

STENOGRAFSKE BELEŠKE
NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 5

BEOGRAD 1936 GODINE

KNJIGA 3

XIX REDOVNI SASTANAK

NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 3 MARTA 1936 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVALI:

PRETSEDNIK

STEVAN ĆIRIĆ

i

POTPRETSEDNIK

FRANJO MARKIĆ

SEKRETAR

VOJISLAV NENADIĆ

Prisutni g. g. Ministri: Pretsednik Ministarskog saveta i Ministar inostranih poslova **dr. Milan M. Stojadinović**; Ministar gradjevina **dr. Marko Kožul**; Ministar prosvete **Dobrivoje Stošović**; Ministar pravde **dr. Mile Miškulin**; Ministar pošta, telegrafa i telefona **dr. Branko Kaluderčić**; Ministar bez portfelja **dr. Miho Krek**.

POČETAK U 9.15 ČASOVA

SADRŽAJ:

Pre dnevnog reda: 1 — Čitanje i usvajanje zapisnika XVIII redovnog sastanka;

2 — Saopštenje zakonskog predloga Todora M. Živkovića i drugova, narodnih poslanika, o pravima i povlasticama odlikovanih Karadordevom zvezdom sa mačevima za zasluge i osvedočenu hrabrost u ratovima;

3 — Saopštenje o podnošenju interpelacija narodnih poslanika: Antona Brnasa Širole i drugova na Pretsednika Ministarskog saveta o teškim finansijskim prilikama opštine Kastav i o isplati pomenutoj opštini makar jednog dela duga, koji potiče od prodaje Kastavskih šuma Italiji; na Pretsednika Ministarskog saveta od isplati oštete opštini Kastav prouzrokovane okupacijom italijanske vojske od 1918 do 1924 godine; na Ministra šuma i rudnika o teškim finansijskim prilikama opštine Kastav i o isplati pomenutoj opštini makar jednog dela duga koji potiče od prodaje Kastavskih šuma Italiji;

4 — Saopštenje izveštaja Ministra socijalne politike i narodnog zdravlja da će odgovoriti na interpelacije narodnih poslanika kada budu stavljene na dnevni red i to: Radoja Jovičića i Milenka Glišića;

5 — Saopštenje amandmana koje podnosi Ministar finansija o izmenama i dopunama u predlogu budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom Finansijskog zakona za 1936/37 godinu — Ministarstvo finansija — Budžetsko odeljenje — Br. 2340/VII od 2 marta 1936 godine.

Dnevni red: Produženje pretrisa u pojedinostima predloga budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom Finansijskog zakona za 1936/37 godinu;

1 — Pretres i usvajanje budžeta rashoda — IV razdeo — Ministarstvo pravde.

Govornici: Ministar pravde dr. Mile Miškulin, dr. Branko Nikolić, dr. Dragutin Janković, dr. Đorđe Marković, Pretsednik Narodne skupštine Stevan Ćirić, izvestilac dr. Časlav Nikitović.

2 — Pretres i usvajanje budžeta rashoda — V razdeo — Ministarstvo prosvete.

Govornici: Ministar prosvete Dobrivoje Stošović, Artur Mahnik, Vojislav Đorđević, Stevan Simić, Potpretsednik Narodne skupštine Franjo Markić, izvestilac dr. Časlav Nikitović.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, otvaram XIX redovni sastanak Narodne skupštine. Molim gospodina sekretara da izvoli pročitati zapisnik prošle sednice.

Sekretar Vojislav Nenadić pročita zapisnik XVIII redovnog sastanka Narodne skupštine.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima li ko od gospode narodnih poslanika da učini kakvu primedbu na zapisnik? (Nema.) Primedaba nema, zapisnik je primljen.

Izvolite čuti jedan zakonski predlog.

Sekretar Vojislav Nenadić (saopštava): G. Todor M. Živković i drugovi, narodni poslanici, podnose Narodnoj skupštini na rešenje predlog zakona o pravima i povlasticama odlikovanih Karadordevom

zvezdom sa mačevima za zasluge i osvedočenu hrabrost u ratovima. (Vidi prilog).

Pretsednik Stevan Ćirić: Za ovaj zakonski predlog izabraće se naročiti odbor kad to Narodna skupština odluči.

Izvolite čuti interpelacije.

Sekretar Vojislav Nenadić (saopštava): G. Anton Širola i drugovi, narodni poslanici, podnose interpelaciju na g. Predsednika Ministarskog saveta o teškim finansijskim prilikama opštine Kastav i o isplati pomenutoj opštini makar jednog dela duga koji potiče od prodaje kastavskih šuma Italiji. (Vidi prilog); G. Anton Širola i drugovi, narodni poslanici, podnose interpelaciju na Predsednika Ministarskog saveta o isplati oštete opštini Kastav prouzrokovane okupacijom italijanske vojske od 1918 do 1924 godine. (Vidi prilog);

G. Anton Širola i drugovi, narodni poslanici, podnose interpelaciju na g. Ministra šuma i rudnika o teškim finansijskim prilikama opštine Kastav i o isplati pomenutoj opštini makar jednog dela duga koji potiče od prodaje kastavskih šuma Italiji. (Vidi prilog).

Pretsednik Stevan Ćirić: Sve pročitane interpelacije uputiće se nadležnim g. g. ministrima. Izvolite čuti izveštaje g. g. ministara.

Sekretar Vojislav Nenadić (saopštava): G. Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja izveštava da će, kad budu stavljene na dnevni red, odgovoriti na interpelacije narodnih poslanika: Radoja Jovičića o zabrani prodaje gumenih opanaka firmi „Bata” a. d.; i Milenka Glišića o zaštiti malih zanatlija, izmeni Zakona o radnjama u vezi sa firmom „Bata” a. d. i o zabrani prodaje gumenih opanaka.

Pretsednik Stevan Ćirić: Pročitani izveštaji primaju se na znanje.

Pretsednik Stevan Ćirić: Izvolite čuti amandmane g. Ministra finansija.

Sekretar Vojislav Nenadić (saopštava): G. Ministar finansija podnosi izmene i dopune u predlogu budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom Finansijskog zakona za budžetsku 1936/37 godinu. — Ministarstvo finansija, Budžetsko odeljenje br. 2340 od 2 marta 1936 godine. (Vidi prilog).

Pretsednik Stevan Ćirić: Ovi amandmani uzeće se u obzir prilikom pretresa odnosnih budžetskih razdela.

Prelazimo na dnevni red. Na dnevnom je redu: Produženje pretresa u pojedinostima predloga budžeta rashoda i prihoda sa predlogom Finansijskog zakona za 1936/37 godinu: IV Razdeo—Ministarstvo pravde.

Reč ima Ministar pravde g. dr. Mile Miškulin. (Opšte burno pljeskanje i povici: Živeo!)

Ministar pravde dr. Mile Miškulin: Gospodo narodni poslanici, verovatno je da svi vi od mene očekujete kao od resornog Ministra pravde da ću dati jedan ekspozicije, koji bi i po svojoj formi, i po svojoj sadržini, pa i po svojoj dikciji i dokumentaciji morao biti monumentaln.

Moram priznati, nepovređujući čednost, da mi baš to ne bi bilo neizvedivo. Međutim sam ubedenja, da, obzirom na zategnutost socijalnu, poteškoće finansijske nedaće ekonomske, dakle obzirom na opštu depresiju, koja je zahvatila čitav svet, pa i nas, mislim da nije vreme da previše lutamo po zraku,

kada moramo puziti po zemlji. Baš ovo me nuka da se vratim čistoj stvarnosti i da se istini, ma kako ona bila gruba i nemila, otvoreno pogleda u oči. Ovom zgodom služim se mišljenjem, ne doduše političara i sociologa, ali svakako jednog velikog mislioca, kada je kazao: da je najveća greška što prilike, ljude i okolnosti gledamo onako, kakve bi trebale biti, a ne onako, kako zbilja jesu.

I eto ovaj stvarni razlog nuka me da moram ovaj moj ekspozicije da dam kao suhoparan i mršav, ili da rečem drugojače, on mora da bude verna refleksija mršavosti proračuna Ministarstva pravde u onom opsegu i onoj visini kako se predlaže ovoj Skupštini da ga primi. Pa teško je to, kad ja kao resorni Ministar dolazim u položaj obrnut od onoga što bi trebalo da mi je dužnost, t.j. imao bih da branim proračun za to što je preveliki, pa se bojim da bi Skupština mogla da ga snizi, a situacija je, međutim, obrnuta. Imam da branim proračun, koji je premalen i u znoju svoga lica moram pred ovim visokim Domom da ga branim zašto je malen i zašto veći nije mogao biti. Pa teško je to, velim, kad je eklatantno da su dotacije raznih pozicija i partija u proračunu moga resora tako oskudne, tako malene, da postoji velika briga da li će se sa velikim pregnućem i naporom štednje sastaviti kraj s krajem. Još teže je što u proračunu nema skoro ništa čime bi se mogle nove institucije, tako nužne za zdrav razvitak pravnog života, osnovati. A, iskreno govorim, najžalosnije je to, što vidim da se u tome proračunu nije moglo oživotvoriti ama skoro ništa od onih sugestija, koje su drugovi poslanički davali i koje su sugestije zaista odgovarale potrebama, što dokazuje, da su donesene sa terena i iz glavnog izvora, iz naroda.

Pa vidite, gospodo narodni poslanici, uz prkos ovako žalosne činjenice i ovako jadnog stanja stvari, ja vam otvoreno i smelo velim da nisam ni mogao, ni smio a ni htio od našeg Ministarstva finansija tražiti neotstupno da se povećavaju stavke. Zašto? Zato jer znam i osvedočen sam da je zaista dato onoliko koliko se maksimalno u danim prilikama dati moglo, jer je, mi ne smemo da se varamo, on nategao sve snage privrede naše nacije da dode do najnužnijih sretstava potrebnih za život naroda.

Pa kad se još uvaži, a to moramo i podvući, da je g. Ministar finansija u današnjoj najtežoj konjunkturi imao smelosti da zahvatom operatera reši i baci one fiktivnosti, koje su poput more pritiskale naš proračun u prošlosti. Pak, kad sve ovo vidim i znam, onda gospodo narodni poslanici, da se vratim na prvu misao, velim ovo, zar uoči svega ovoga može se dozvoliti i može li se i smeti, da se sa šakama lepih fraza koje bi mu mi mogli možda s uspehom bacati kroz vrata i prozore, zavaravamo sa njima, a možda i narod čijim interesima imamo da služimo. Jer ne sme se nikada dozvoliti da mi u takvim prilikama prikažemo neizvodljivo izvodljivim, nemoguće mogućim, zlo dobrim! Poči tim pravcem znači poči strmenima. I ja ponovo opetujem i zaključujem ovu misao sa time, ne samo mi Kraljevska vlada, nego i svi poslanici sa desnice, i ovi na levljici, ipak nosimo danas punu odgovornost za sudbinu države, jer krmilo njene sudbine u našim je rukama.

Gospodo, narodni poslanici, ako se baci samo letimičan pogled na politiku resora, kojem imam čast biti na čelu, od oslobođenja na ovamo, onda ne treba velike mudrosti i duboke kritičnosti a da se vidi, da zaista u tom resoru nije bilo ne samo planske, nego i programne politike. Daleko je od mene po-

misao da bi ja radi ovoga bacao krivnju na bilo od kojeg od mojih pretšasnika. Šta više osvedočen sam da to nije ni moglo biti, pa dosta je da spomenem da smo u 18 godina opstanka ove naše državne tvorvine imali 19 ministara pravde, pa kako onda u tom kratkom razdoblju, može jedan čovek i velikih sposobnosti, velikih koncepcija, pa i široke kulture i duboke misli da provada široki program, koji zahteva više vremena, a da iza sebe mora ostaviti dublje tragove pozitivnog značaja. Ali ima nešto što se u dva tri navrata pokazuje kao jedna crna avet, i to je mislim, jedna crna tačka, da je bilo časova kad se htelo u pravosude uvesti policijski sistem sa metodama despotičkim. Ja znam braćo i drugovi poslanici, da je politika od kako je sveta i veka, a to nas uči i politička istorija uticala i utiče na sve grane ljudskog života, a tako je valjda bilo od Vavilona pa do danas, a tako će verujte biti u buduću. Ali ima nešto preko čega ta politika ne sme da prede, naročito kada se radi o sudstvu i pravosudu, a to je da ona nikada ne sme da prede i pregazi principe moralne i etičke i princip stručne spreme. Dakle, neka ona ima uticaja, ali može imati samo sekundarno, ali nikada i nikako priornog značaja. Ja ovo vrhovno načelo naročito ističem pošto se ne smemo o njemu nikako grubo ogrešiti a još ponajmanje se, da upotrebim našu pravnu terminologiju, smemo zlonamereno ogrešiti. Ovo naglašavam u toliko lakše što znam i osvedočen sam da taj princip provejava i politikom Kraljevske vlade, što to stoji u saglasnosti i sa onim programom, koji je Kraljevska vlada usvojila i koji je jedna karika u toj politici. A da će to ova Kraljevska vlada dokumentovati, neka je svedočanstvom, — a ja mislim da će tako i biti — to, da mi ovu istinu sankcionišemo time, da donesemo Zakon o sudačkoj nepokretnosti i stalnosti. (Burno pljeskanje). Za umirenje mogu da kažem, da je ta osnova zakona gotova, da je dapače razaslata ministrima na mišljenje i da su ta mišljenja došla tako, da ima sigurne nade, da će ona onako, kako je propisano našim temeljnim zakonom — Ustavom, biti u život provedena.

Gospodo narodni poslanici, bilo bi krivo, da se zadržavam samo na ovoj negativnoj strani, koju sam malo pre izložio. Jer mora se i priznati, da u Ministarstvu pravosuda i prije, dakle do sada, a poglavito danas ima i stanovitih pozitivnih uspeha. Jer sećate se i dobro je napomenuo u načelnoj debati g. dr. Janković, kad je eksplicirao misao, koliko je trebalo kod pojedinih naroda, da dođe do homogenosti, da dođe do potpunog jedinstva, jedinstvenosti, da postanu živi državni organizam. Pa, gospodo, mi ne zaboravimo, da je tek 18 godina, od kako smo skupa a po nauci te kolektivne psihologije mi nismo još preživeli ni porodne maternje muke, pa ipak u unifikaciji zakonodavstva bilo je i ima pozitivnih uspeha. Mi moramo priznati da je unifikacija zakonodavstva jedan važan elemenat po vezanosti i skupnosti državnog organizma. Pa ova današnja Kraljevska vlada dala je punu važnost ovoj spoznaji, da to nije teško dokazati, jer to dokazuju one zakonske osnove, koje je oglašila i koje se imaju po programu redovice predložiti ovom visokom Domu na pretres i prihvati. To dokazuje i činjenica, da ima i drugih izradenih zakonskih osnova, koje su zrele da se u život privedu. Što hoću napose da podvučem jeste to, da Kraljevska vlada vodi svu brigu i uložila je sve napore, — a ja napose kao Ministar pravosuda — da što pre realiziramo temeljni naš zakon građan-

skog prava. Mi se ne smemo varati, da je državna tvorba stvorena od šest pravnih područja, dva državna individualiteta i tri religije i da onda jednim ovako temeljnim zakonom kakav je građanski zakon, — koji najdublje zadire u srž svakoga građanina i koji ima da reguliše najsuptilnije i moralne interese sviju građana, — sve to regulisati i izjednačiti raznoliku građansko-pravnu materiju iz tih šest pravnih područja od kojih dva nisu kodifikovana, zaista pretstavlja jedan posao težak i mučan, za koji je potrebno i vremena i studija i strpljenja. Pa ipak vidite gospodo da je zakonska osnova Gradanskoga zakonika gotova i da se nalazi sada na proučavanju i mišljenju kod svih onih naših institucija i korporacija koje imaju interesa da o tome dadu svoje mišljenje i svoje napomene i da se te napomene, koliko to opet odgovara potrebama općenitosti, uvažavaju i usvoje.

Moram nadalje, u pravcu pozitivnom, istaći da mi ne smemo potceniti ni uspehe, koji su postignuti kod reorganizacije sudstva i sudske uprave. Ne smemo zaboraviti da smo mi proveli i organizaciju sudstva time što smo na području apelacija Beograd, Skoplje i Podgorica uveli okružne mesto dosadašnjih prvostepenih sudova, da smo uveli šerijatske sudove i šta više da smo, u najnovije vreme organizovali 44 sreska suda, 20 okružnih sudova i 20 državnih tužioštava. A podvlačim da je sve to izvedeno sa jako minimalnim i neznatnim troškovima. Ova nova postrojenja sudova dapače nisu našla nikakav finansijski efekat u proračunu ni ovogodišnjem ni prošlogodišnjem.

Ipak kada ovo ovde ističem, ovo pozitivno i stvarno moram i to naglasiti da se i danas ukazuje potreba za osnivanje novih sudova. Nažalost finansijske prilike ne dopuštaju da to bude u onom opsegu kako se ukazuje potreba. Ali tu je po sredi jedna druga stvar. Mora se priznati otvoreno da i kod postrojenja ovih sudova nije se dostatno vodilo računa o geografskom položaju i saobraćajnim prilikama a najmanje o materiji posla. Tako se dogodilo da ima sudova gde je jedan u udaljenosti od 8—10 kilometara a ima slučajeva gde se kroz neprohodne krajeve mora ići i do 120 kilometara do prvog suda. Znači da se moramo što pre pozabaviti i sa pitanjem arondacije sudova i kod rešavanja toga pitanja moraće se uzeti u obzir i osnutak onih sudova čija je potreba eklatantna i neodložna. A ja vam velim gospodo narodni poslanici, ovo pitanje nije dobro riješavati parcijalno, pojedinačno već se sa puno volje mora rešiti generaliter, po jednom programu, po jednoj osnovi i jedanput za uvek kako bi se ono skinulo sa dnevnog reda.

Gospodo narodni poslanici, čuje se da u našoj državi ima prevelik broj sudaca. Ja mislim ako nije ništa neosnovano kritički, dapače da je ova krilatica na laku ruku nabačena, posve deplasirana. Za dokaz u protivnom pravcu dostatno je pomenuti samo to da se je pravni život odnosno da su se pravni poslovi, po ratu govorim, udvostručili pa gdegde počtvorostručili a broj sudija jedva je za nekoliko procenata narastao.

Pa kad se to uoči, onda ovakvoj tvrdnji da je preveliki broj sudaca mislim nema nikakvog oslonca, a još manje kakve praktične svrhe. Ja imam smelosti da sa ovoga mesta tvrdim da naša zemlja, Kraljevina Jugoslavija, mora biti zadovoljna sa svojim pravosudem i sa svojim sudijama. (Živo odobravanje i

pljeskanje) Moramo biti zadovoljni uprkos svih ne-
daća, usprkos svih onih rupa, što ih je u tome pravcu
politika pravila, i što su neđaće materijalne prirode
takoder dosta poteškoća našem pravosuđu pravile.
Mi to moramo čuvati, svi mi, i vi na desnici koji
imate situaciju u svojim rukama, svi mi moramo ču-
vati naše pravosude od svakoga napadaja sa strane,
a čuvaćemo ga kako mi sa desnice tako i vi sa leve
strane, pa uveren sam i g. Voja Đorđević.

Jer naopako, ako bi sazrela ta misao u nas da
se poljulja vera u pravdu i zakone! Poljulja li se to,
poljuljali bi se i oni temelji na kojima je sazidana
zgrada naše državne organizacije. (*Života Milanović:*
To je već poljulano, Gospodine Ministre, naročito u
Hrvatskoj!) Ja mogu priznati, da upotrebim ovu mi-
sao prijatelja Milanovića, da se ne može stvar uzeti
potpuno bez ikakva izuzetka. Izuzetaka ima, ali ti
pojedinačni izuzetci ne menjaju ništa na ovome prav-
vilu koje sam izneo. One pojedinačne greške, koje
se ovde i onde pojavljuju, mi ćemo odstraniti i ispra-
viti sve ono što se ispraviti može, da stvarno spro-
vedemo u život onaj princip koji sam maločas izneo
(Odobranje i pljeskanje).

Priznati mi je, ima jedna manjkavost u prora-
čunu, koja je nažalost bila tu, pa se nije dala odstra-
niti sa moje strane, a to je da je personal, i sudije i
sudsko osoblje, raspoređen u proračunu ne jedin-
stveno, obzirom na čitav teritorij zemlje, nego ob-
zirom na teritorij Apelacija, tako da ni sam Ministar
pravde, i kad interes službe to traži, ne može met-
nuti veći broj sudija ni na jedan teritorij Apelacije,
nego što je to budžetom propisano. Da se ta manj-
kavost odstrani ima nade da će se već u ovom fi-
nansijskom zakonu to postići tako, da će se, prema
potrebi službe, moći te izmene činiti, razume se samo
kada interes službe to traži.

Teško mi je o daljim manjkavostima govoriti
kada će to i onako imati malo ili nikakve koristi!
Lako je u ovome vremenu naći manjkavosti a teško
ih je odstraniti. Ali jedno se mora priznati da ima
volje da ih odstranimo i da ćemo sve učiniti da ih u
budućnosti još više odstranimo. (Odobranje kod
većine). Velim nažalost da su sudske zgrade — a
sudske prostorije gde se pravda izriče moraju od-
govarati svojoj svrsi — da su nam zbilja manjkave.
Mi tek kod Apelacije u Ljubljani i Sarajevu imamo
zgrade koje zbilja odgovaraju, a zgrade u Beogradu
i Zagrebu su ispod svake kritike. U Beogradu mo-
ramo plaćati veliku kiriju a u Zagrebu su tako sku-
čene da sudci uopšte u njima i ne rade nego moraju
nositi spise kućama da ih rešavaju. Da vam u tome
pogledu navedem samo jednu ilustraciju.

Dostatno to reći, predsednik Beogradske kasa-
cije, kad sam lično išao pogledati te prostorije, re-
kao mi je: „Teško mi je, i sramota me je, kad izvana
neko kakvoga sudačkoga značaja dode da mu pro-
storije pokažem. I radi toga izbegavam da niko ni-
kad ne dode u prostorije Kasacije, zbog očajnog
stanja u kome se zgrada Kasacije nalazi.”

I vidite, Kraljevska vlada, pa razume se i ja kao
Ministar pravde, pregli smo, da se ovo pitanje reši.
Nažalost i sad je moralo biti odloženo iz onih ra-
zloga principijelnog značaja, koje sam u uvodu mog
ekspozea izložio i koji su razlozi daleko jači, jer je
ovo interes uži i mora se podvrći interesima opštim
i interesima državnim.

Poslovi kod našeg sudstva odvijaju se normalno,
ne možemo reći idealno. Ima poteškoća, ali te su

takve prirode, da će se uz brigu i malo truda moći
otstraniti.

Ima jedna naročita teškoća kod Kasacije u Za-
grebu. Tu je toliko malen broj sudaca, naročito kod
odeljenja B, a to je odeljenje za Sloveniju i Dalmaciju,
da po dve godine ne mogu pojedini predmeti biti
rešeni. I hvala Bogu, jedna pozitivna strana, uspelo
je da u proračun proguram da dva nova kasaciona
sudije u odeljenje B u Zagrebu dodu. Napominjem,
da sam od senatora Majstorovića i interpelaciju u
tome pogledu dobio, pa je sa te strane zadovoljeno
najnužnijoj potrebi, da se nedostaci sa mrtve tačke
maknu.

Teško je i poslovanje kod upravnih sudova. Ima-
mo u zemlji 6 upravnih sudova i kako je malen broj
sudija, zaostaci su veliki. Dostatno da spomenem
beogradski Upravni sud imade 8.977 komada pred-
meta, a zagrebački 6.531 neriješenih. I ako se uvaži
da su to sve sporovi ne beznačajne vrednosti, nego
sporovi jako osetljivi kako u pogledu materijalne
visine tako i u pogledu moralne vrednosti, onda mo-
rate znati da treba posvetiti brigu i ovim manjkavo-
stima, koje, ako danas postoje, ne moraju postojati
sutra, i ako bude zgrade i prilike i to će biti otstra-
njeno.

Vrlo su malene i dotacije za pisarne izdatke.
Biblioteka je nažalost kod nas terra incognita, naro-
čito u području višeg sudstva. Ne može se zamisliti,
da sudije viših sudova ne mogu da prate pravnu zna-
nost, koja se razvija brzinom kao i život, a te knjige
koje se izdaju o pravnoj disciplini skupe su i ne može
se tražiti, da ih sudije iz svojih sredstava nabavljaju.

Još bih hteo nešto da napomenem, da bih oteo
oružje kritike iz šaka g. dr. Jankovića, — da nema
troškova niti za poštarinu u saobraćaju sa stranim
državama. Jer imamo slobodan saobraćaj sa Čeho-
slovačkom, Poljskom i Bugarskom, donekle sa Au-
strijom i Italijom, pa i ako je velika potreba nemamo
ni toliko za poštarinu ako bi hteli ne diplomatskim
putem već izravnim putem slobodan saobraćaj uzdr-
žati. Ali preduzete su mere, da se i taj nedostatak
otkloni.

Gospodo narodni poslanici! Rekao sam razloge
zašto će ovaj ekspoze biti suvoparan i mršav, pa mi
se može reći zašto bi navadao te manjkavosti, kad
nisu odstranjene, kad se ne vidi program iz koga
bi se moglo zaključiti, da će u dogledno vreme to
sve moći biti otstranjeno. Ja mislim, da nije tako, jer
kao što sam rekao vidi se da je se vodilo, da se vodi
i da će se u buduće voditi računa o tome da se sve
te manjkavosti odstrane tako da funkcije pravnog
života budu na dostojnoj visini onako kako to od-
govara potrebama naroda i države. (Odobranje i
pljeskanje).

Ja bih, gospodo narodni poslanici, hteo da zavr-
šim da ne kradem dragoceno vreme kritici, koja će
možda kasnije doći, hteo bih da završim jednim
apelom.

Ja mislim, gospodo narodni poslanici, a pogo-
tovu vi sa desne strane ovoga Doma, a mislim ili sa
leve strane s obzirom na objektivnost, da je potrebno
u ovom vremenu da se mi svi opasemo snagom samo-
pregora i samopouzdanja, da, jer od nas opšti in-
teres to traži i zahteva, ne puštamo uzde srcu, koje
bi nas možda opravdano mogle odvesti na krivi put,
nego da prepustimo oblast delanja razumu, koji će
sasvim realno pregledati situaciju i prema tome se
ravnati, jer ako bi pustili uzde srcu može se dogo-
diti da u našim redovima dode do netrpeljivosti, a

to je opet izvor strasti i mržnje a oni ne mogu nikada stanovati pod jednim krovom sa dobrom i zdravom državnom politikom.

Ja vas gospodo narodni poslanici, molim, da me izvinite što mi je ekspozice bio malo suvoparan, ali ja sam govorio iskreno i iz duše, jer s time osećan, a to i sada činim kad kažem da ću, ukoliko budem imao sreće i časti da zastupam ovaj visoki položaj, da vodim računa kao sada što to radim, upotrebivši sve ono što svaki čovek najviše može dati da bi u potpunosti odgovorio svojoj dužnosti i prema tome interesima države i naroda. (Odobranje i pljeskanje).

Zato vas molim, da ovaj proračun moga resora prihvatite kako je predložen a nažalost on je tako malo predložen da veliku brigu imamo kako ćemo s njim izići na kraj, i da prema tome glasate za njega. (Opšte burno odobranje, pljeskanje i povici: Živeo!)

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima reč narodni poslanik g. dr. Branko Nikolić.

Др. Бранко Николић: Господо народни посланици, закони једне земље битни су услов за њен правни поредак. Али исто тако важно је и то, ко те законе примењује и како се они примењују. Јер и поред најбољег законодавства, ако је примена закона лоша, правни поредак биће слаб и несигуран, а то може имати за последицу неповерење у правцу сигурног и правичног. Коначни резултат тога, свакоме је јасан.

Један народ и једна земља, морају имати једно јединствено законодавство. То је основни, животни принцип сваке државе, која не жели да буде мозаик, без икакве унутарње повезаности. Код нас међутим, после нашег уједињења остало је шест дијаметрално опречних правних подручја, који су се међусобно често третирали као иностранство. То је апсурд, кога је требало што пре отклонити. Да би се томе доскочило одмах после Уједињења приступило се раду на изједначење законодавства. Али у томе спору се напредовало. Интензивније и са више успеха почело се радити после шестојануарског манифеста Блаженопочившег Краља Александра Ујединитеља. (Сви народни посланици устају и кличу: Слава Му!).

Захваљујући таквом раду, успело се за сразмерно кратко време изједначити многе судске законе и створити један важан предуслов за духовно уједињење југословенског народа.

Велики је број закона од тога времена донет. Набројати све и оне мале и мање важне, захтевало би много времена. Поменућу само неке важније. Тако, Кривични законик и Закон о судском кривичном поступку, Стечајни закон, Закон о принудном поравнању ван стечаја, Закон о адвокатима и јавним бележницима, Закон о земљишним књигама, Закон о судском поступку у грађанским парницама, Закон о судском ванпарничном поступку и многи други.

Влада г. др. Милана Стојадиновића и њен Министар правде, свесни свога задатка и важности изједначења законодавства за нашу државу и наш народ, прихватили су настојања ранијих влада, да се започето изједначење наших закона што пре изврши. Стога је приступила још интензивније раду у томе правцу. Захваљујући томе настојању Краљевске владе већ је завршен, између осталог, и рад на доношењу Трговачког закона, који је већ

поднет Народној скупштини на претрес и озаконење, а предоснова грађанског законика достављена је свима клубовима и осталим заинтересованим установама и лицима на мишљење и примедбе.

Од колике су важности ова два закона за наш, нарочито привредни свет свакоме је од вас јасно, и није потребно то засебно истицати. Стога је желети, да се тако и даље настави да се ова два закона што пре озаконе.

Али у вези са поменутиим пројектом Трговачког закона, нека ми се дозволи само једна добронамерна сугестија.

У новом пројекту Трговачког закона неће бити регулисана материја поморског права.

Ми смо еминентно поморска држава, и ко је тога свестан биће му јасно, од колике је важности израђивање нашег националног поморског права. Прека је потреба, да се што пре кодификује наше поморско право, јер је парадоксално да се код нас још и данас суди по поморско-правним прописима, издатим чак за време Марије Терезије. Одвајање материје поморског права од материје трговачког права у ужем смислу речи, чини ми се немогућим и нелогичним, јер су оне међусобно повезане, а од једнаке су важности за наш привредни свет.

Из наведеног види се колико смо знатно напредовали у изједначењу законодавства. Али то ипак није доста. Није доста имати изједначење односно јединствено законодавство, да би правни поредак у држави био посве обезбеђен. Зато је још потребно, како сам и на почетку истакао, и то, да донети закони буду добри.

Да ли се у томе код нас успело? О овоме су се својевремено у јавности водиле дуге и жучне дискусије. О томе је било речи и на конгресима правника, као и на скупштинама Удружења судија, нарочито оној држаној 1933 год. у Београду.

У поменутиим дискусијама запажена су два супротна гледишта. Једни су приговарали нашем новом законодавству да не одговара духу и правном схватању нашег народа, а у језичном погледу, да је накарално и неразумљиво. Приговарало се, да су ти наши нови закони у већини случајева прости и то врло често лоши преводи, туђински, нарочито аустријских закона, који су преузети без дубље размишљања и оцењивања, да ли ће они одговорити односно задовољити потребама и приликама наше националне државе. Присташе овог гледишта тврдили су да је било боље и успорити рад при доношењу нових закона, али да донети закони буду добри а не буду онакви какви су ови наши.

Напротив други, који су устали у одбрану донетих закона, признали су, да донети закони нису без недостатака, али су их бранили тиме, да је боље изједначено, јединствено, па макар и лошије законодавство, него партикуларно па и боље. Стога су одобравали што се није одуговлачило са њиховим доношењем.

Моје лично убеђење, приклања се више, овом другом, него ли оном првом схватању. И ја налазим, да је што брже изједначење законодавства у нашој држави, било апсолутно потребно, па макар оно и не било посве без приговора; и то из разлога, које сам напред истакао; наиме, у интересу државног и народног јединства. Али и ово морало је имати своје границе, до којих је то било допу-

штено. Донети закони, нису смели бити тако лоши, бар у језичном погледу, да одмах изазову незадовољство и негодовање правника и народа против себе. А то је био, баш случај са многим законима код нас, који су донети иза ослобођења. Нарочито што се тиче језика. Многи од тих закона писани су таквим језиком, и таквом конструкцијом реченица, да је, у многим случајевима њихово разумевање, без употребе страног текста, из кога су преузети или преведени, напросто немогућно или бар отежано.

Мишљења сам, да би код Министарства правде требало основати један специјални одсек са задатком, да се стара о јединственој правној номенклатури, прегледајући све законске предлоге, уредбе и правилнике.

Сем тога, новим законима, нарочито уредбама и правилницима, донетим на основу тих закона, није се смела компликовати у судовима и судска администрација, наметањем судијама и судском особљу таквих радња и таквих дужности, које су се могле избећи, а да то не буде на штету правилног и брзог свршавања судских послова. Ово последње важи нарочито за тзв. судско организационо законодавство. А то је управо био случај код нас.

По законима, које сам напред поменуо Министар правде био је овлашћен, да многа питања, која се односе на унутарњи рад у судовима, судску администрацију, регулише уредбама и правилницима. На основу таквих законских овлашћења, донета је између осталог и Уредба о пословном реду за редовне кривичне судове, затим Правилник о вођењу земљишних књига и Судски пословник за судове првог и другог степена.

И ове уредбе односно правилници, нарочито ова два последња, копије су страних и то аустријских прописа.

При доношењу поменутих прописа мислило се да се унутарња служба у судовима, судска администрација, стави на једну савремену, модерну базу. Али при томе се није довољно водило рачуна и о томе, да је такво модерно уређење, за наше прилике сувише компликовано, и да оно захтева знатно повећање личних и материјалних расхода, далеко изнад постојећих, што обзиром на економско стање у земљи, није било могуће учинити. Јер, са постојећим бројем особља у судовима и са материјалним сретствима, која су се могла, и која се још данас могу у ту сврху ставити судовима на расположење, нити је било, а нити је данас могуће у судовима провести оно уређење, како је прописано тим уредбама и правилницима. Хтела се, дакле увести модерна организација у судовима, а нису се, нити су се могла прискрбити потребна средства за то. Последица тога, била је, да се укинула дотадашња организација, а нова се није могла посве увести. И тако се морало доћи до тога, да су многе од тих донетих одредаба остале мртво слово на хартији, да се оне напросто не примењују; јер их нема тко применити, и јер их се нема чиме применити. Такав је н.пр. случај са многим одредбама поменутог Правилника о вођењу земљишних књига и Судског пословника за судове првог и другог степена.

Рекао сам, да се поменутих правилницима само непотребно компликовао посао у судовима. То је јасно за свакога онога, коме је било познато

судско уређење у неким правним подручјима. Оно је било, бар за шесдесет процената једноставније и простије од данашњег, али и поред свега послови су нормално текли, и нису се осећале потешкоће или недостатци у њиховом вођењу. Чак шта више, могу мирне савести тврдити, да су се они свршавали исто тако добро, али брже него данас. Неразумљиво ми је стога: зашто се укинуло такво уређење, које се одликовало једноставношћу и брзином и пошло са принципа, да се ти послови што више компликују. Можда по оној познатој аустријској изреци: „Зашто једноставно, ако то може да буде и компликовано”.

Да се види, колико се далеко ишло у том компликовању и непотребном регулисавању извесних ствари, које су логичне, и само по себи разумљиве, довољно је споменути, да сам Судски пословник за судове првог и другог степена садржи равно 410, и то гломазних, параграфа и 109 разних образаца; довољно је сетити се и одредбе § 47 Судског пословника, која прописује чак и то, колики број слова у једном реду, и колики број редова на једној страни писаној на писаћој машини, треба да буде.

Поменутих прописима, компликован је и отежан посао у судовима нарочито тим, што су њима уведени многи и то често непотребни уписници (регистри) и помоћне књиге, а да није, како сам већ рекао истовремено повећан и број административног и архивског особља, који би те уписнике могао, без потешкоћа водити.

Неразумљиво је, зашто је било потребно уводити, толики број кривичних и грађанских уписника и помоћних књига, када се у појединим ранијим покрајинама, сасвим лепо на крај излазило и са далеко мањим бројем уписника и помоћних књига.

Сматрао сам потребним, да овом приликом скренем пажњу г. Министру правде, на напред поменуте чињенице налазећи, да је апсолутно потребно и у интересу правосудја и народа, да се напред поменути прописи што пре подвргну, једној темељитој ревизији и замене прописима, по којима рад у судовима неће бити тако компликован, и који ће омогућити, да се послови у њима лакше, брже и јефтиније свршавају.

Мало пре сам истакао, да су за правни поредак у једној земљи од важности не само њени закони, него и то, ко те законе примењује, дакле, њено судство. Судство је исто тако битан фактор за добар правни поредак и правну сигурност у једној земљи као и њени закони; чак могло би се рећи и још важнији од њених закона. Јер, и најбољи и најмодернији закони даће слабе резултате ако се они лоше примењују. Напротив, добар и задовољан судијски кадар, знаће у већини случајева и најлошије законе применити тако, да се њихове слабе стране што може мање осете, и да што више задовоље правни поредак у земљи.

Категоричка је дакле потреба наша, да имамо добре судије. Али добре судије могу бити само задовољне судије. А задовољан може бити само онај судија, чија је егзистенција материјално обезбеђена а положај тако чврст, да је код њега искључена бојазан, да би због свог судијског рада могао бити премештен, пензионисан или отпуштен.

Према томе, једно исто тако важно питање, коме Краљевска влада треба да посвети нарочиту и засебну пажњу је и такозвано „судијско питање”. То је у интересу не само судија него и у интересу државе и целокупног народа.

Са задовољством могу са овог места констатовати, да су у решавању тога питања, учињени већ први кораци. Јер како ми је познато, захваљујући правилном разумевању овог питања од стране Краљевске Владе и данашњег Министра правде, у Министарству правде већ је израђен пројекат засебног закона о судијама, којим треба да буде регулисан положај судијског реда онако, како он то заслужује обзиром на деликатне функције које су му поверене, и како то захтевају интереси народа и државе, чији је он главни основ.

Апсолутна јемства за добро судство и сигурни правни поредак, јесу између осталог, потпуна независност и некретност судија, затим њихова материјална и морална обезбеђеност. То су јемства, односно услови без који се не да ни замислити судство.

Судија мора бити свестан важности свога положаја, који заузима и важности функција, које су му поверене, али уједно и сигуран, да због свога рада, па макар тај рад у неком конкретном случају био и погрешан, само ако је добронамеран и поштен, не може бити премештен, пензионисан или отпуштен. Примену § 110 тач. 16 у вези § 110 Закона о чиновницима уколико су у питању судије треба искључити сасвим. Ако је судија у извесном случају крив, ако је поступио противно закону и својој савести, има другог начина и других сретстава, да га стигне заслужена казна, а да се тиме не доводе у питање ауторитет судија и судства.

Материјално обезбеђење, односно повећање данашњих плата судија потребно је, не само због судија самих и њихових породица, већ и због правосуђа. Данашње судије имају једну изузетну дужност. Они морају свакодневно да примењују нове законе и прописе. Стога морају да се упознавају са тим законима и да их уче. А зато су им потребни не само закони, него и стручна литература, коју потребу они са данашњим платама не могу никако задовољити.

Још један факат, који хоћу у вези са судијским питањем да поменем и о коме би убудуће требало водити више рачуна јесте, и начин попуњавања упражњених места судија у вишим судовима.

Добар и савестан судија посвећен је, у већини случајева, само своме послу и стручном усавршавању, да би свој позив могао вршити на задовољство својих старешина и народа. Такав судија, у већини случајева, не тражи протекцију, већ је убеђен, да ће његов рад бити запажен и да ће га стићи заслужена награда мимо оних, који су несавесни и који се за свој позив никако или слабо брину.

Међутим у прошлости дешавало се, да су при попуњавању места судија у вишим судовима, баш такве судије заборављене и на поменута места постављана лица, која по својим стручним способностима, у нормалним случајевима, не би могли бити ни старешина неког малог средског суда. И то само зато, што су имали моћне пријатеље, који су их протежирани, док су оне добре

и савесне судије веровали, само у свој рад и своје стручне способности.

Захваљујући томе, није редак случај, да у вишим судовима седе људи, који с обзиром на своје стручне способности, не пружају довољне гаранције за добар квалитет рада који им је поверен и који стога изазивају неповерење народа према себи, јер у већу у коме седе претстављају само један број.

Колико један овакав случај може негативно да утиче на оне добре и савесне судије, који су мимоиђени, може сваки од вас лако замислити. А да то није у интересу правосуђа и државе, то је тако свакоме од вас јасно.

Стога сличне случајеве, треба у будуће избегавати, а у новом закону о судијама предвидети такав поступак за попуњавање упражњених места у вишим судовима и места претседника окружних судова, по коме избор судија за таква места, неће зависити искључиво од Министра правде, који није а и не може бити посве упознат са квалитетом, стручним и моралним квалификацијама појединих судија. При избору, треба да имају главну реч они, који поједине судије боље познају, јер стоје с њима у непосредном контакту преко њихових пресуда, а то су Касациони судови.

Још један недостатак, који се може запазити у судовима јесте несразмерна расподела постојећег особља у судовима. То је један факат, који се може запазити, како у нижим тако и у вишим судовима. Довољно је упоредити стање судијског особља у појединим Апелационим судовима. Тако н. пр. Апелациони суд у Сплиту са својих непуних један милион становника има петнаест апелационих судија, Апелациони суд у Љубљани са својих нешто преко милион становника седамнаест апелационих судија, док н. пр. Апелациони суд у Сарајеву са својих преко два и по милиона становника има шеснаест апелационих судија; Апелациони суд у Загребу са својих око четири милиона становника има тридесет и једног апелационог судију, а Апелациони суд у Новом Саду са својих око један милион и осам стотина становника осамнаест апелационих судија.

На територији Апелационог суда у Београду има несразмерно велики број судијских приправника, како у престоници, тако и по разним судовима у унутрашњости, а нарочито пада у очи велики број судија у Београду, који су не само непотребни, већ су и у немогућности да раде због немања довољних просторија. На територији Апелационог суда у Љубљани пак толики је велики број помоћног особља, да би се њиховим премештајем могла попунити велика празнина у Војводини. Н. пр. окружни суд у Птују има 40 помоћних снага на 20 судија. Уверен сам да таквих случајева има у многим нижим судовима и да би се једном рационалнијом и економичнијом поделом судијског и судско административног особља, са којим располажемо по буџету, могли постићи много бољи резултати и на тај начин задовољити потребе многих судова, који не могу са данашњим бројем особља никако изаћи на крај. Као пример такве слабе расподеле особља могу се навести и ново установљени земљишнокњижни уреди (грунтовнице) при средским судовима на територији Апелационог суда у Београду, и то у Богатићу, Убу, Обреновцу, Смедереву, Пожаревцу и Ве-

ликом Градишту, као и у Београду. Док у овим земљишнокњижним уредима, као стручна лица воде земљишне књиге само по један земљишнокњижни чиновник, дотле у суседним земљишнокњижним уредима н. пр. у Земуну и Панчеву има у том одељењу по 6 до 7 водитеља земљишних књига. Као најеклатантнији пример, наводим и земљишнокњижни уред (грунтовницу) при среском суду за град Београд. Код овог уреда постављена су за вођење земљишних књига само два водитеља земљишних књига, док остала места земљишнокњижних чиновника попуњавају и њихову дужност врше ново постављени приправници без прописаног стручног испита, затим један велики број дневничара. А колика је опасност, поверити рад на земљишним књигама, младим и неискусним људима, који к томе немају ни потребне стручне квалификације, уверен сам да ће сваком од вас бити јасно, који сте свесни важности установе земљишне књиге и њене важности за приватно правне односе грађана, када су у питању некретнине и права на њима.

Једном за увек, треба престати и са непрестаним редуцирањем буџета Министарства правде. Ако је немогуће повећавати га, што би, с обзиром на све што сам рекао, било потребно и логично, треба настојати да се судовима сачува бар онај минимум, који они данас имају и без кога не могу егзистирати.

Познато ми је, да се у Министарству правде помишља чак и на то, да се отпусти неких сто двадесет приправника, јер нема буџетских средстава. Сматрам, да би ово био велики грех, не само према овим људима, који би били у доба данашње кризе у немогућности, да нађу друго запослење, него и према држави и њеним судовима, који би губитак, због минимума особља којим они данас располажу, тешко осетили.

Треба, дакле, наћи начина и могућности, да се то не учини, а уверен сам да ће Краљевска влада и г. Министар правде то знати и наћи. Али не само то, већ треба наћи начина и могућности и зато да се запосли знатан број дипломираних правника, који су поднели своје молбе за постављење г. Министру правде а чијим молбама г. Министар не може удовољити због недостатка буџетског кредита. Грех је и према овим младим људима и према држави, да ови млади људи шетају беспослени без средстава за живот, док судови кубуре због недовољног броја особља којим располажу.

Пре него завршим, хоћу да изнесем неколико својих сугестија и у погледу уређења самог Министарства правде.

Министарство правде је централна машина у коме је сконцентрисано вођење целокупне персоналне политике у погледу судија и осталог судског особља, као и надзор над свима судовима у земљи.

После уједињења, услед поцепаности наше државе на разна правна подручја у Министарству правде основани су били засебни персонални отсеци, са засебним шефовима на челу, којима је била поверена персонална политика њиховог подручја. Ти отсеци сачували су се још и данас. Међутим, данас, када имамо скоро потпуно изједначено судско законодавство и када се све више и више бришу границе ранијих засебних правних

подручја, налазим, да је и даље постојање оваквих засебних персоналних отсека непотребно и нерационално. Јер оно отежава вођење једне јединствене и једнообразне персоналне политике а захтева запослење већег броја особља, него што би то било потребно, када би сви персонални послови били сконцентрисани у једном отсеку или одељењу Министарства. Тиме би отпала и потреба за једном несимпатичном појавом која се већ одавна практикује у Министарству правде а то је додељивање судија на рад у Министарству правде чиме се судовима, који и онако не располажу довољним бројем судија и осталог административног судског, одузима један знатан број радних снага што они којима су они одузети, осећају.

Поред јединственог персоналног отсека потребно би било основати у Министарству правде један стагистички одсек, коме би били поверени послови око скупљања статистичких података о пословима у појединим судовима и државним тужиоштвима.

Свакоме је позната важност статистике и статистичке службе. Свакоме је познато и то да су судови и државна тужиоштва дужна, повремено у одређеним размацама времена, подносити Министарству правде разне извештаје о пословима, о броју криминалитета и слично. Али свакоме од вас, није познато и то шта се ради са тим извештајима. Они се у већини случајева, чак и не прочитају, већ леже месецима и месецима неискоришћени, и по њима пада прашина, док их након дугог лежања не стигне судбина да оду за сва времена у архиву. А то само зато што не постоји један одсек коме би била нарочито поверена брига око прикупљања и проучавања тих извештаја и прописан поступак за рад по њима.

Кад је реч о Министарству правде, вредно је сетити се и установе судских инспектора, која у њему постоји.

Установа судских инспектора установљена је чл. 46 Закона о судијама. Овим прописом било је предвиђено 5 судских инспектора, док је чл. 47 Уводног закона за Закон о судском поступку у грађанским парницама њихов број повећао на 8.

По поменутом чл. 46 Закона о судијама дужност је судских инспектора, да у име Министра правде врше „врховни надзор над радом среских, окружних и трговачких судова“, да „по упутствима Министра правде врше изванредни преглед судова и да о њиховом стању и раду у суду подносе извештај Министру правде“. По истом том пропису Министар правде може судским инспекторима „додељивати и друге административне послове“.

При установљивању установе судских инспектора законодавац је, дакле, мислио да судски инспектори буду у непрекидном контакту са судовима и судијама, да прате њихов рад, нарочито у примењивању новог законодавства, и да они буду, у неку руку, регулатори једнообразности у примењивању новог законодавства, у колико је то уопште могуће постићи преко судских инспектора, а не само да они врше административне послове и извиђања кривица судија и осталог судског особља.

Међутим ова установа није посве одговорила својој задаћи. Јер судски инспектори ни издалека

не врше ону функцију, која им је законом стављена у дужност. Рад данашњих судских инспектора у Министарству правде сведен је скоро искључиво на рад простог извиђања кривица судија и судског особља, рад, за који, поред претседника окружних и апелационих судова и шефова персоналних отсека није потребна оваква засебна установа.

Стога сам мишљења, и апелујем у том правцу на г. Министра правде, да ову установу треба из основа реорганизовати и вратити је на онај пут, који јој је законом одређен, то јест упутити је на вршење оних функција, ради којих је она и установљена.

Још једно питање, кога хоћу да се узгред до-такнем у вези са предметом о коме сам говорио јесте и питање оснивања јединственог Касационог суда у нашој држави. Без јединствене Касације не да се, по моме дубоком убеђењу ни замислити јединствена примена закона. Јер данашња подела касационог суда на одељења са седиштима у разним центрима наше државе, доводи неминовно до тога, да се врло често један те исти законски пропис различито тумачи и примењује, што несумњиво шкоди идеји због које је и донето јединствено законодавство.

Не улазећи у разлоге због којих није до сада остварен сан свију нас о таквом једном јединственом касационом суду, апелујем на Краљевску Владу да бар она нађе начина и сретстава, да се овај сан већ једном оствари у интересу правосуђа и народа.

На крају хоћу још само да скренем пажњу г. Министра правде и на тешко стање наших земљишних књига, којима је сврха обезбеђење права на непокретнинама.

Пре свега морам одати признање Краљевској влади ради продужења рада на оснивању земљишних књига на подручју Апелационог суда у Београду. Неоспорно је, да су земљишне књиге преко потребна установа за права на непокретнинама, нарочито за реални кредит. Но ово оснивање земљишних књига иде, по мом мишљењу, сувише споро. Јер након пуних шест година једва да је неколико срезова завршено. По мом мишљењу г. Министар правде требао би, да се и за ово питање јаче заинтересује и да, уколико то нађе за потребно проведе реорганизацију тога рада.

На овом месту морам утврдити још једну чињеницу.

Приликом прве размене архиве са Краљевином Румунијом предата су од стране делегата наше државе, вероватно погрешком, Краљевини Румунији и оне земљишне књиге, које се односе на земљишта у нашој држави уздуж наше границе према Румунији. Услед тога, поред решења наших судова о дозволи траженог уписа морају се наши држављани обраћати с тим решењем још и на судне румунске судове, да они изврше упис у земљишним књигама за наша земљишта.

Краљевска влада је добро уочила ову особиту сметњу за ове правне послове, па је већ одредила комисију за размену земљишних књига са Краљевином Румунијом, а наша је жеља, да та комисија што пре доврши свој важан и хитан задатак.

Према прописима § 15 Закона о уређењу редовних судова земљишну књигу за железнице и јавне канале мора водити Окружни суд за град Београд. Права на непокретнинама, тамо где по-

стоје јавне књиге, стичу се само уписом у земљишне књиге и то код надлежних судова.

Упркос ових принципа Окружни суд за град Београд, не води ту централну земљишну књигу просто зато, јер раније владе нису доспеле да донесу јединствени закон о централној земљишној књизи по коме би се оне имале водити, већ се и данас трпи једно ванзаконско стање, да ненадлежни судови дозвољавају уписе. Иста је ствар и са рудничким земљишним књигама. Сетимо ли се потребе и важности реалног кредита, непотребно је истицати и преку потребу доношења ових закона, с тим да се што пре приступи раду, на оснивању ових посебних земљишних књига.

Земљишне књиге у Војводини су сасвим упропашћене а нарочито именици, индекси, па би и ту требало приступити њиховој обнову.

Уверен сам, да ће Краљевска влада, ове моје сасвим добронамерне сугестије уважити и у том убеђењу изјављујем, да ћу гласати за предложени буџет.

Апелујем на Краљевску владу да изложене сугестије прихвати, и да моје оправдане примедбе приведе у дело. Оне су дане у најбољој намери, да послуже највишем циљу, добробити наше земље и да наше судство, узданица и снага наша, буде заиста на оној висини коју оно, према својој традицији и према њеним данашњим носиоцима, неоспорно заслужује. Изјављујем да ће Клуб народних посланика Југословенске радикалне заједнице гласати за буџет Министарства правде. (Одобравање, плескање и узвици: Живео!)

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima narodni poslanik g. dr. Dragutin Jaiković.

Др. Драгутин Јанковић: Ја бих имао, госпо-до народни посланици, да данашњи свој говор отпочнем једном констатацијом, за коју ће ми опростити и г. Министар правде и г. предговорник. А та констатација садржи три речи: предлог буџета Министарства правде је мршав, експозе г. Министра правде, по његовом сопственом признању, је мршав и одбрана предлога буџета је мршава, тј. она је више критика и напад него одбрана буџетског предлога.

Имао бих ту своју констатацију у главном закључити једним позивом на све вас другове народне посланике да се сложите самном и гласате против овог предлога буџета Министарства правде. (Министар правде *др. Мишкулин:* Изврсна софистерија).

Ако је, госпо-до, буџет Министарства војске по својој важности на првом месту у систему наших државних финансија због неопходне важности војске за одбрану државе, онда је јасно, да је као његов пандан за цивилну одбрану државе и друштва, које је у њој, исто толико важан и буџет Министарства правде.

Министарство правде, држећи у својим рукама домен законодавства и правосуђа оно држи организацију државе и друштва у њој, с једне стране, а с друге стране држи у рукама мирнодопску одбрану државе од напада свих цивилних из данашњице. Зато ће се и моје излагање о критици буџетског предлогу Министарства правде кретати у том домену законодавства и правосуђа, јер су то два домена која Министарство правде има у својој надлежности и која у ствари држе целокупну социјалну и политичку организацију државе.

Свака држава мора имати своју законодавну политику, тј. у свакој држави свака влада мора тачно знати шта хоће са законима које доноси и какав садржај хоће да да тим законима и какав је циљ томе законодавству. Нажалост, у Краљевини Југославији од године 1919 до данас, а нарочито у политици јудициелног законодавства, ми немамо ни система ни одређеног циља, нити имамо сталне законодавне политике. Ми смо у једном низу јудициелних закона почев од сва три поступка: Грађанског судског поступка, Кривичног судског поступка и Управног поступка па преко Закона о земљишним књигама, преко Стечајног закона, преко Закона о извршењима, преко Закона о ванстецајном поравнању са предлогом Закона трговачког, са предлогом Закона грађанског у пуном домену чисто аустријског законодавства, чистог аустријског права, чисте бивше аустријске законодавне политике. (Један глас: А што нисте раније тако говорили?) Тада нисам био народни посланик али сам о томе писао, а што ви нисте о томе читали, то ми је врло жао. Ја могу, господо, да констатујем да је наша борба у области законодавства и у области права, а то значи у области организације социјалне и политичке наше државе, почела још пре стогодина против налета аустријске политике. Још 1828 године Кнез Милош је у ондашњим раним почетцима стварања и организације Србије покушао да уведе у Србију законодавство Наполеоново, односно законодавство француско. И он је саставио једну комисију пред коју је ставио пет кодекса: Грађански, Кривични, Трговачки и оба француска поступка, Кривични и грађански, — тражећи од ње да из тога либералног законодавства које је поникло из Француске револуције, да ново законодавство Кнежевине Србији. И та је комисија отпочела рад, не заборавите господо, у доба Абдулине и Милетине буне, држећи се у то време најлибералнијег законодавства. Несумњиво да тадашњим интересима Аустрије, која је сва била у идејама Бечкога конгреса и Метернихове политике, није било апсолутно у интересу да мала Кнежевина Србија добије то либерално законодавство, које је као буктиња, као опомена и претња стајало на границама Аустрије. И отуда се десило, господо, да је тадашњи Канцелар Аустрије Метерних, употребио сву своју дипломатску акцију и снагу да ондашњег Кнеза Милоша сврати са тога пута и успео је, тако да је већ 1836 године Кнез Милош двојицу Срба из Војводине Јована Хацића из Новог Сада и земунског градоначелника Лазаревића позвао и од њих захтевао да му аустријски грађански закон од 1896 године преведу и дотерају за његову земљу. И тако смо ми, у слободној Кнежевини Србији, стигли да уведемо аустријски грађански законик пре него што је он уведен у Хрватској, која је била под Аустријом. И од тога доба па за пуних 100 година до данас, ми смо за наш народ у пуном духоборству против налета аустријског законодавства, и против германског духа и језика у том законодавству, против те организације која је престављала један срушени правни поредак и једну политичку апстракцију из прошлости.

Познато је, да је још у то доба у Краљевини Србији било доста правника и доста законодаваца који су покушавали да поправе те погрешке. Покушаји су учињени на тај начин што су у изве-

сне одредбе грађанског законика, нарочито оног дела о породичним правним односима и односима у задругама уношене одредбе које су биле оригинално наше или су уношене одредбе из француског законодавства. Тако је код нас 1864 године рађено и по тим интенцијама и у правцу те политике ослобођења и независности наше законодавне политике ондашњег Кнежевине Србије, дошло се до тога да смо узели француски трговачки законик за основу нашега од 1864 год.

Господо, за државу типа каква је наша данашња Краљевина Југославија, цивилно законодавство је у ствари основни постулат националне и унутрашње стабилизације државне. И у колико ми будемо пазили и водили рачуна о тим приципима, у толико нећемо учинити грешке; а у колико се будемо огрешили о те принципе, ми ћемо ставити у сумњу целокупну грађевину и целокупан рад свој на нашој унутрашњој консолидацији. Ми смо до данас, као што сам већ поменуо, унифицирали готово цело јудицијално законодавство од кога су само два, а то је Трговачки законик и Грађански закон још у изради, док су сви остали већ прошли и налазе се у примени. И ми можемо рећи једном констатацијом: да је све ово законодавство у ствари готово дослован превод аустријског законодавства. И не само дослован превод тога законодавства по стилу и духу, противном нашем језику, него и по стилу и духу немачког језика. Ја бих вам могао у том погледу цитирати изјаве двојице наших судија, г. г. Вероне и Зуглије, од којих је Верона био некада касациони судија аустријски а Зуглија судија за Босну, могу вам цитирати њихове изјаве које су они дали у својим коментарима Стечајног закона који је исто тако преведен из аустријског текста, односно немачког текста. Ти су људи од речи до речи изјавили да су морали поправљати званични превод тога нашег закона, јер је он био потпуно неразумљив и за њих. И данас се нама правницима дешава, да кад хоћемо да примењујемо тако звано модерно, тако звано југословенско јудицијално законодавство, да морамо да прибегавамо њиховим немачким текстовима да би знали шта се хоће у нашој земљи да суди.

Да не би неко помислио да ја хоћу само голим тврдњама да доведем у забуну овај поштовани Дом и целу нашу јавност, ја ћу вам дословно цитирати прво термине а после и пуне текстове из наших нових закона, па ћете ви сами рећи: да ли сте штогод од тога разумели.

Терминологија коју је створило наше унифицирано законодавство, више је него очајна. Она је од израза, од правних израза којима се служи правосуђе и правна наука, направила један нови језик за који нам је потребан један нов речник.

Молим вас, господо, ово су обични и врло често употребљавани термини у нашем законодавству: учинак стечаја на излучна и разлучна права веровника, фиксни уговори о добављању, уговори о пораби, право на потеру, надарбина, предбељба, забележба, запорка, доспелост итд. итд.

Да ли сте, господо, од овога што год разумели? (Гласови: Ништа!) Ни ја! — То су, на несрећу, кованице којима је требало одржати значај и дух немачког језика, који се нашао преведен у нашем законодавству.

Године 1849 у аустријској царевини, на иницијативу бечке владе а пред долазак Баховог система и пред увођењем аустријског законодавства у јужне словенске земље, а напосе у Хрватску, био је у Бечу, од стране аустријске владе, ја то нарочито подвлачим, образован одбор за израду једног речника немачко-српско-словеначког за превод целокупне правне терминологије. А знате ли ко је био у томе одбору? У томе одбору био је Вук Стефановић-Караџић, др. Мажуранић, др. Питамец, била су највећа правничка и лингвистичка имена српско-хрватско-словеначког народа.

А данас место овога речника, који сам ја до-нео да вам покажем, ми смо доживели то, — ја нећу да увлачим имена у дискусију, — да нам се оспорило да употребљавамо тај речник, који је аустријска влада, по једном паметном програму дала словенским народима на југу да би могли имати законе писане својим језиком. Ми смо тај речник потпуно заборавили а служили смо се кованицама које су наша браћа Пољаци и Чеси употребљавали служећи се, не знајући добро наше наречје али не у намери него из незнања.

Тако се десило да смо ми у једном парадоксу стварајући југословенску националну државу и унифицирајући њено квазинационално законодавство дошли до тога да узмемо целокупно аустријско законодавство и примимо кованице и лингвистику.

И док је Аустрија 1849 године давала нашем народу на југу термине израђене од наших синова, дотле смо ми тај речник оставили у архиву а примили какав је у Аустрији у своје време био.

Један од највећих модерних социолога Француске Густав ле Бон пишући о психологији социјализма, рекао је о језику ово: „Језик па и сви елементи једне цивилизације јесу последица извесне менталне конституције и не могу се пренети на разне народе а да не претрпе дубоке трансформације”.

Ми смо, господо, заборављајући ово правило једног разумног човека учинили нешто што може да буде веома опасно и врло кобно. Ја се бојим да не мењајући дух, не мењајући језик нових јудичјалних закона које смо пренели из Аустрије не претрпимо ми сами једну дубоку трансформацију нашег национализма и нашег националног духа.

Ја сам у почетку напоменуо да свака држава мора имати своју законодавну политику, свака држава мора знати шта хоће са једним законом.

У Француској, кад је доношен француски Грађански законик, онда су четири правника, којима је Наполеон ставио у дужност израду тога Законика, знали да као основно тај Законик има да брани приватну својину и личну слободу, те две творевине Француске револуције. И фактички они су такав закон створили и тај је закон и данас у снази. Захваљујући једном огромном кругу рада и материји и саме јуриспруденције он и данас стоји жив и данас одговара организму француског народа, али у себи носи вечито два основна принципа, принцип приватне својине и принцип индивидуалне слободе. Аустрија је у својој законодавној политици несумњиво имала своје циљеве. Аустрија а приори није била национална држава и она у својој законодавној политици никада није ни могла бити национална, није могла створити национало законодавство, јер по себи и у себи

она није била национална држава. И шта је радила? Аустрија је створила тип законодавства, у коме је држава издигнута као божанство изнад народних маса, да својом силом, да својој неразумљивошћу као сфинга и да претећом снагом држи масе у положају оборене главе, сагнуте кичме и мирног ропства. А ми, господо, ми хоћемо да створимо једну југословенску националну државу и ми ту државу не можемо створити законодавством покојне Аустрије која је била потпуно ационална.

Да идемо даље. Ја сам говорио о терминима а сад ћу говорити о текстовима да видите колико је мало смисла било код оних који су текстове и законе аустријске преводили код нас. Ево вам једног међу нама правницима познатог текста § 13 Стечајног закона, који би од прилике могли разумети ако би узели какве логаритамске таблице. Он гласи: „Бескаматне тражбине с роком могу се пријавити у стечај само у оном износу, који, кад му се дода законска камата за време од отварања стечаја до доспелости, даје износ, на који гласи тражбина”. Разумете ли, то, господо? (Веселост). Да вам покажем још нешто. У закону о извршењу и обезбеђењу § 185 у једном ставу гласи дословно, од речи до речи овако: „Ако се дражбом продају сва земљишта, придносиће деобна маса сваког појединог земљишта за измирење тражбина, обезбеђене заједничком хипотеком, само ону своту, која стоји према овој тражбини са њеним споредним пристојбинама у истој сразмери, у којој стоји остатак деобне масе сваког појединог земљишта према збиру остатака свих деобних маса”. Јесте ли разумели, господо? (Гласови: Нисмо!) Верујте ми, нисам ни ја.

Да вам сада прочитам и трећи текст, § 168, одељак други, Стечајног закона гласи: „Учинак уговора, у смислу 4 става, не протеже се на тражбину, која је за време задоцњења потпуно измирена у износу, који је поравнањем одређен; но ако тражбина није потпуно измирена према поравнању, онда ће се дотична тражбина сматрати за измирену само са оним износом, који наспрам целог износа тражбине стоји у истој сразмери као што стоји по поравнању већ исплаћени износ наспрам износа, којим би се тражбина могла по поравнању исплатити”. Разумете ли ово, господо? (Гласови: Не разумемо!) Не разумете! Верујте, ни ја.

Господо народни посланици, и данас кроз нашу нову државу, коју свима напорима морамо стабилизovati, имамо да кристалишемо један нов, како државноправни, тако и национални поредак. На ту службу одређује се у првом реду са насловном улогом законодавство, отуда и концепција тога новог заједничког законодавства мора носити у себи дух народа, и печат нашег народног живота! Узалуд ћемо ми унифицирати законе, ако они не буду блиски и народном животу, и духу народа и језику народа.

У уводном закону аустријско-грађанског закона од 1811 г. под владом Франца I, у мраку реакције, у доба кад се сва борба Европе окренула против Француске револуције и њених плодова, ви сте могли читати, од речи до речи реченицу која тврди да законици грађански, тј. цивилни, морају бити тако састављени да они одговарају не само односима међу грађанима у народним масама, него да морају бити писани језиком који је њихов. А ми данас у нашој националној држави, у нашој

Југославији, имамо закона који су писани сваким језиком али не нашим, поготову можемо рећи да је санскрит за нас. Ми доживљујемо да наше народне масе, да наш сељак нарочито, слушајући читање пресуде, која му се изриче у име југословенске државне правде, не разуме ни речи, ни из диспозитива ни из разлога те пресуде.

Борбу коју смо ми имали у Србији, водили су против тих закона и наша браћа у Аустрији, водили су је и у Хрватској, водили су је и у Словеначкој, водили су је и у Далмацији. Та је борба била на бази националној, на ономе што народни живот ствара. Тако је на пример специјално вођена борба и за задругу породичну која је наша установа, словенска установа, специјално јужнословенска. Хрватски народ је водио борбу за чување те установе и основе националне, као што смо је и ми у Србији водили док није добио три закона и то први добија 1880 и њиме је организовано породично задругарство у Хрватској, а затим су, под притиском народног покрета донете још две новеле које су закон од 1880 г. допуњавале. У Словеначкој у питању наслеђа на сељачкој имовини, постојали су извесне опет наслеђене националне традиције Словеначке, где је постојало приоритетно право најстаријег члана, односно најстаријег детета при наслеђу, да има право откупа наследничких делова ради чувања целине наслеђене имовине на селу. И Словенци су успели у својој борби да добију такав закон, један државни Аустријски, један Земаљски-Корушки. И видите господо, док је борба трајала, док су борци стајали усиправно, и док је оружје било у употреби, ми смо умели и под Аустријом и у њеном законодавству да сачувамо извесну аутономију нашим националним цивилним грађанским установама, и у породичном праву и у породичном заједничком праву и у наследним односима.

А данас, кад смо ту Аустрију односно њен систем срушили, када то аустријско законодавство у ствари претставља један порушен правни поредак, кад на тај порушени правни поредак Југославија треба да зида своју националну државу и своју националну будућност, ми на супрот целој својој револуционарној прошлости примамо и узимамо то мртво аустријско законодавство, које ми сада овде оживљавамо на нашој националној територији и тиме допуштамо да нас мртва Аустрија својим законима победи.

Ја Вас питам, господо, да ли неће бити истина ово, што је рекао Гистав Ле Бон, да ако ми не трансформишемо дух језика у законима који су нам наметнути, да ћемо претрпети трансформације и да ће нас победити побеђена и мртва Аустрија. (Др. Тодор Лазаревић: И Чехословаци имају такав исти језик!) Извините, господине колега, Чехословаци имају те законе на добром чешком језику и у духу чешког језика! То је прва ствар. Имате у Виргилијевој Енеиди на једноме месту ово: Кад је првосвештеник Лаокоон, гледајући Тројанског коња, кога су Грци понудили Тројанцима, за славу њихове победе, да га увуку у град, казао: „Timeo Danaos et dona ferentes”, што би преведено значило: „Бојим се Данајаца и онда, кад дарове доносе!” То би преведено на државно-политички језик значило: чувајте се и не верујте непријатељу ни онда, кад доноси дарове, ни онда кад је жене-розан, па чак и кад је мртав! Желео бих да се са стране и свих будућих влада упамте ове речи Лао-

конове, и да се води политика неповерења према свима установама мртвих и побеђених непријатеља. (Одобравање.)

Један колега је поменуо Чехословачку као потврду нечега супротног што ја говорим. А ја вам кажем, да је чехословачки народ у налету, у борби против германског духа, у борби за самосталност показао многе виталне особине, много више самосталности и невероватног успеха него сви ми остали Словени. (Министар правде др. Миле Мишкулин: Нормалније би било да ви гласате за буџет Министарства правде!)

Ја скидам капу господо пред њиховом свешћу, пред њиховим борцима и вођама. Видите, господо, шта смо доживели с тим, што прво и поред свега примајући бивше аустро-угарско законодавство за 17 година независног националног и државног живота још нисмо извршили унификацију закона и довели у ред све. Ту скоро чули смо једну интерпелацију овде, а познато је целом правничком свету у Југославији, да је Касациони суд из Новог Сада учинио предлог Министарству правде, да познавање мађарског језика буде обавезно за све кандидате који би хтели да буду наименовани за касационе судије у Новом Саду. С тиме се много парадирало у иностранству, ако је тако било. (Гласови: Није тако!) Ја ћу концедирати и то, ја не нападам те судије за то, него кажем да је и то морало доћи као последица чињенице да тамо још увек вреди мађарско законодавство.

Осим тога, ја ћу се сложити са поштованим предговорником г. Николићем, који је нарочито ударио на анахронизам и луксузност законодавства Нарочито у процедурама кривичној и цивилној, као и у поступку за ванпарнична дела, ми имамо страховито много институција, које нити су народу нити нашем народном животу потребне, него на против, претстављају луксуз, гломазне су и врло скупе. То би требало укидати. Ја се с тим потпуно слажем, и зато сам ја вама у почетку предлагао, што сте ви из већине а ја из мањине, да се сложимо, да одбијемо овај буџет.

Да пређем, господо посланици, на други домен Министарства правде, на домен правосудја и организације судске власти. Каже се да је за организацију државе од прворазредне вредности уставотворна власт а ја бих господо, насупрот томе, потврдио да је за организацију државе у првом реду најосновнија законодавна власт, јер од закона, од њихове конституције, њиховог смисла и циља зависи целокупна садржина друштва те државе. Али, господо, поред закона постоји и онај који примењује закон. Тај који примењује закон, тај је носилац и тога поретка и те организације и одбране тога поретка. Колика буде његова вредност толико ће бити осигурана и вредност морална тога поретка и ауторитет његов и трајање његово.

Нажалост, господо, поред сјајних изузетака које даје наше правосудје ми фактички имамо — ја то могу да кажем, јер познајем правосудје готово целога света — и данас имамо судија који би могли да буду касационе судије у париској и лондонској касацији, али су три узрока још у почетку наше управе и у почетку формирања наше земље, унапред детерминисали један манк, једну манљивост у раду и у самој спреми и у самом правосудју као последица тога. Прво је било то што смо, вративши се у земљу услед оскудице, велике оску-

дице у судијама, морали да уведемо такозване привремене судије без испита, без праксе и да једном Уредбом о Универзитету подаримо дипломе и онима, који нису положили испите на Правном факултету него су просто имали завршене посебне испите. То је учињено да се удовоље државне потребе, то је био један *raison d'Etat*, ја то разумем, али моје је право да истакнем те чињенице. Када се изнађу узроци болести лекови се лакше могу наћи и ја кажем да су те две уредбе, једна о привременим судијама а друга о декретирању свршених правника, учиниле да је пао квалитет нашега судског особља. Када је пао квалитет судија онда је пао и квалитет пресуда, — то је логично.

Други је узрок томе био претерана осетљивост партија у оно доба да имају своје претставнике у правосуђу и онда се нажалост створио између двеју великих владајућих партија код нас у Југославији такозвани судски кључ. Ако се упрзни место једног демократа у Апелационом или Касационом суду, онда не може на његово место ући радикал него ће ући демократа а затим ако се упрзни супротном месту радикала судије у Касационом или Апелационом суду онда на његово место не може ући демократа, који је способнији и спремнији, који има чак и већи број година службе него мора ући радикал. То је учинило да се онда авансовање судија у вишим судовима није вршило по спреми, није вршило по ауторитету, способности и по годинама службе већ по партијској припадности и то је учинило тако исто да се квалитет вишег судског персонала смањило, погоршао и квалитет пресуда.

Трећи узрок, господо, то је ово и овако законодавство, законодавство за које судије који су судили на немачком језику по 20 година у бившој Аустрији данас кажу да не могу судити по текстовима неких југословенских закона већ морају да узму немачке текстове да би разумели. Како ће онда наш национални судија, који претпоставимо, није немачки ђак него француски и који иначе не мора да зна немачки језик, како ће онда судити кад не може једну пресуду да састави по једном пропису који му је неразумљив. Ево на пример ако један судија треба да примени у једној стечајној маси § 13 он је готов. Нама се дешава да поједини судови пошаљу вишим судовима, по призиву или правном леку, једну пресуду а овај виши суд враћа ту пресуду са примедбом да та пресуда или та одлука судска буде написана разумљивим језиком а онај несретник у ствари само цитира закон а сада је он крив што је закон неразумљив.

Ето те три ствари учиниле су, господо, да је у стварима правосуђа настало једно неповерење код народа. Нажалост, — ја сам први од оних који у тим стварима не бих могао чинити поуста нити уступака — нажалост кажем, морамо признати да у народним масама наши судови не уживају више оно поверење које су уживали на пр. у предратној Краљевини Србији.

Ја знам да је томе још један велики узрок, узрок који је и г. Министар правде навео. А то је, господо, питање независности судијске. Све донде докле докле судија не буде независан, све дотле докле је он покретан, дотле тај судија није сигуран, а кад он није сигуран ни његова изречена правда није сигурна. За добру правду, за добро правосуђе, за организовани поредак у земљи једнога народа,

најважнија установа, то је некретност и сталност судија. Али има један коректив, — ми ту установу по уставним прописима морамо заводити још ове године — али морамо отварати очи. Част и поштовање добрим и савесним судијама, али ако ви дате независност судији који не зна свој посао и неће да га зна, онда је још горе. Управо не зна се шта је горе — ту су и народне масе. Судија са правом тражи самосталност али ко нам даје гаранције да из те самосталности неће доћи до рђавих последица у нашем правосуђу? А с друге стране, ако је несамосталност, ко гарантује народним масама да ће судија судити само по савести а не и по заповести?

Друга замерка, господо, коју ми Народни сељачки клуб чинимо, а мислим да је то и опште гледиште свију нас, та је: да је код нас правда скупа. Правда је скупа и по тешким и великим таксама које су тако рећи притиснуле наше правосуђе, и по удаљености судова, и по дужини трајања судских одлука. Ми имамо парница које трају деценијама; ми имамо крајева где сељаку треба провести три дана, са одласком и повратком и бављењем, да дође по једном обичном позиву код суда да му се саопшти, да друга странка није добила позив, а ако не дође онда је кажњен!

Таксе су такве по Закону о судским таксама да један човек, који је давао коментар тога закона, један бивши аустријски судија који је примењивао тај закон у Босни, каже да је бескрајно тежак за разумевање и да једноме судији треба двадесет година праксе па да би могао правилно примењивати тај закон. А тај закон наше судије примењују од првога дана. Те таксе иду на метар и на сат!

Има још једна установа, господо, о којој бих хтео да говорим а да не учвелим извесне наше колеге. То је питање јавног бележништва које је тешко нашим народним масама. Пре рата, а и једно време после рата док су код нас важила правила о неспорним делима, наше т.зв. неспорне судије бавиле су се овим пословима којима се данас баве нотарјати, јавна бележништва. Та је служба била бесплатна за народ, свршавана је на време и од потпуно квалификованих лица. Данас та је служба код вас — а изгледа ми да се тај баук спрема и код нас — та је служба плаћена, вршена истина од квалификованих лица, али којима Министар правде не може ништа.

Народу тешко пада скупо јавно бележништво јер су већ велике судске таксе тешко притисле парничну способност — како бих рекао — народних маса. Све се више показује господо да је то застарела установа, коју више нико у Европи не брани и која би са мирном и пуном савешћу могла бити уклоњена. И наш би захтев био у томе смислу, да се укине јавно бележништво и пренесу послове на неспорне судије у целој земљи. (Одобравање)

Видите, господо, то скупо правосуђе, то необично дуго трајање парница учинило је да имате у држави читав систем приватног правосуђа. Готово, све коморе и други сталежи, индустрије итд. имају своје сталне изборне судове, и народ се обраћа њима (Један глас: И професорима универзитета!) за правосуђе и пресуде. Професори Универзитета, господине колега, нису до сада судили, они су само давали мишљења кад је њихов над-

лежни Министар то од њих тражио. А ја сам као адвокат то радио а не као професор Универзитета.

Господо, ви из ЈРЗ чији је претставник прошлог пута — овога пута га не видим — подвукао свој радикализам, да је радикалског порекла и замало радикалског рођења, да га потсетим на радикалску прошлост, на радикалски пројекат устава из 1871 године. Члан I тога пројекта, које је неко овде цитирао али не целог, гласи:

„Сва власт у овој држави потиче од народа, народ је извор и утока власти.“ Последица је тога био захтев да се укину судови у земљи и да народ суди сам своје парнице својим изабраним судовима. Они су ишли даље па су тражили укидање полицијске власти, укидање стајаће војске и начелства. После је време учинило своје и од тих радикала тако расположених постали су највећи браниоци тих установа па и жандармерије и окружних начелника. Живот је био јачи, и ја нећу ићи за овим сентименталним и поготову романтичним захтевима из прошлости али бих имао права да опоменем на те захтеве и да потсетим на те дане и моралну дужност, коју дугују себи и своме народу, који их већ 40 година држи на власти, да учине, да народ дође до јевтиног правосуђа, да то правосуђе буде доступно народу, да то правосуђе буде такво да не оставља сумњу у правичност пресуде, да се та сумња уклони, да народ почне поново да верује у правосуђе и своје судове. Јер код свих узрока, били социјални, били финансијског карактера порекло узрока је сумња која може највише да запрети једном социјалном правном поретку. Према томе господо, наши су захтеви ови:

у правосуђу:

- 1) Јевтинију, квалитетно бољу и социјално непристрасну правду;
- 2) Васпостављање покретних судија који ће, место да народ иде у варош, да им се дели правда, одлазити и ићи из села у село;
- 3) Укидање јавних бележништва и завођење неспорних судија у целој држави;
- 4) Укидање Суда за заштиту државе;
- 5) Сталност и непокретност судијску.

у законодавству:

- 1) Потпуну прераду закона тако да они одговарају народном животу, његовим традицијама, његовом духу и националном језику;
- 2) Увођење сталних законодавних комисија у Министарству правде ради контроле правосудних односа у држави и на тај начин припремање новог законодавног поретка на време да би могли поправити раније погрешке.

Господо, силажењем са претседничкога места Претседник Масарик је казао отприлике ово: Повлачећи се са високог положаја препоручујем мојим наследницима и целом Чехословачком народу да се увек и у свакој прилици руководи принципом по коме се државна политика мора тако водити да се очува идеја на којој је та држава постала. Југославија је постала на националном захтеву Јужних Словена да се уједине у једну националну државу. Ја се бојим, господо народни посланици, да усвајајући целокупно аустријско законодавство, које је постојало у једној држави, која је водила једну политику потпуно анационалну и противно жељама посебних народа у Аустрији, не доведемо у незгодан положај и сумњу цео државни поредак,

на којему постоји ова држава. Ако те идеје буду уздрмане, онда ће по речима г. Масарика наићи оно што је најгоре. Ја вас зато позивам да свом снагом законодавне моћи, коју имамо, Господину Министру правде садашњем а и сваком будућем стално и доследно кажемо: да даду нове југословенске законе, писане југословенским језиком и у југословенском народном духу. (Пљескање и одобравање).

Претседник Stevan Ćirić: Има рећ народни посланик г. dr. Đorđe Marković.

Др. Ђорђе Марковић: Врло ми је угодно, што ми се данас пружио прилика да први пут говорим са овога места, те као правник изнесем своје замјерке и опажања на сам ресор Министарства правде. Не мислим да изнесем ове замјерке у каквој злој намери, већ једино у интересу саме струке једног од најважнијих Министарстава. Ова моја критика односи се само на раније уведена праксу у овоме Министарству, а коју је праксу продужио данашњи Министар правде, јер је иста само од штете и за струку, а и за сам ресор. У првом реду морам приговорити персоналној политици, која се проводи тако, да је особље у самој централи неправилно распоређено, па и ако има довољно незапослених референата, ипак се налази више делегираних чиновника у самој централи и то упућених од разних судова и државних тужиоштва, а на положајима начелника и шефова отсека.

Оваква делегација чиновника апсолутно је непотребна самом Министарству, а штетна је по оне судове и државна тужиоштва из којих се чиновници Министарству додељују. Поред тога је то штетно и за саму државну касу, јер се плаћају непотребне дневнице и путни трошкови. Пожељно је и крајње је време да се једном и ова пракса ликвидира, те да се сваки постави тамо где му је место и да се утврди указом, којом ће се приликом избећи, да поједини судови и државна тужиоштва на папиру имају референте, а они да раде у Министарству са дневницама.

Господо народни посланици, чули смо из експозеа г. Министра правде да се има ускоро извршити сталност судија. Јесте, господо посланици, 3 септембра ове године има да се испуни чл. 101 и 119 земаљског Устава и да се нашим судијама да сталност. То је један врло важан моменат, као што је казао господин предговорник, па је потребно о томе водити строго рачуна. Нарочито је потребно да се пази да на положај судије дођу она лица која се одликују стручним спремом, савесношћу и оданошћу према држави и струци, јер од овога зависи не само спокојство и безбедност у земљи, већ и наш углед у иностранству.

Што се тиче особља осталих установа, које долазе под ресор Министарства правде, као што су управни судови, државна тужиоштва, казнени и други слични заводи и у погледу тога особља стављам исти приговор учињен особљу чисто судске струке, тј. да се и оно поставља и напредује по квалификацијама а да се не дешава да су способнији и исправнији службеници запостављени, а да они са препорукама брже и боље аванзују.

Не могу пропустити, господо посланици, а да као народни посланик и као политичар не ставим једну такође важну примедбу на рад овог ресора у погледу политичких криваца и притвореника који се притварају и своју казну издржавају у за

једници са најокорелијим и непоправљивим злочинима и варалицама, и ако је мотив њиховог дела политичке нарави а не користољубља. У свима модерним државама строго се води рачуна о подели овакових осуђеника, који своју казну издржавају на другој подлози, па су потпуно одвојени од обичних криминалаца, те им се пружају највеће олакшице и бенефиције при издржавању њихове казне, а не поступа се онако, како се нажалост то код нас врши.

Ово нарочито истичем као народни посланик и политичко лице надајући се, да ће и сам г. Министар правде са истим артибутима још и плус као врховна власт свега овога једном поправити до сада чињене грешке у овом погледу и то, како у погледу службеника свога ресора, истао тако и у погледу поделе и одвајања политичких осуђеника од обичних криминалаца којима треба приликом издржавања њихове казне пружити и становиту олакшицу, имајући у обзир сам мотив извршења њихових кривица.

Господо народни посланици, ову моју скромну и искрену напомену упућујем нарочито мом уваженом пријатељу Министру правде г. др. Мишкулину, па га молим да се свесрдно а нарочито као Хрват, коме је горе изложено све врло добро познато, заузме, ради отклањања до сада учињене неправде, како онима у емиграцији (Чују се гласови: Који су то?) . . . Краљевска влада их зна, г. Министар правде ће то изнети . . . (Упадице)

Pretsednik Stevan Ćirić: Molim gospodu narodne poslanike da ne upadaju govorniku u reč.

Др. Ђорђе Марковић (наставља):... а чији је повратак данас неопходан и од пресудне важности за смирење духова и регулисање нормалних прилика у Земљи. Ову и овакву пажњу заслужили су нарочито они наши политичари, чији је живот и рад у иностранству био а и сада је беспрекоран и за сваку препоруку у погледу интереса наше заједничке и миле отаџбине.

Осим овога слободан сам напоменути, да се треба сетити и оних наших добрих, а сиромашних грађана-сељака који су на жалост несвесно а нарочито у тешким материјалним приликама били нагнати да обезбеде своје породице, били жртва туђинска или агената провокатора, те за своје немишљене поступке били осуђени по Закону о заштити државе, и сада се налазе као осуђеници код судова или казних завода на издржавању своје казне, те да би се не само њиховим патњама већ и њиховим недужним породицама помогло и спасу се амнестијом ослобођавајући се од даље казне, чији су циљ и сувише много и тешко осетили.

Господо народни посланици, ову моју скромну и искрену напомену упућујем нарочито мом уваженом пријатељу и поштоваоцу г. Министру правде др. Мишкулину, па га молим, да се свесрдно а нарочито као Хрват, коме је горе изложено све врло добро познато, заузме ради отклањања до сада учињене неправде, како онима у емиграцији, тако и овим у земљи, а нарочито нашим добрим и бедним сељацима-грађанима.

Износећи своје опаске чињеничног стања ресора Министарства правде, па том приликом констатујући, да предложени буџет одговара потребама народа и државе, а имајући поверење у рад

Краљевске владе изјављујем, да ћу гласати за буџет. (Пљескање и узвици: Живео!).

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, pretres predloga budžeta državnih rashoda — IV razdeo — Ministarstvo pravde završen je u pojedinoštima. Prelazimo na glasanje. Glasаче se po partijama sedenjem i ustajanjem. Ona gospoda, koji glasaju „za” sedeće, a koji glasaju „protiv” ustaće. Molim izvestioca g. dr. Časlava Nikitovića da izvoli pročitati partiju 60 budžeta rashoda — IV razdeo — Ministarstvo pravde.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 60.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitaju partiju 60? (Glasovi: Prima. — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 60 primljena većinom glasova. Izvolite čuti partiju 61.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 61 sa amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

A. RASHODI

IV RAZDEO — MINISTARSTVO PRAVDE

GLAVA XI — MINISTARSTVO

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 61 Nagrade kontraktualnim čin i dnevničarima

Subpoz. 2 — Mesto: „26 dnevničara-zvaničnika itd.” staviti: „30 dnevničara-zvaničnika itd.”

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 61 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je pročitana partija 61 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade primljena većinom glasova. Izvolite čuti partiju 62.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 62.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 62? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 62 primljena većinom glasova. Izvolite čuti partiju 63.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinoštima sve partije budžeta rashoda — IV razdeo — Ministarstvo pravde od partije 63 do 73 zaključno.

Pretsednik Stevan Ćirić: Izvolite čuti partiju 74 sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 74 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA XIII — KASACIONI SUD

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 74 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — per. pov. itd.;

Subpoz. 2 — mesto: „19 sudija: 3-II/1

i 16-II/2” staviti: „19 sudija: 4-II/1

i 15-II/2” i povećati sa . . . . . Din. +7.800.--

Svega Gl. XIII povećati sa Din. +7.800.--

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 74 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 74 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 75.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 75.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 75? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 75 većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 75a.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — IV razdeo — Ministarstvo pravde od partije 75a do 85 zaključno.

Pretsednik Stevan Ćirić: Izvolite čuti partiju 86 sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 86 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA XV — APELACIONI SUDOVI U BEOGRADU I SKOPLJU ITD.

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 86 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — per. pov. itd.

a) Činovnici:

Mesto: „31 sudija apelac. suda itd.” staviti: „31 sud. apelac. suda: 18-III/1, 3-III/2 i 10-IV/1” i povećati sa	+ 84.600.—
Mesto: „34 predsed. okr. suda itd.” staviti: „34 predsednika okruž. suda: 6-III/1, 6-III/2 i 22-IV/1” i povećati sa	+ 33.200.—
Mesto: „264 sudije okruž. suda itd.” staviti: „300 sudija okružnih sudova itd.” a u razvrstavanju mesto: „59-IV/1” staviti: „95-IV/1” i povećati sa	+ 924.640.—
Mesto: „44 računovode itd.” staviti: „64 računovode itd.” a u razvrstavanju mesto: „3-VII” staviti: „13-VII” i mesto: „20-IX” staviti: „30-IX” i povećati sa	+ 274.200.—
Mesto: „127 arhivara itd.” staviti: „157 arhivara itd.” a u razvrstavanju mesto: „40-IX” staviti: „55-IX” i mesto: „57-X” staviti: „72-X” i povećati sa	+ 274.000.—

b) Činovnički pripravnici:

Mesto: „384 činovnika (sudij-ska) pripravnika itd.” staviti: „464 činovnička sudij-ska pripravnika itd.” povećati sa	+1,061.140.— +2,651.780.—
Svega Gl. XV povećati sa	+2,651.780.—

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 86 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole se-

deti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je pročitana partija 86 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 87.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 87.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 87? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 86 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 87.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima partije budžeta rashoda — IV razdeo — Ministarstvo pravde od partije 87a do 89 zaključno.

Pretsednik Stevan Ćirić: Izvolite čuti partiju 90 sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 90 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA XVI — ODELJENJE VRHOVNOG DRŽAVNOG TUŽIOŠTVA PRI KASACIONOM SUDU U BEOGRADU ITD.

A. Lični rashodi

Redovni rashodi

Part. 90 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — per. povišice itd.

a) Činovnici:

Mesto: „46 zamenika državnih tužioca itd.” staviti: „48 zamenika državnih tužioca: „1-III/2, 1-IV/1, 5-IV/2, 10-V, 8-VI i 23-VII” i povećati sa	100.680.— +100.680.—
Svega Gl. XVI povećati sa	+100.680.—

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 90 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 90 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 91.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 91.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 91? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 91 većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 92.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — IV razdeo — Ministarstvo pravde od partije 92 do 106 zaključno.

Pretsednik Stevan Ćirić: Izvolite čuti partiju 107 sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 107 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA XX — VIŠE DRŽAVNO TUŽIOŠTVO

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 107 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — per. povišice itd.

a) Činovnici:

Mesto: „18 sudija okružnih sudova itd.“ staviti: „18 sudija okružnih sudova“ a u razvrstavanju mesto: „6-IV/1“ staviti: „8-IV/1“ i mesto: „4-IV/2“ staviti: „2-IV/2“ i povećati sa . . . . . 24.000.—

Mesto: „12 arhivskih činovnika itd.“ staviti: „16 arhivskih činovnika“ a u razvrstavanju mesto: „2-VIII“ staviti: „6-VIII“ i povećati sa . . . . . 44.240.—

b) Činovnički pripravnici:

Mesto: „20 činovničkih (sudijskih) pripravnika“ staviti: „30 čin. pripravnika“ a mesto: „3 u I raz. skupoće“ staviti: „8 u I raz. skupoće“ i povećati sa . . . . . 75.650.—

Mesto: „17 u II raz. skupoće“ staviti: „22 u II raz. skupoće“ i povećati sa . . . . . 75.650.— +219.540.—

Svega Gl. XX povećati sa +219.540.—

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitati partiju 107 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 107 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 108.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 108.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitati partiju 108? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 108 primljena većinom glasova. Izvolite čuti partiju 108a.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — IV razdeo — Ministarstvo pravde od partije 108a do 115 zaključno.

Pretsednik Stevan Ćirić: Izvolite čuti partiju 116 sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 116 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA XXII — APELACIONI SUD U SARAJEVU

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 116 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — per. povišice itd.

Kod 15 članova apelacionog suda ispraviti razvrstavanje i to: „6-III/1, 7-III/2 i 2-IV/1“ i povećati sa . . . . . +53.400.—

Svega Gl. XXII povećati sa . . . . +53.400.—

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitati partiju 116 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 116 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 117.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 117.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitati partiju 117? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 117 većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 117a.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — IV razdeo — Ministarstvo pravde od partije 117a do 119 zaključno.

Pretsednik Stevan Ćirić: Izvolite čuti partiju 120 sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 120 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA XXIII — OKRUŽNI I SRESKI SUDOVI

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 120 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — per. povišice itd.

b) Činovnički pripravnici:

Mesto: „58 čin. pripravnika od VIII gr.“ staviti: „68 čin. pripravnika od VIII gr.“ a mesto: „37 u II raz. skupoće“ staviti: „47 u II raz. skupoće“ i povećati sa . . . . . +153.000.—

Svega Gl. XXIII povećati sa . . . +153.000.—

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitati partiju 120 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 120 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 121.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 121.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitati partiju 121? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 121 većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 121a.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — IV razdeo — Ministarstvo pravde od partije 121a do 126 zaključno.

Pretsednik Stevan Ćirić: Izvolite čuti partiju 127 sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 127 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA XXIV — APELACIONI SUD U SPLITU ITD.

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 127 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — period. povišice itd.

b) Sudijski pripravnici:

Mesto: „22 sudijska pripravnika od VIII gr.“ staviti: „32 sud. pripravnika od VIII gr.“ a mesto: „12 u II razredu skupoće“ staviti: „22 u II razredu skupoće“ povećati sa . . . +153.000.—

Svega Gl. XXIV povećati sa . . . +153.000.—

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 127 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 127 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 128.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 128.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 128? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 128 većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 129.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnim redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — IV razdeo — Ministarstvo pravde od partije 129 do 132 zaključno.

Pretsednik Stevan Ćirić: Izvolite čuti partiju 133 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 133 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA XXV — STOL SEDMORICE U ZAGREBU

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 133 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — periodске повишце itd.

Odeljenje A.

Mesto: „19 sudija itd.” staviti: „21 sudija” a mesto: „15-II/2” staviti: „17-II/2” i povećati sa . . . . . +148.800.—

Svega Gl. XXV povećati sa . . . +148.800.—

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 133 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 133 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 134.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 134.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 134? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 134 većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 135.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnim redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — IV razdeo — Ministarstvo pravde od partije 135 do 142 zaključno.

Pretsednik Stevan Ćirić: Izvolite čuti partiju 143 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 143 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA XXII — APELACIONI SUD U ZAGREBU ITD.

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 143 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — period. повишце itd.

a) Ćinovnici:

Mesto: „125 sudija okružnih sudova itd.” staviti: „160 sudija okružnih sudova” a u razvrstavanju mesto: „20-IV/1” staviti: „55-IV/1” i povećati sa . . . 900.000.—

b) Ćinovnički pripravnici:

Mesto: „103 sudijska pripravnika od VIII grupe” staviti: „133 sudijska pripravnika od VIII grupe”, a mesto: „70 u II razredu skupoće” staviti: „100 u II razredu skupoće” i povećati sa . 459.000.— +1,359.000.—

Svega Gl. XXVII povećati sa . . . +1,359.000.—

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 143 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 143 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 144.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 144.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 144? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 144 većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 145.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnim redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — IV razdeo — Ministarstvo pravde od partije 145 do 149 zaključno.

Pretsednik Stevan Ćirić: Izvolite čuti partiju 150 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 150 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA XXVIII — APELACIONI SUD I VIŠE DRŽAVNO TUŽIOŠTVO U LJUBLJANI ITD.

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 150 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — periodске повишце i položajni dodaci Ćinovnika

b) Ćinovnički pripravnici:

Mesto: „48 Ćinovničkih pripravnika od VIII grupe” staviti: „58 Ćinovničkih pripravnika od VIII grupe” a mesto: „30 u II razredu skuće” staviti „40 u II razredu skupoće” i povećati sa . . . . . +153.000.—

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 150 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 150 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 151.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 151.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 151? (Glasovi: Prima — Ne prima!) Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 151 većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 152 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročitao partiju 152 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

Part. 152 Nagrada kontraktualnim činovnicima i dnevničarima:

Mesto: „44 pomoćna pisara“ staviti: „54 pomoćna pisara“, mesto: „10 pomoćnih čuvara“ staviti: „20 pomoćnih čuvara“ i mesto: „10 pomoćnih služitelja“ staviti: „20 pomoćnih služitelja“.

Svega Gl. XXVIII povećati sa . . . +153.000.—

Ukupno — IV razdeo povećati sa . . . +5.000.000.—

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 152 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!) Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 152 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 153.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročitao partiju 153.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 153? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je partija 153 većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 154.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — IV razdeo — Ministarstvo pravde od partije 154 do 194 zaključno.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština, ovim je završen u pojedinostima pretres budžeta rashoda — IV razdeo — Ministarstvo pravde. (Burno pljeskanje).

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: pretres u pojedinostima predloga državnog budžeta rashoda i prihoda sa predlogom Finansiskog zakona za budžetsku 1936/37 godinu — V razdeo — Ministarstvo prosvete.

Reč ima Ministar prosvete g. Dobrivoje Stošović. (Burno pljeskanje i uzvici: Živeo!).

Ministar prosvete Dobrivoje Stošović: (Opšte burno pljeskanje.) Gospodo narodni poslanici, u ovom momentu, kada se pred vama nalazi na решавању буџет Министарства просвете, ја стојим пред троструким задатком:

1) да вас упознам са данашњим стањем појединих врста школа и других просветних установа;

2) да вам бар у најкраћим потезима отворено изнесем тешкоће и запреке које стоје на путу њиховом нормалном напретку и усавршавању; и

3) да вас упознам са оним мерама које Министарство просвете намерава предузети да се данашње стање поправи.

Уверен сам да ћете, упознати са свим овим околностима, моћи правилније ценити колико су

оправдани — па ако не и скромни захтеви у погледу материјалних сретстава, која се у предлогу државног буџета за 1936/37 траже за ресор Министарства просвете.

Пре него што приступим излагању стања појединих категорија школа и осталих просветних установа, желим да вам изнесем слику која ће вам приказати темпо повећања броја школа од дана Уједињења до данас, јер сам уверен да баш у овој околности која и ако доказује видан прогрес наше просвете треба потражити и разлоге због којих наше школе и по својој унутрашњој организацији и по спољашњем уређењу не стоје на оној висини како би ми сви желели.

У моменту Уједињења затекло се на данашњој територији наше Краљевине 5610 основних школа са 650.000 ученика и 11.000 учитеља, док почетак текуће школске године 1935/36 исказује 8490 основних школа са 1,374.000 ученика и 26.700 наставника, што значи да је свака нова школска година просечно доносила по 170 нових школа, 43.000 ученика и 924 нова учитеља. Према буџетима државном, бановинским и општинским за 1935/36 годину предвиђен је за основну наставу укупни издатак од дин. 621,346.000 (503,500.000—13,216.000—104,630.000) што значи да се издаје за једног ученика 450 дин. за једну школу просечно 75.000 дин. годишње. Ако се ова цифра узме за подлогу долази се до закључка да је у раздобљу од Уједињења до данас утрошена за народне школе свота од 7.814,000.000 динара.

Број гимназија у 1918/19 школ. години износио је 120 са 42.700 ученика и 2050 наставника. У овој школској години њихов број износи 181 са 102,400 ђака и 4800 наставника и повисио се према томе за 61 школу, 59.700 ученика и 2750 наставника. Према државном и бановинским буџетима за 1935/36 износи укупни годишњи издатак за гимназије дин. 121,680.000 (109,245.000—12,435.000) и то само за државне школе са 89.000 ученика што значи годишњи издатак од 1.470 дин. за сваког ученика. У времену од Уједињења до данас захтевале су према томе државне средње школе утрошак од динара 1.531,000.000.

Пре Уједињења постојала су на данашњој територији наше државе два универзитета у Београду и Загребу са по 3 факултета, оба два 1913/14 са 226 наставника и 2095 студената. Данас имамо три универзитета са 20 факултета, 885 наставника и 14611 студената. Годишњи издатак за све универзитете предвиђен је у буџету за 1935/36 са 67,261.000 дин. што значи да држава издаје за сваког студента по 4.600 дин. годишње, односно да је издржавање универзитета захтевало до данас 842,500.000 динара.

Ове констатације изведене за три главна типа наших наставних завода доказују довољно јасно да су се и високе и средње школе развијале истим, ако не и бржим, темпом као и основне школе стављајући из године у годину све веће захтеве на државни буџет, којим се није могло задовољити у пуној мери. Природна је последица тога да данас имамо врло велики број основних школа смештених у тесне и нехигијенске врло често изнајмљене зграде без најважнијих сретстава. Ретке су гимназије у којима се може држати нормална настава него у већини случајева иста учионица служи дневно за два одељења која оптерећена ве-

ликим бројем ученика раде са скраћеним наставним часовима. Није боље стање ни код многих факултета који се боре с несташицом просторија и раде без потребних научних института и без довољних новчаних дотација.

С друге пак стране указује се као последица овог абнормалног темпа у приливу броја ученика у средњим школама и студената на универзитетима из године у годину све већи број апсолвентата средњих и високих школа који остају без запослења извргнути штетним утицајима по њихову духовну, социјалну и политичку оријентацију.

Мислим да сам са ово неколико кратких података довољно јасно указао, да досадашњи абнормални ток у средњошколском-високошколском образовању наше омладине претставља један од основних и најжитнијих проблема наше просветне политике, чијем ће се решењу морати приступити што скорије. Тај проблем по мом схватању може се решити на један од два начина:

или, да се овако несразмерно великом приливу ученика у предње две врсте школа стави нека врста бране, и заустави ово рапидно повећавање постојећих типова школа, а једновремено настати да се садашњим школама даде и боља унутрашња организација и повољнији услови за рад и усавршавање;

или, да се изврши коренита реформа целокупног нашег школског система путем преоријентације не само у погледу типова школа већ и у њиховој подели по појединим реонима.

У решавању овог питања Краљевска Влада намерава да пође овим другим путем — путем стварања нових типова школа, које ће оспособљавати нашу омладину за оне грађанске службе које данас попуњавамо било странцима, било самоуцима било аматерима. Краљевска Влада жели да нашој земљи обезбеди онај просветни и културни ниво који ће је довести до духовног и материјалног благостања, па с тога ће се трудити свим силама да пружи најшире могућности целокупној омладини, без обзира на сталеже и друштвене класе, за успешно школско развијање и образовање за оне позиве за које буде показивала наклоност и природне способности и за чији рад и услуге националан живот буде осећао потребу. И у овом погледу Краљевска Влада жели да своје делање спроводи на чисто демократским начелима.

Враћајући се на питање основних школа, морам на жалост констатовати да мрежа основних школа у нашој држави није још довољно изграђена. Једна основна школа отпада просечно на 29,37 км². Повољније стоје бановине: Дравска (18,82 км²), Савска (21,43 км²), Моравска (25,78 км²) и Дунавска (28,35 км²) а неповољније Вардарска (33,08 км²), Приморска (32,76 км²), Зетска (40,59 км²), Дринска (41,02 км²) и Врбаска (43,73 км²).

С обзиром на број становника отпада просечно једна школа на 1669 становника. Повољније је стање у бановинама: Зетској (1240), Дравској (1343), Вардарској (1413), Приморској (1443), Моравској (1460) и Савској (1503) а неповољније у Дунавској (2180), Врбаској (2210) и Дринској (2312).

Још се јача разлика указује када се сравни стање по срезовима јер и данас има целих срезова који немају више од 4 школе. (Клађански у Дринској и Качанички у Вардарској бановини).

Из ових података види се, да је мрежа основних школа у великом делу државе још увек ретка, а како по Закону о народним школама дужност подизања нових школских зграда и издржавања основних школа пада у дужност општинама, нема вероватности да би се у догледном времену могла изградити бар приближно нормална мрежа, јер општине због економске кризе не само да нису у стању подизати нове школе него не могу ставити ни постојећим школама потребна средства за нормалан рад. Реткост је да која општина изврши потпуно школски буџет, напротив, врло су чести случајеви да школа не добије ни 10% у школском буџету предвиђених кредита, због чега врло многе школе остају без учила, књига па и без послуге.

С ових разлога доведено је правилно функционисање основних школа па и њихов опстанак у питање. Једини начин да се овом злу стане на пут био би преношење дужности издржавања основних школа на банске управе, тако да се из општинских буџета елиминирају школски буџети и банске управе да у својим буџетима предвиде потребне кредите за издржавање основних школа повисивши проценат бановинског приреза. На тај би се начин постигло да свака школа добије потребне кредите за издржавање, па ако се приходи појединих бановина не би могли остварити у предвиђеним износима, ипак би се мањак расподелио на све школе равномерно и не би се могло догодити да поједине школе у сиромашним општинама остану без икаквих сретстава за свој рад. Ова мера не би никако значила ново оптерећење грађана, јер би се са повишењем бановинског приреза пропорционално смањио општински прирез, шта више, рационална расподела кредита из бановинских буџета имала би за последицу да би допринос грађанства за народне школе могао бити осетно мањи него данас.

Решавању питања једноликих школских уџбеника у основним школама целе Краљевине већ је приступљено и расписани конкурс донео је, судећи по броју пристиглих рукописа, добре резултате. Разуме се, да ни ова акција, која је потекла из најбољих настојања да се с једне стране ђацима даду што боље и јевтиније књиге и с друге стране уједначи настава у целој држави, није остала поштеђена од замерки и протеста. Уверен сам, да сам својом изјавом, која је пре кратког времена објављена у дневној штампи, обескрепио све неоправдане приговоре.

У унутрашњој организацији основне школе стоји још увек отворено питање обавезног осмогодишњег школовања, односно питање више народне школе. Закон о народним школама од 1929 донео је у томе погледу позитивне одредбе и захтеве за сву мушку и женску децу обавезно школовање до навршене четрнајесте године живота, али се је овом законском захтеву удовољило само у оним крајевима где је и пре доношења Закона постојала виша народна школа. Почетком ове школске године било је у целој држави 112.000 ђака у вишим народним школама, од тога броја отпада 56.250 само на Дравску бановину, 62.100 на Дунавску, Приморску и Савску т.ј. на оне крајеве где је основно школовање било већ пре 1929 продужено на 8 или 6 година, док остале бановине исказују минималан број од 3780 ђака, а у

Врбаској и Вардарској бановини нема уопште виших народних школа. Сва настојања да се основно школовање продужи бар на 6 година остала су без успеха. Месни школски одбори не предлажу отварање виших разреда народних школа него шта више траже да се отворена одељења затворе.

Не треба много доказивати да четворогодишње основно школовање не задовољава данас ни потребе села, где дете по свршеном четвртом разреду основне школе налази одмах довољно запослења. У градовима и варошицама деца сиромашних родитеља, која немају могућности да наставе школовање у гимназији или у грађанској школи, па и она деца која буду одбијена на пријемном испиту у средњој школи, остају препуштена улици до 14 године када могу ступити као шегрти на занат. Да би се овом злу бар донекле стало на пут, морало се је оваквој деци одобрити да се поново уписују у IV разред основне школе. Стога се преко овог питања не може даље брзине прелазити, па и ако се за отварање виших разреда основних школа намећу нови издаци и држави и општинама, мораће се њихово отварање форсирати бар у градовима и то од почетка наредне школске године пошто се прикуле потребни подаци за поједина места и донесе нови наставни план и програм за ову врсту школа.

У унутрашњу организацију основне наставе пада и актуелно, досада нерешено питање школског надзора. Ова служба, по својој природи, тражи одабрани кадар нарочито стручно спремљених просветних радника, стога је Министарство просвете, приступајући постепено решавању овог питања, донело Правилник о полагању надзорничког испита а уједно намерава да у вишим педагошким школама у Београду и Загребу проведе такву реорганизацију, да се за спремање будућих школских надзорника отворе посебна одељења.

Имам још да напоменем, да у интересу основне школе и њених наставника сматрам врло потребним измену прописа о дисциплинском суђењу учитеља народних школа. Ово је једина категорија државних чиновника која се за дисциплинске кривице суди без формалног суда, само решењем среског начелника, бана и Министра просвете. Т.зв. Дисциплински одбор при Министарству просвете има само карактер саветодавног тела, али његово мишљење није обавезно за Министра просвете. Намера ми је да се дисциплинско суђење учитељима врши с незнатним изменама по истим принципима као и чиновницима опште државне управе у две институције: пред бановинским дисциплинским судовима и пред врховним дисциплинским судом при Министарству просвете. У томе погледу поднесен је амандман за овогодишњи финансијски закон. (Одобравање и повици: Тако је! Врло добро!)

Крајем школске године 1934/35 није била без учитеља ни једна основна школа ни једно одељење. Нова школска година 1935/36 донела је 91 нову школу а како су се поред тога отворила нова одељења у већ постојећим школама, настала је потреба да се даду нови учитељи за 600 одељења. Поред тога, остала су многа одељења без учитеља и то стога, што су се морали, по законским прописима, отпустити из службе они учитељи који у прописаном року нису положили практични испит.

Известан број одељења упражњен је одласком учитеља на отслужење кадровског рока, оставком, пензионисањем и смрћу. Овако упражњених одељења било је 516, што је са горе показаних 600 одељења, захтевало 1116 нових постављења. Да би се попуниле овако створене празнице приступљено је новим постављењима, првенствено повраћањем у службу оних учитељских лица која су отпуштена због неположеног практичног испита па су овај испит накнадно положила. Уједно су постављени они кандидати који су службу прекинули због отслужења војног рока или су одмах по свршеној учитељској служби отишли да одговоре својој војној дужности. Укупно је постављено 766 лица т.ј. онолико колико је било празних буџетских места а остало је непопуњених 350 празних одељења за која по садашњем буџету нема кредита. На овај начин примљени су у службу сви мушки кандидати изузевши њих 127 који су учитељску школу завршили у јуну 1935 године. Није се могло удовољити молбама свршених учитељских приправника из ранијих и 1935 године, њихов број износи 1450.

У предлогу буџета за 1936/37 тражи се кредит за 500 нових постављења а да ће тај кредит бити недовољан види се по томе што одмах, чим буџет буде одобрен треба попунити 350 празних одељења. Да би се стало на пут великој навали кандидата за учитељска места, нарочито женских које се не могу одржати у основним школама па забаченијим местима, морао се је у школским годинама 1933/34 и 1934/35 женским сасвим ускратити пријем у учитељске школе а од мушких кандидата тражио се је с одличним или врло добрим успехом положен нижи течајни испит у гимназији. У текућој школској години ограничен је у свим учитељским школама број примања у I разред нових ђака на 965 (2/3 мушких и 1/3 женских) па је с тога број ђака у учитељским школама спао од 3712 (1612 мушких и 2100 женских) на 3322 (1736 мушких и 1586 женских). Према данашњем броју ђака од II до V разреда учитељских школа може се очекивати да ће до конца школске године 1938/39 изићи постепено из учитељских школа 2000 учитељских кандидата; ако се томе броју дода 1570 до сада приспелих молби следи да ће за наредне три школске године стајати на располагању 3570 кандидата, а тај ће број бити потпуно довољан да подмири потребе основних школа и у случају ако и већи број данашњих учитеља пензионисањем или с других разлога оде из учитељске службе и ако се пораст броја нових школа и одељења буде кретао у досадашњим границама. Од школске године 1939/40 биће број свршених учитељских кандидата регулисан бројем примања у I разреде учитељских школа.

Податке о бројном стању гимназија изнео сам у почетку овог експозеа; поред њих примају ученике из основних школа и грађанске школе чији број износи 213 са 38.500 ученика и ученица и 2400 наставника. Број ученика у гимназијама расте рапидно. На концу прошле школске године уписано је 93700 ђака што претставља пораст од 8,3%. У јуну 1935 године положило је пријемни испит и уписало се у I разред гимназије 20970 ученика. Истина је да и број ђака у грађанским школама показује знатан пораст само у мањој мери него у гимназијама, јер број нових ученика гра-

ђанских школа у овој школској години износи 2500 т.ј. 7% више од прошлогодишњег броја.

Узрок овако великој навали ђака у гимназије долази отуда, што данашњи чиновнички закон све службенике па и стручно особље класификује по броју свршених разреда гимназија, а још јачи разлог има се тражити у стагнацији народне привреде, због чега родитељи налазе да ће своју децу најсигурније збринути ако их спреме за државну службу.

Овој навали ученика на гимназије стаће се најуспешније на пут отварањем стручних школа, и то не само техничких, занатских и пољопривредних какве данас — додуше у врло незнатном броју — већ постоје, него и онаких стручних школа које ће своје ученике спремати за специјалне позиве за које се ученици не могу у земљи спремити него их морамо слати у иностранство, или — што је најжалост много чешиће — покривати потребе довођењем стручњака из иностранства. Примера ради споменућу само штампарски занат, за који немамо ни једне специјалне школе, него на најбоље хонорисана места доводимо странце. Исти је случај и у осталим гранама привреде: винарској, хотелијерској, цвећарској и т. д. и т. д. (Одобравање и једнодушни повици: Тако је! Тако је! Треба за живот спремати децу!)

Како се и за ове школе тражи извесно опште образовање, шире него што га даје основна школа, настаје потреба да ученици, који ће се спремати за ове позиве, претходно прођу кроз такве школе, које ће их оспособити да с успехом могу наставити рад и у стручним школама и у практичним позивима. Такова улога припада првенствено грађанској школи, којој се стога мора поклонити нарочита пажња. Ја овде морам нарочито да истакнем важност грађанских школа, јер изгледа ми да се данас не признаје довољна важност тих школа. Истина је да многе од њих нису у пуној мери одговориле захтевима, али се разлог мора тражити у недовољном броју стручно спремних наставника и у оскудици потребних наставних средстава, јер се грађанска школа индустријског смера не да ни замислити без добро уређених радионица, као ни она пољопривредног смера без угледног добра. Министарство просвете спремно је да изађе у сусрет сваком финансијски довољно спремљеном тражењу да се отвори нова грађанска школа. У Просветном савету већ су проучени и одобрени нови наставни програми за све типове грађанских школа, а у изменама Закона о средњим и учитељским школама предвиђена је врло добрим и одличним ученицима грађанске школе могућност прелаза у гимназије и учитељске школе после успешно положеног допунског испита.

Примена Закона о средњим школама од 1929 показала је да се у њему налазе извесне празнине. Поједине одредбе нису довољно јасно прецизиране, а неке су опет недовољне за обезбеђење нормалног и здравог живота школе. Зато су у Министарству просвете, у договору са претставницима Професорског друштва, израђене измене и допуне овог Закона. Овим изменама иде се на то да и ове школе што боље одговоре потребама народа, да се што јаче уткају у живот заједнице. Нарочито је узет у обзир принцип одабирања вредних и за науку способних младића.

У споразуму са универзитетима израђен је законски пројекат за оснивање Педагошког института са гимназијом-вежбаоницом при филозофским факултетима наших универзитета. Овим законским пројектом жели се постићи да се педагошка спрема наставника стави на солидну и добру основу, чиме би се наш наставнички кадар за неколико година потпуно оспособио за успешан рад у средњој школи.

Веома тешко питање претставља подизање довољног броја нових школских зграда за средње школе. Због више него удвострученог броја ученика и одељења према стању из 1918 године, знатан број школа преоптерећен је великим бројем одељења и ученика. Ретка је школа у којој није полудневна настава. Примера ради наводим да гимназија у Скопљу има 1.420 ученика са 33 одељења, II мушка у Београду 1.484 ученика са 32 одељења, II реална у Љубљани 1.716 ученика са 38 одељења итд.

Подизање нових школских зграда и проширивања старих врло је актуелно. Банске управе које су по закону дужне да се старају о школским зградама чине све што им је могуће, али општа привредна криза не допушта да се бар издалека учини колико је потребно.

Наставничко особље квалитативно и квантитативно је несравњено боље него што је било првих година по рату. Последње генерације дале су леп број способних и вредних наставника. Једино што би се могло пожелети то је, да добију спрему у педагошком и методском погледу као што су је добили у својим стручним предметима.

Велику бригу задаје број дипломираних студената филозофије који чека да уђе у државну службу. Данас их има око 1.000. Кад би се подигао довољан број зграда и тиме дала могућност да у одељењу не буде више ђака него што је законом предвиђено, пружила би се могућност да се добар део ових кандидата упосли. За сада се овим кандидатима даје упослење и у грађанским школама, које не добијају довољан број наставника са свршеном Вишом педагошком школом.

Као што сам напред споменуо, постоје данас у земљи три универзитета са 20 факултета и 14.611 студената. Томе треба придодати и Економско-комерцијалну високу школу у Загребу са 505 студената. Од овог укупног броја студената највећи број отпада на Универзитет у Београду (8000) а затим долази Загреб (около 5000 студената). Најјаче су фреквентирани правни факултети, на којима има 5800 студената, затим филозофски са око 3000 студената, технички са 2100 студената, медицински са 1400 студената и пољопривредно-шумарски са 1180. Сви богословски факултети имају 713 студената, а ветеринарски у Загребу 542 студента.

Ако се ове цифре сравне са стањем у школској години 1919/20 види се да годишњи пораст студената на универзитетима износи 750. Ова појава, која јасно показује настојање наше омладине за усавршавањем и школовањем, не би била тако тешка кад би дипломирани студенти, по свршетку својих студија, своје знање и способности могли стављати у службу опште и самосталне привреде. Нажалост, мора се из године у годину констатовати, да дипломирани студенти, у првом реду и у претежно већем броју, траже упослење у државној служби, па како је број места по државним над-

лештвима већ попуњен, констатује се из године у годину све већа незапосленост дипломираних студената.

Ова појава није остала незапажена, и као што је познато, питање запослења интелектуалаца узела је Краљевска влада у озбиљно разматрање. Нема сумње да би ово питање било најлакше решено, ако би се наша привреда могла подићи и санирати у толикој мери, да без тешкоћа апсорбује овај вишак незапослених интелектуалаца. Но, како ово решење изискује више времена, Министарство просвете биће ускоро принуђено да у споразуму са универзитетским властима потражи начина да се овај превелики и нездрави прилив младежи на универзитете благовремено каналише. Данас се пријем на универзитетима врши чисто аутоматски, без икаквог контролисања наклоности и способности кандидата за успешно праћење студија једног или другог факултета, те услед тога долази често до разочарења и материјалне штете.

Један од начина за правилно регулисање овог прешног питања био би тај, што би се код примања студената за поједине факултете обављала строга и озбиљна селекција. Та селекција би се обављала помоћу пријемних испита, на којима би кандидати морали доказати да у довољној мери поседују способности и знања, која се безусловно морају поседовати за успешан студиј на појединим факултетима. Ова мера допринела би знатно и санирању стања на појединим универзитетима и подигла би квалитет рада, јер би се у том случају врло знатни издаци из државног буџета — као што је пре показано, сваки студент стоји државу 4.600.— динара годишње — могли употребити како за изградњу пристојних и потребних универзитетских зграда, тако и за довољно дотирање појединих научних института, без којих се не да замислити успешан универзитетски рад.

Укупни издаци за високу наставу износе 67,260.000.— динара (лични и материјални). Нема сумње да овај издатак није незнатан, али ако се узме у обзир фактична потреба универзитета а нарочито потреба да се универзитети снабдеју потребним зградама, да се изгради потребан број научних института, семинара и библиотека, показује се у стварности да овај кредит није довољан. Као што је мало пре речено, очекује се санирање овог питања у ограничењу свакогодишњег прилива студената, али ће поред тога бити безусловно потребно, да се ова изградња универзитета подведе под један смишљен план, по којему би се приступило првенствено подмиривању потреба, у првом реду изградњи потребних универзитетских зграда. Ово тим пре што ће нормални прираст становништва, поред свих ограничења код примања нових студената из године у годину давати универзитетима ипак све већи број слушалаца.

Поред ове спољашње стране води Министарство просвете рачуна и о унутрашњој организацији рада на универзитетима доношењем савремених уредаба за поједине факултете. Тенденција ових уредаба поред осталог иде за тим, да се од универзитетске младежи одмах од почетка студија захтева плански и интензиван рад и полагање испита у одређеним роковима. До сада су издате уредбе за техничке и богословске факултете, а израђене су уредбе и за све остале факултете. Њихово спровођење у живот налази се у завршној фази.

Овом приликом морам напоменути, да се у задње време констатује све чешће и енергичније тражење са више страна да се апсолвентима средњих стручних школа омогући приступ на поједине факултете. И ако ово питање изгледа споља врло једноставно, Министарство просвете мора га подврћи озбиљном проучавању с више разлога. Број средњих стручних школа у нашој држави врло је незнатан, а задаћа им је, да спреме стручњаке за мања привредна предузећа, која не могу по свом обиму рада упослити факултетски спремљене стручњаке. Стога се мора настојати, да се апсолвенти средњих стручних школа одмах по свршеној школи приводе директно практичном запослењу место оних, који сада та места заузимају са недовољном стручном спремом и место странаца, који су морали бити доведени у недостатку наших стручњака. С друге стране је познато, да млади људи по својим амбицијама настоје да постигну факултетско образовање, па због тога постоји опасност, да би релативно велики број апсолвентата средњих стручних школа, нарочито оних који не могу одмах по свршеној средњој стручној школи добити запослење, тражио пријем на универзитет. Тим би се прилив на универзитет само појачао. Све ове околности треба озбиљно промотрити, пре него што се донесе по овом питању дефинитивно решење.

У горњим излагањима изнео сам број студената по појединим факултетима. Верујем да није остао незапажен мало необичан факат, да је број студената на Ветеранрском факултету најмањи (542), далеко мањи од броја студената на осталим факултетима, па шта виме скоро за 180 мањи него и број студената на теолошким факултетима. Оваква би се појава могла разумети донекле у земљама са богато развијеном индустријом, али је без сумње апсурдно за наше прилике и у земљи, која са више од 90% живи од пољопривреде и сточарства. Према извештајима које је Министарство просвете добило од Министарства пољопривреде и Министарства војске и морнарице, ветеринарска служба није ни из далека онако изграђена како би захтевале потребе наше земље. Поједини срезови морају се задовољити са једним ветеринарским стручњаком, а има их доста велики број који оваквог стручњака уопште немају. Последица овако малог броја ветеринарских стручњака указује се најеклагантније у недовољном сузбијању заразних сточних болести, које, по изјавама многих познавалаца наших сточарских прилика, наносе нашој привреди штету која иде у стотине милиона годишње. Све ове чињенице довољно доказују, да би било потребно да се оснује још један ветеринарски факултет за нашу државу. (Опште бурно пљескање и повици: Тако је! Живео). Тај факултет треба да се изгради у Београду, јер је баш у истом делу наше државе сточарство најмнобројније и баш се у тим крајевима осећа недостатак ветеринарских стручњака. (Пљескање и повици: Тако је!).

Истина је да постоји мишљење, да би се довољан број ветеринара могао постићи повећањем броја студената на ветеринарском факултету у Загребу. Међутим то мишљење није оправдано, јер је ветеринарски студиј чисто стручни студиј, упућен готово у целости на рад у лабораторијама и институтима, па не би било могуће број студената знатно повећавати без штете по њихово струч-

но образовање. Та чињеница налази довољно доказа и код других сличних факултета, као што су медицински и пољопривредно-шумарски, у којима данашњи број студената не достиже ни 800, а већ се подижу рекриминације на преоптерећеност бројем студената, који немају довољно прилике да практично раде у институтима, клиникама итд.

Поред универзитета намењени су у нашој држави унапређењу научног рада академије наука, музеји, библиотеке, архиве и посебни специјални зnanствени заводи, као што су Централни геолошки завод у Загребу, Астрономски опсерваториј у Београду, Сеизмолошки завод у Београду, Метеоролошка опсерваторија у Београду и Орнитолошки институт у Љубљани. За све ове институције предвидео је предлог буџета за 1936/37 г. кредита, не додуше у оној мери колико би то било потребно, да се њихов рад развија оним темпом, који би желели и у овим установама запослени научни радници а и Министарство просвете. Али ће се предвиђеним кредитима ипак моћи осигурати не сметани развој ових институција. Њихова унутрашња организација изискује такође извесне мере, а нарочито законе и уредбе, који би заменили у већини случајева застареле законе или статуте, по којима се у овим институцијама сада ради. Стога су у Министарству просвете израђени и по стручним комисијама прегледани законски пројекти о музејима, о чувању старина, о јавним библиотекама, о државним архивама и регистратурама, а у најскоријем времену студије на снагу и Уредба о Океанографском институту у Сплиту. Сви ови спремљени законски пројекти биће предложени Народној скупштини и њихово доношење донеће без сумње обилну корист по рад и развој ових наших научних институција.

Све што је речено за научне заводе вреди и за оне установе које су намењене унапређивању уметности. Њихов рад биће знатно унапређен ако Министарству просвете пође за руком да донесе два врло важна закона, и то, Закон о уметничким школама и Закон о уметничком савету, који су већ у појекту израђени и од стручних комисија прегледани.

Сређивању финансијских прилика у државним и обласним позориштима знатно је допринео приход од позоришног динара; јер је на тај начин пошло за руком да се код свих ових позоришта регулише и питање старих дугова и да се за текуће материјалне расходе прибави довољан кредит.

У горњем излагању изнео сам у најкраћим потезима слику данашњег стања просветних установа и изложио сам њихове потребе као и то какве кораке намерава подузети Министарство просвете да се запажене мане и запрете њиховом нормалном раду уклоне. Уверен сам, да није остало незапажено, да све просветне установе паралелно показују тенденцију прогреса, чему се безусловно можемо радовати, али је та чињеница с друге стране скопчана с повећањем захтева на државни буџет. Водим сам бригу о томе, да ове две чињенице доведем — колико је год могуће — у склад, па се надам да ми је пошло за руком да предложеном висином кредита с једне стране не укочим правилан ток и развој просветних установа, а са друге стране да не поступим супротно нашем заједничком настојању да се државни издаци сведу на праву меру, па зато молим да изволите гласати

за буџет Министарства просвете. (Бурно и дуго-трајно плескање и повици: Живео).

Pretsednik Stevan Ćirić: Реč има народни посланик г. Artur Mahnik.

Artur Mahnik: Gospodo narodni poslanici, dozvolite mi da nakon iscrpnog ekspozega г. Ministra просвете изложим пред пленумом нашег законодавног тела моје погледе и моја разматрања на просветну политику Kraljevske vlade.

Gospodo narodni poslanici, od cijele rashodna sume државног буџета који износи 10 милијарди и 307 милиона динара отпада на Министарство просвете са његовим ванредним издацима 833,116.262 што значи да наша целокупна просвета добија нешто преко 8% од новца читавог државног буџета. То је доиста скромна cifra која се троши на cijelu просвету свих крајева нашег народа, за просвету, која је један од најважнијих чинбеника за културни napredak у нашем државном животу. Računajući, međutim, sa činjenicom да г. Ministar finansija, usled privredne depresije, nije kadar bez većih potresa izvući više no što on u државном буџету predlaže, mi se na žalost moramo stime zadovoljiti i nastojati, da na raspoloženju stojeći narodni novac, što svrsishodnije upotrebimo te da se privredni i kulturni nivo нашег народа што више izdigne.

Ako, gospodo narodni poslanici, podvrgnemo potanjoj analizi na dnevnom redu stojeći budžet, vidimo da najveći procenat od ukupne sume Ministarstva просвете отпада на трошак за основне школе. Osnovna nastava dobiva od државног буџета 498,314.616 или 59.5% читавог просветног буџета. Na oko izgleda ovo veliki procenat, međutim ako se zamislimo, da osnovna nastava mora biti obligatorno pristupačna svima onima, koji su obvezani na pohađenje osnovne škole, onda sam ja uvjeren, da je napred izneseni procenat za našu osnovnu nastavu premalen i da on još daleko ne pokriva potrebe, koje se u tom pravcu u našoj državi pokazuju. U mnogim i mnogim krajevima manjkaju osnovne škole, u mnogim krajevima videćemo, da su osnovne škole retko posejane, da ona sitna dječica moraju preko brda i dolina, po buri i oluji sate pješačiti, a da do svoje osnovne škole dodu. Mnoge i mnoge osnovne škole su premalene, da prime u svoj hram elementarne просветне školske obveznike i sve te činjenice postoje i tu naš просветни resor чека još velik i naporan posao.

Na osnovnu nastavu moramo, gospodo narodni poslanici, paziti kao na zjenicu нашег oka, јер она postavlja temelje poznijem općem просвјечивању читавог нашег народа. Stoga ovi temelji osnovne nastave moraju biti zdravi i savremeni. Danas osnovna nastava na selu imade dosta balasta, koji bi se obzirom na život na selu mogao izbaciti, a zamjeniti sa onim što odgovara prilikama na selu i seljačkom životu. Taj život na selu imade toliko čara i ljepote, pa je stoga potrebno, da u ovim mladim dušama razvijemo taj smisao за selo. Takve impresije ostanu u mladim srcima duboko usadene, one ih prate takorekuć od kolenke do groba. Osnovna nastava na selu neka bude stoga usko povezana sa budućim zvanjem na rodеној груді. Uz to mora osnovna škola da popravi ono što je odgoj u kući pokvario ili zanemario. Radi toga treba da bude učitelj što bliži narodu, јер просвета mora biti zajednička briga doma i škole. Između sela i učitelja treba da postoji što uži kontakt i što jača iskrena i međusobnog poštovanja vredna veza. A pošto ta veza treba duže vremena da se za-

jedničkim životom uspostavi, potrebno je da učitelj u jednom selu boravi što dulji niz godina. Ja poznajem sela, gospodo narodni poslanici, gde je učitelj proveo najveći deo svoga službovanja. I u takvome jednome selu može se odmah konstatovati puni uspjeh kako u osnovnoj školi tako i u drugim pravcima. Zapaža se gospodo, jedan viši kulturni nivo i upadljivi ekonomski napredak zbog svega ovoga i dolazi se do zaključka da je pravi narodni učitelj jedan od najvažnijih faktora za širenje savremenog napretka u najšire slojeve naroda. Državna prosvetna politika mora da se i kreće u tome smeru. U cilju toga ja sam slobodan Kraljevskoj vladi dati sugestiju da se zakonom uredi stalnost učitelja u službenom mestu. Ne može, gospodo narodni poslanici biti od koristi po napredak na osnovnim školama ako učitelj bude neprestano premeštan iz jednoga kraja u drugi. (Odobranje). Kod svakog premeštaja trpi nedvojbena škola. Koliko vremena treba učitelj da upozna decu u svojoj školi, a to je potrebno da usmogne uspešno vršiti svoju službu. Koliko takova premeštanja međutim iziskuju novca. Interesantno bi bilo doznati, koliko svake godine troši država za premeštanje učitelja? Koliko smo već mogli podići novih osnovnih škola za novac koji je izdan za premeštanja? Prije nego završim moje rasmatranje o osnovnoj školi, želeo bih da istaknem veliku potrebu da se na učiteljskim školama uz ostale discipline posveti naročita pažnja zadrugarstvu. Ja sam, gospodo, narodni poslanici, mnogo radio na zadrugarском polju. Iz vlastitog iskustva govorim, ako ustvrdim, da je širenje zadrugarškog duha usko povezano sa učiteljskim zvanjem. Ja sam to iskustvo crpio i kod vas, kada sam još prije rata dolazio na vaše zadružne kongrese, koje su mi dali po koju korisnu sugestiju koju sam u prečanskim krajevima praktično zadrugarски iskoristio. Zadrugarstvo u svojem velikom onsegu rada unosi među naše zemljoradnike daljnje prosvjećivanje koji u općem toli u privrednom pogledu. Gajimo stoga i u opsegu osnovne nastave zdravu i savremenu zadrugaršku ideju, putem narodnih učitelja, dajmo zadrugnom radu jači zamah i polet.

Usko je sa onsovnom naukom povezan i opći odgoj našeg seljaka. Taj seljak, bez iznimke u svim krajevima naše države je bogobožazan, u vjeru svojih otaca nalazi mnogo utehe i nada u svome tegobnom životu. Nije tome dugo od kako sam na terenu promatrao jednog seljaka. Vraćao se u predvečerje svojoj kući u selo. Za ruku je vodio svog sinčića. Uz poljski put kod ulaza u selo stoji križ. Prolazeći pokaj križa, seljak skinuo kapu. Ovaj religiozni gest nam kazuje mnogo. Ovaj gest bio je odevik harmonije u njegovoj duši između teškog rada i životne tegobe, i volje i želje za životom.

Sa sviju strana se, gospodo narodni poslanici, prikazuje pogibao koja preti od razvratničkih komunističkih ideja. Komunistam hoće da svoje otrovno sjeme sije i u našim selima, za koja je stran. On je u novije doba, putem mladeži, počeo da razorava sve pozitivne ideale u mladim dušama i srcima da bi tako stvorio falangu rušitelja svakog poretka. Nije borba protiv takvih razvratnih pojava izlišna. A da ova borba bude što uspješnija dajmo kultu religije u školi ono mjesto, koje vjeri pripada. Dajmo da vjera vrši onu od Boga joj danu misiju, koja je osobito danas važna, a koja kulminira u riječima „Ljubi svoga bližnjega kao samoga sebe.“ I dok, gospodo narodni poslanici, ja ovom verskom kultu poklanjam punu važnost u odgoju naše mladeži, ja sam slobodan skrenuti pa-

žnju Gopodina Ministra prosvjete, na neke pojave u njegovom resoru, koje su nepoželjne i koje osobito kod Hrvata izazivlju nezadovoljstvo i dojam vjerske netolerancije. Tako se kod namještanja rimokatoličkih vjeroučitelja čine poteškoće, koje izazivlju nepoželjne i nepotrebne sukobe. Već 70 odnosno 80 godina vrše sestre milosrdnice Svetog Vinka Paulskog i sestre Sv. Križa u raznim mjestima prečanskih krajeva školsku obuku. Mi imademo 36 setara na državnim školama, od tih dobivaju samo 13 platu od države, dok 23 ne primaju niti pare od države, već im banovina daje mjesečnu potporu od 500.— dinara. Od strane Ministarstva prosvete opetovano se je pokušalo na raznim mjestima namjestiti civilne učiteljske sile. Od godine 1848 djeluje u Zagrebu Učiteljska škola sestara milosrdnica. Ova Učiteljska škola odgojila je i u narod razaslala stotine i stotine patriotskih i u svojem pozivu vanredno sposobnih učiteljica. Pred dvije ili tri godine ova škola je zatvorena. Ove školske godine dozvoljeno je ponovno otvaranje ove učiteljske škole, ali samo za njihove potrebe, t. j. mogu postati samo redovnice učiteljice. Oduzeto im je dakle protivzakonito pravo javnosti. U tom predmetu molim i tražim bezuslovnu reparaciju makar i putem amandmana. Sestrama Sv. Križa u Đakovu bila je od strane Ministarstva prosvete takode učinjena nepravda, ali, moram lojalno priznati nanesena nepravda im je ovih dana reparirana. Da nejednako postupanje spram Katoličke crkve potkrepim daljnim argumentima, spomenuću na primer da je Gospodin Ministar pravde u svom budžetu na ime reprezentativnih izdataka osigurao za poglavicu Srpsko-pravoslavne crkve i vjersku poglavicu Muslimanske vjersko-vesti dotične svote, ali za poglavicu Katoličke crkve istoga naslova nije se u proračunu osiguralo niti jednu paru, a nadbiskupu Koadjutoru dotirana je plaća kao biskupu, a ne kao nadbiskupu, koji činon zaprema. Ja i u ovom predmetu tražim pravednu reparaciju.

Pitam ja, gospodo narodni poslanici, kome ide u račun da se takovim postupkom stvara među Hrvatima nepoželjna atmosfera. Takovi čini su u protivbi sa deklaracijom Kraljevske vlade, koja si je namjenila zadaću da stvori uvjete za pravedan i konsolidovan državni život.

Gospodo narodni poslanici, prošlih dana slušao sam pažljivo govor koji je u ovoj visokoj Kući održao naš poslanički drug s one strane ove visoke Kuće g. Ministar dr. Janković. Ovaj je govor bio vrlo interesantan kako s obzirom na ideologiju nacionalne zemljoradničke stranke, tako i s obzirom na njene poglede na privredne probleme svetske a s time u vezi i na naše državne. On je u svome govoru, govoreći o Konkordatu pomenuo da je tvorac Konkordata sam Blaženopočivši Kralj Aleksandar Ujedinitelj. Ja sam u onome momentu primetio u celoj Narodnoj skupštini dubok dojam. To bijaše dojam pun pijeteta. I u ovom državničkom činu vidimo, da je Blaženopočivši Kralj smatrao Svojom Kraljevskom dužnošću da se odnos između države i rimokatoličke crkve uredi u vidu verske tolerancije i potpunog respektovanja uloge, koju ta crkva u našoj državi mora imati. Ja bih želeo da Konkordat kao međunarodni ugovor zadobije što skorije završnu sankciju ovog zakonodavnog tela. Ja bih, gospodo narodni poslanici, želeo da ono što je stvoreno Konkordatom bude respektovano od svih državnih nadležstava, jer radeći u tome duhu, mi ćemo sa trnovitog puta odvaliti jedan veliki kamen smutnje i nezadovoljstva među Hrvatima.

Gospodo narodni poslanici, kao narodni poslanik grada Zagreba specijalno moram da se osvrnem na potrebe zagrebačke Univerze. Grad Zagreb, ta kolevka prave i istinske jugoslovenske ideje negovao je i gajio tu ideju kroz decenije i decenije, — mogao bi danas mirno reći, on je gajio tu ideju jedno čitavo stoleće. On je za tu ideju radio politički i prosvetno. Veliki biskup Štrosmajer dao je toj ideji konkretne odluke svojim političkim radom i osnivanjem prosvetnih ustanova. Prvo njegovo delo bilo je osnivanje Jugoslovenske akademije u Zagrebu. Sledilo je polovicom sedamdesetih godina prošlog stoleća daljne delo a to je bila zagrebačka Univerza. Mi vidimo kako je grad Zagreb i u ondašnjim skućenim političkim i finansijskim prilikama na prosvetnom polju dobio učevne i znanstvene institucije kakvih dotle u onome oblku i sa onom sadržinom nije bilo na celom Balkanu. Grad Zagreb i danas imade značaj prosvetnog centra u državi, on hoće i želi da tu svoju prosvetnu poziciju u državi zadrži i dalje izgradije.

Međutim, o daljnjem izgradivanju svoje prosvetne pozicije ne može biti govora ako će se njegovi znanstveni i učevni zavodi dotirati sa svotama koje niti izdaleka ne dostižu za pokriće redovnih potreba.

I ovde u predlogu državnog budžeta, vlada jedna velika praznina koja dovoda zagrebačku Univerzu u jedan nemogući položaj. Rektorat zagrebačke univerze sa nekoliko pretstavka obratio se na g. Ministra prosvete, građevina i finansija koji u predmetu građevne potrebe toli u predmetu snabdjevanja knjižnica, instituta i seminara zagrebačkog univerziteta.

Preka i neodoljiva je potreba, da se na tom univerzitetu dovrše ortopedske klinike, paviljon za poljoprivredni fakultet, institut za zarazne bolesti na veterinarskom fakultetu. Botanički zavod, filozofskog fakulteta, glavna zgrada tehničkog fakulteta, novogradnje očne klinike i druge potrebe medicinskog fakulteta, prigradnja sveučilišne zgrade — a da ne govorim o muzejima i bogoslovnom fakultetu. Sve je to rektorat zagrebačke univerze nadležnim Ministarstvima iscrpljivo i svestrano obrazložio time, da je za ovo uređenje potrebna suma od oko 45 milijona dinara. I same redovite dotacije za institute i sveučilišne seminare daleko nedostaju, a da se naučni rad može sprovesti uspješno, da naša mladež uzmogne naći sva naučna pomagala, bez kojih se napredak i temeljit studij ne može niti zamisliti.

U državnom budetu za godinu 1936/37 uvrštena je samo dotacija za institute, seminare i knjižnice, ali u tako ograničenim svotama, da nedostaju niti za pokriće jedne četvrtine potreba — dok o građevinskim potrebama ovaj budžet uopšte ne govori niti se na te potrebe osvrće. Reći će se, nema novaca. Gospodo narodni poslanici, za takove potrebe se mora novac naći, ako se samo hoće. Sa finansijskom operacijom može se to sprovesti, to je moje duboko uvjerenje. I jer je u interesu buduće naučne spremljene mladeži, koja danas sluša nauke na zagrebačkom univerzitetu, da se temeljito pripravi za svoje buduće zvanje — jer je u državnom interesu, da svaki od tih slušača danas — sutra potpunoma ispunjava svoju poziciju, za koju mu je potrebna i potpuna sprema, ja apeliram na Gospodina Ministra prosvete, ja apeliram na cijelu Kr. vladu, ja apeliram, gospodo narodni poslanici na ple-num ovog zakonodavnog tijela, da se ovaj neodoljivi predmet — o kojemu budžet ćuti — reparira i da tu reparaciju nađe u amandmanima ovoga budžetskog zakona. Ja se nadam, da moj apel neće biti glas vapijućega u pustinji.

Ja ću, gospodo narodni poslanici da završim. Po meni ovde iznešene činjenice uneo sam u ovu diskusiju sa namjerom, da Kraljevsku vladu upozorim na potrebe, koje su neodložne naravi i koje ne podnose odgodu. Ja se pouzdano nadam, da će Kraljevska vlada tome udovoljiti i u toj nadi glasovati ću za ovaj budžet. Glasovati ću za njega i radi toga, jer držim i s time pouzdano računam, da će Vlada g. dr. Milana Stojadinovića poslije budžeta riješiti definitivno pitanje razduživanja seljaka, zatim donijeti toli željkovane političke zakone i s time stvoriti atmosferu u kojoj će se mirnim razvojem događaja sprovesti sve ono, što je u vezi sa konsolidacijom prilika u državi. (Odobranje i pljeskanje).

Potpredsjednik Franjo Markić: Ima reč narodni poslanik g. Vojislav Đorđević.

Војислав Ђорђевић: Господо народни посланици, јако жалим што се је изненадно разболео наш посланички друг Александар Дачић, одређен од Народног сељачког клуба за ову дебату, те сам ја морао да говорим и заменим њега, далеко компетентнијег и позантијег у овој материји. Зато вас молим, да моје слабе снаге и слабо знање извинете, у колико не буде довољно да изнесем ону рђаву и црну политику народне просвете у нашој земљи, Краљевини Југославији, која је владала и који влада. Кад кажем, господо, рђаву и црну проsvетну политику кажем зато, што цео буџет који данас имамо да разгледамо, расправљамо и расматрамо, у ствари је наставак оне просветне политике која је до сада била, и наставак оних старих буџета, који су од ранијих влада и од ранијих Министара просвете давани.

Скоро једна десетина целокупног државног буџета иде на народну просвету. Ако се не варам и ако сам добро упамтио цифре, које је сада изнео г. Министар просвете, близу 7 и по милијарди дато је до сада за народну просвету. Према томе јасно је, да су све Народне скупштине и народ давали доста за народну просвету, и нико од њих то није жаљиво. Истина да овај мали број народних посланика који присуствује овој дебати, мањи него што је обично у Министарству просвете у оно време када се премештају учитељи, а када они у Министарству интервенишу, — да тај мали број посланика не показује велико интересовање за овај део државног буџета. Ипак, господо, важније од свакога другог Министарства, или бар онолико исто важно колико и Министарства која имају да нас бране од спољњег непријатеља, јесте и Министарство просвете и просветна политика. Народни сељачки клуб није задовољан са том просветном политиком, зато не одобрава ни садашњу која је природни наставак прошле просветне политике, као што никада није одобравао ни ону ранију.

Нисмо зато незадовољни што су овако велики издаци, него на против, незадовољни смо зато, што Министарство просвете и цела просветна политика до данас нису испунили онај високи захтев, који је наш народ и наша држава очекивала од Министарства просвете.

Господо народни посланици, два битна задатка јесу задаци Министарства просвете. Један је, да да науку и писменост нашем народу, али други је још већи задатак, далеко важнији, да наше школе, да наша просветна политика духовно уједини наш народ. Наш народ је вековима био разједињен, један је био под турским, а други део

под аустро-угарским ропством. И ми смо из разноликог материјала примали наше духовно образовање и у новој јединственој држави требала је народна просвета да нас духовно уједини, нове генерације образује у једном истом националном социјалном духу онако како наше потребе захтевају, а нас старе раније одгајене окрене ка тим новим младим генерацијама Југославије.

И ту, господо народни посланици, не можемо да будемо задовољни и можемо да кажемо, да Министарство просвете и наша просвета нису одговорили томе задатку. Још данас, ако ви погледате како по овоме буџету, тако и по школама, или по броју, или по настави, или по наставницима, ви ћете видети трагове туђинске прошлости, ви ћете видети трагове који јасно показују, да просветна политика у Краљевини Југославији више разједињује но што уједињује један исти народ. Почињући од основних школа па кроз гимназије и универзитет, видите једну исту тенденцију, тенденцију разједињења. Ми не само што немамо исте уџбенике, него и методе и утицај учитеља различит је према погледима и ономе како сами наставници мисле, или како сами наставници држе, да треба да уче нове генерације о држави и државном јединству.

Међутим, школа има увек сем просветног и специјални упечаток свакога народа. Ако се данас говори о руској школи, о школи у болшевичкој Русији, та школа има битну одлику онога што та држава данас и њен програм захтевају од нових генерација. Она тражи да младе генерације буду одгајене у духу марксизма и болшевизма. И кад је Лењин говорио о разноликом схватању, који се налази у врховима, он је казао: „Кад одгајимо младе генерације у једноме духу, ми ћемо добити победу”. И то је тачно, да свака држава има тежњу да кроз школу утисне национални упечаток, коме је циљ, да извесни социјални и национални поредак одржи. И данас Хитлерова школа у Немачкој разликује се од оних школа које су биле у Немачкој за време Виљема. Данас и фашистичке школе у Италији друкчије су и различите од оних школа у Италији, док Мусолини није био на власти. Француска школа под Републиком није она која је била за време пре ње.

Сви су они дали својој школи задаћу да духовно одгоји омладину и припреми је за велике идеале, којима тај народ тога тренутка греди, које сматра за своја основна државна начела. Ми не бисмо могли казати да наша југословенска школа има југословенски упечаток, да има ту тежњу да припреми нове генерације да воле јединство, које треба да буде јаче и снажније но што је било онда, кад смо отпочели наше уједињење, т. ј. онда, кад је наша држава званично ово уједињење потврдила. Наше школе према свему ономе, што нам кажу подаци са званичне стране, наше су школе племенске, наше су школе несоцијалне, и зато није никакво чудо што ми у основним школама видимо јасно племенске црте, што од појединих основних школа које се међусобно дописују долазе таква писма која не служе духовном јединству нашем, нити служе на част просвети, која васпитава ту децу, а што јасно показује, да је племенски утицај оних, који не желе национално јединство далеко јачи него школе, које треба да га васпитају у томе духу. Ви видите и испале по гимназијама и по универзитетима свакога часа и

хватање тројки и тајних удружења, којима је циљ да читав друштвени поредак измене и доведу други поредак са којим се бар ова Скупштина и ова влада не слажу. На све се то, господо, затварају очи и не обраћа се пажња, него се мисли да је могуће извесним мерама, драконским или полицијским, сузбити оно што не ваља у нашим школама. Ја бих господо рекао да нису кривци омладинци. Напротив ја гледам у тим омладинцима и тим појавама високу честитост наше омладине, јер она кад греде тим путем, без обзира на то, да ли се ми с тим слажемо или не, показује да има много идеала и части у решавању и тражењу нових идеја. Наше школе и просвета нису биле у стању да тој омладини даду други идеал до уског партијског идеала, док је с друге стране она видела велике звезде, и омладинци су пошли тамо. Национални дух, који је запајао ову омладину од основне школе до универзитета био је другог карактера, али тај национални дух могао је да се развије због тога што смо ми били разједињени, због тога што су многи били у ропству, велики део под Турцима у ропству, а велики део у ропству под Аустријом и та национална невоља нас је гонила на национално уједињење. Данас, кад смо завршили националне идеале, југословенство као национална идеја не може бити проста фраза, него мора бити допуњена садржајем и зато празне националне фразе не могу да придобију групе омладинаца. Они траже нешто више, а то више омладини није дато, и зато насупрот оним појавама које не одговарају потребама нашег народа и интересима нашег народа и државе, ми морамо поставити друге идеале, исто тако велике и светле, које ће омладина прихватити, а тај идеал не може бити Ј. Р. З. нити поједине политичке странке, него може бити идеал једног кооперативног задружног удружења, може бити идеал једног сељачког удружења, може бити идеал један нови задружни поредак и онда би тек наше народне школе требале да буду у могућности да отму омладину из крајњих левничарских кругова којима она све више и више греди. Али, господо, оно што је најбитније и што је најважније било, а то је духовно уједињење које Министарство просвете и цела наша просветна политика до данас није извршила. Такав је рад и у ужем стручном погледу. Да почнем са неколико констатација само у појединим просветним гранама. Ви сви знате каква је основна настава. У основној настави нема одређеног основног програма. Програм за основну наставу, који је за град Загреб и Београд исти је и за села целе Вардарске бановине, исти је и за целу Источну Србију. Нема одвојених програма за село, и ако једно дете са села није прилагођено да учи оно што учи варошко дете. Данас је исти програм за варошку децу као и за сеоску. Међутим, неопходно је потребно да се раздвоји сеоска настава од градске. То је несумњива и неопходна потреба.... (Упадице). Ја, господо, не чујем довољно упадице које ми се чине, иначе бих одговорио, пошто је то мој обичај, да ником дужан не останем.

Potpretsednik Franjo Markić: Molim gospodu narodne poslanike da ne upadaju govorniku u reč.

Војислав Ђорђевић (наставља): Господо, ја нећу да улазим у детаље наставног програма, то је једна врло велика теорија. Постоји теорија Ру-

совљеве школе и постоји школа и теорија једне националне школе. Несумњиво је, господо, да ми морамо да створимо основну школу типа југословенског, а никако не пренету из туђине или из старих времена школу класичне педагогије, или племенску која је била некад. Данас у свима државама постоје основне школе за експериментисање и за истраживање народне школе, која ће одговарати духу просветном и културном народа у коме је та школа. Тако је свуда и код свију народа, само код нас није. Ми, напротив, имамо основну школу, која, како нам је г. Министар истакао, тражи наш пут, али са седам и по милијарди динара издатих, ми још до данас нисмо нашли тај пут.

У дебати у Финансијском одбору, где се више чуло о народној просвети него овде, критиковани су много учитељи и говорено је много против њих. Али ја мислим, да ми морамо да признамо једну истину: Та истина је, да наставнички кадар у основним школама није рђав, али га ми, нарочито наглашавам, ми политичари кваримо. Тешко оном учитељу, ако се сем свога школског рада на културном и привредном пољу не обазре на народног посланика свога среза и не помаже га. Тај ће бити прогоњен. И није случај само ове Владе, није случај овог Министра, да је одмах по свом доласку извршио велику сеобу југословенских учитеља. (Један глас: То потреба захтева): Није потреба била таква, да се из једног среза по захтеву неког народног посланика уклањају најбољи учитељи, јер ти учитељи нису радили онако како то жели њихов народни посланик.

Немогућно је, господо, да извесни народни посланици, који никако нису загледали у учитељски кадар и учитељску наставу, да они захтевају да им се изађе у сусрет и да им се оствари оно што они желе у премештају учитеља. Ја разумем, да се укаже на једног учитеља који не ваља али на Министру просвете је, да одлучно одбије све захтеве који не одговарају истини и мора у првом реду да штити учитељски кадар, особито оне који су у свему добри сем у партијској кортешацији за народног посланика. То, господо, није урађено. Далеко је од тога. (Жагор).

Potpresetnik Franjo Markić: Molim, vas, gospodo, umirite se da bi govornik mogao nesmetano da nastavi svoj govor.

Војислав Борђевић (наставља): Ја, господо, видим да сам некога од наших колега овим својим говором нажуљео. Свакако да је он од оних, који од јутра до мрака седе у Министарству чекајући шефа персоналног отсека и отуда неће да изиђе док им он не изиђе на сусрет. Томе се мора стати на пут. Не сме се више допустити да учитељи, који раде не само на просвети него и на привредном подизању нашега села буду прогањани ради тога, што неће да помажу поједине народне посланике. Ја бих био у стању да вам цитирам имена не једнога, него стотину и више најисправнијих учитеља који су за свој просветни и културни рад заслужили златну колајну, па су ипак прогоњени на захтев појединих народних посланика.

Ви знате, господо, да су наши учитељи били пионири свега онога што је у нашем селу напредно. Ви знате да њима има највише да се

захвали за рад у задругарству и у свима осталим културним и просветним установама. Они су били ти, који су се за такав рад највише залагали. Али данас, данас се такав рад више не хонорише; данас се виче на онога који ради више него што му школа то допушта, и који се мање улагује народном посланику него што му то његов понос и његова част дозвољавају.

Ми смо, господо, чули између осталог и једну изјаву господина Министра просвете, да мисли да пренесе на бановинске буџете све материјалне издатке школе. То је нешто што ми, Народни сељачки клуб, најтоплије прихваћамо и поздрављамо.

Али има нешто што ми не можемо да прихватимо и да поздравимо. Још данас има много основних школа које немају својих зграда, те се деца и данас тискају у нездравим и нехигијенским зградама. Држава Југославија, и ако је сиромашна, давала је милионе и милионе за подизање луксузних школских зграда у градовима а врло је мало издала на подизање нових зграда за основне школе у селима. Кад ово говорим, господо, не могу, а да не поменем једну позицију у буџету која предвиђа извесну суму за исплату ануитета за подизање једне гимназије у Београду. Та је гимназија, господо, коштала државу 22 милиона динара! Ја, господо, нисам противан томе да се подижу и гимназијске зграде, али хоћу само да нагласим то, да смо са ових 22 милиона, колико смо издали на подизање ове школске зграде, били у стању, уз помоћ самога народа и општина, да подигнемо најмодерније зграде за основне школе у пет срезова Јужне Србије. Ја верујем да је за националну и за привредну снагу наше земље било много важније да се то урадило, него ли да се подигне једна женска гимназија у Београду, која је подигнута тако валелепно, да је коштала читавих 22 милиона динара.

Господо, ја говорим о просветној политици, истина, ове Владе, али говорим и о просветној политици ранијих влада, за то што ова Влада овим буџетом показује да наставља ранију просветну политику.

У самом Загребу, господо, постоји једна велелепна гимназија која обухвата четири улице, а има лице на три улице. Ја сам прошао прилично света, видео сам прилично великих зграда и дивио сам се некада једној великој гимназији у самоме Паризу, као највећој коју сам дотле видео, али она није онако велика, као што је она у Загребу, и то онда када у селима деца у основним школама немају ни најпотребније, ни зграду, да би обичну писменост научили. И када се полази у овој држави са нечим, потребно је, да се пође од онога што је данас основно, од села и основне школе, па да се онда изграђује остало.

Господо, у средњој настави, ако сам добро чуо данас, имамо око 102.000 ученика, али, оно што је најважније и ту се водила и води једна погрешна политика. Укинута су многе гимназије, које су још за време Аустро-угарске биле пуне гимназије и имале своје зграде, као и у Краљевини Србији, где су многа места имала пуне гимназије, данас та места постоје без гимназије, данас тамо постоје зграде а гимназије су укинута, а Загреб, Београд и Љубљана добијају оно-

лики број гимназија колико је било ђака и колико се хтело да упише. Из тих разлога видимо на пример, да на самом подручју Управе града Београда више се даје за средње школе, више има професора и директора гимназија, него у друге четири бановине посебно.

Господо, немогуће је тако специјализирати средњу наставу само за градски живот, него је треба учинити достижном и за оне са села, у толико пре што знамо, да су они који су долазили са села обнављали наш духовни живот и били наши најдостојнији претставници и у науци и у практичном животу.

У једној статистици коју је штампало Учитељско удружење видели смо карактеристичне цифре које морају да нас збуне. Деведесет од сто ђака по гимназијама и средњим школама јесу варошка деца. Само 10% јесу деца са села. То је неправедно, то је недозвољено, да се начини такав школски систем, који потпуно онемогућава сеоској деци приступ у школе, и неправедно је да се средња настава специјализира само за оне, који су из вароши и који имају више материјалне могућности да тамо уче.

Распоред школа у нашој земљи потпуно је неправедан и неправилан. Он је неправилан не само зато што су га велике вароши узеле у своје руке, него је неправилан и зато, што није разбацан по свима крајевима земље, тако да се сви могу да користе и да не морају да иду у велике градове, где је издржавање много скупље.

Не само што су стваране гимназије код нас политичким утицајем, него је било и таквих случајева, да када је једном политичару било потребно да добије своје бираче он је стварао гимназије и где им место није било. Постоји још једна несрећа што у погледу наставном у средњим школама ми стојимо тамо, где смо били можда пре десетину или двадесетину година. Програм наставни је програм мање више класичне гимназије и не уводи нашу омладину, која завршава гимназију, у један стваран живот, било да се она посвећује науци или да се посвећује допунској школи, или да се посвећује извесним занимањима. Ви знате ту нашу несрећу, да наши омладинци са завршеном матуром када изађу у слободан живот не умеју да се окрену, ништа им није познато, не само да од ботанике не знају ни оно дрвеће које налазе на улици и што се све знање своди на знање шта је багрем, врба или неколико других врста, него и од математичког знања до основних четири врсте рачуна не останем ништа, што им је потребно за живот.

Ја сам имао у иностранству за школске другове ђаке који су били по другим гимназијама, по гимназијама страних држава, које су реалније у своје наставном програму и ја вам кажем да смо се сви ми стидели кад смо дошли и кад смо морали, нарочито ми који смо ишли на егзактне науке, да узимамо понова књиге, али не књиге наших средњих школа, него књиге туђих средњих школа да допунимо своје знање, које нисмо стекли у нашим школама, да би нам служило то знање за праћење универзитетске наставе, која је одмах почињала са претпоставком да нечег основног треба да имају они који на те студије долазе. Господо, а шта се данас ради? Данас се не мисли на укидање ни једне гимназије, напротив мисли

се на установљивање нових гимназија. И то ако су у питању велики градови, али ако су у питању поједини крајеви наши који немају ничега, онда се они, ма колико да су у већини или у мањини, неће обрадовати да добију школу коју су можда имали далеко раније и удаљено тежим приликама.

Г. Министар је поменуо у своје експозеу тежњу да се за грађанске школе дође до једног новог програма. Мени изгледа да су грађанске школе, један сурогат наших гимназија, подбациле у свом очекивању и да ту треба поклонити много озбиљнију пажњу и место њих наћи нешто друго што ће бити јефтиније и од чега ће народ имати веће користи. Грађанске школе данас служе као нешто прелазно за гимназију, али за улаз понова у гимназију, и не дају оне резултате које ми очекујемо од њих.

Господо, то је о средњим школама. Ако бисмо ми сада пошли даље и погледали универзитетску наставу, она би нам еклатантно и са пуно доказа дала пуно материјала о просветној политици разједињавања која је вођена и која се води у нашој држави. Ретко која држава да има толико факултета, и толико професора колико имају наши универзитети. Катедре су расцепкане; измишљавани су предмети само да би се створило место извесним пријатељима, извесним рођацима. Читаве рођачке клике постоје на универзитетима. Династије рођака или кумова мирне душе заузимају највећа научна звања и држе предавања нашим ђацима. Најстрашније је то, што су наши универзитети у погледу рада свог рђаво разумели своју независност и што су потпуно без контроле. Има универзитетских професора који су једва неколико часова преко године одржали; има универзитетских професора који заказују испите а на испите не долазе, нити дају довољно литературе, нити довољно учила, нити довољно табака да би сам студент могао да прати онако како је потребно да прати науку да би могао да стекне оно знање који универзитети дају. Наши универзитети имају боље лабораторије, боље зграде него страни универзитети који живе по неколико стотина година. Довољно је само да вам поменем један факултет, пољопривредни, који је толико добио. Неколико милиона кошта само стаја за стоку. Да се само спроведе електрично осветљење у једној штали потрошено је 170.000 динара а да тамо уопште нема стоке ни данас. Ви видите господо колико је много давано, колико је обилно давано, а то све зато, што је наш народ још примитиван, што смо ми сви примитивни, што нама још много ласка висока настава, још у њу гледамо много и желимо увек да јој дамо што више. Ово више злоупотребљава се. Ишло се тако далеко, да све оно што је добио Београд одмах је морао да добије и Загреб, без обзира да ли има стварне потребе, и све оно што је добио Загреб одмах је морао да добије и Београд. И кад погледате овде, ви ћете видети како је утркивање ишло страшно далеко, и како је то утркивање било штетно по државну касу. И данас, господо, иде се тим истим путем и онда никако није чудо што се буне студенти, јер наставници њима мало пажње поклањају и буне се кад виде колико се све даје а колико они мало од тога примају. Да вам поменем само једну ствар. Господин Министар просвете израчунао је да један студент кошта 5.000 динара (Министар просвете Добривоје Стошовић: 4.000

динара!) Али, ако се додају ванредни кредити онда је 5.000 динара, ја се тешко варам у рачуници. Али оно што је најважније у рачуну то претставља ова цифра: ми имамо четрнајест хиљада и 500 студената, али стварно нас студенти толико коштају, да би ми мирне душе могли да дајемо стипендију на 10.000 студената да студирају у Прагу и Паризу, према ономе што нас коштају универзитети овде. Чак шта више, ако би ишли даље и ако би урачунали шта се троши из разних фондова што не долази у овај буџет, или шта коштају инвенстиције нашим универзитетима, онда ћемо доћи до цифре, да нас универзитети коштају онолико пара, колико би било потребно да сваки студент у овој земљи има стипендију у сред Париза! Господо, нису те цифре неке преко којих се може прећи, нису то цифре сувише мале за једну малу и сиромашну земљу, да би се могло дозволити свима који хоће да имају независност да раде онако како они хоће. Несумњиво, независност у погледу научне наставе мора да буде. Независност у избору научних наставника мора да буде, али не може да буде независности у нареду, него напротив мора да буде пун рад на факултету и свима универзитетима који постоје. Господо, луксуз наше државе видећете највише у овом буџту. Ви ћете видети ово само за то, што је Загреб имао Глазбену матицу, Средњу музичку школу, — Београд да не би изостао, и он је тражио своју музичку школу. Само за то што је Београд имао једну ликовну школу, зато је одмах Загреб добио. Сада може и Љубљана да тражи, тако да у појединим школама имате више наставника, него што имате ђака. Колико је анационално Министарство просвете можете да видите и по томе што нису успели да поједине називе школа или својих установа изједначе. Ви имате Народно позориште у Београду, Казалиште у Загребу, Гледалиште у Љубљани! Један исти текст комада преведен не може да се игра и у Београду и у Загребу. Он је различан и по својој садржини тако да један глумац не може да игра тај исти комад. (Један глас са деснице: То није ништа!) То није ништа, као што рекосте али то показује разједињеност националну. Ми треба да идемо тако, да будемо духовно уједињени. Ви ћете видети још један луксуз који ретко постоји на свету. Ви ћете видети да ми имамо чак и две академије. Ми имамо Српску Академију наука у Београду и имамо Академију југословенску у Загребу.

Независна Краљевина Србија жртвовала је своје име, жртвовала је своју националну заставу, а академија није могла да жртвује своје име, и ове две академије нису могле да се уједине. Тешко је у нашој земљи наћи 40 бесмртника укупно, а требало нам је створити две академије, вероватно да ће и Љубљана тражити своју академију, да би се одговорило културним задацима! Ово су, господо, очигледни примери, да од горе до доле Министарство просвете није имало политику, која одговара националном духу и Уједињењу. И није чудо што данас, када треба најмлађе организације омладинаца да буду јаче у уједињењу него ми, оне, напротив, нису, и ми смо ти, који морамо стезати обруч уједињења, и ми смо ти, који морамо још припремити дух за уједињење. Од Уједињења наше нове државе до данас, Министарство просвете водило је анационалну политику и та анационална политика наставља се и данас. И за

то што ми, Народни сељачки клуб, тражимо, да народна просвета има своје основе и буде поглавито за сељачки народ, да сељачки народ буде јединствен у науци и у свему ономе, што народна просвета захтева, — не можемо гласати за један господски буџет, један буџет који ствара оно, што нашој држави нити је потребно, нити ће бити корисно за будућност, нити добро за снагу земље, коју ми бранимо. (Бурно пљескање на левици).

Potpretsednik Franjo Markić: Рећ има народни посланик г. Stevan Simić.

Стеван Симић: Господо народни посланици, Министарство просвете у нашој данашњој државној творевини, неоспорно, да је једно од најважнијих министарстава у опште. Јер, господо, Министарство просвете, са својим кадром од много хиљада учитеља и наставника има дужност, да створи основ цивилизације, има дужност да изграђује нашу културу и, што је најважније, Министарство просвете има своју мисију, да ствара националну идеологију развијајући љубав према нацији, према нашем националном јединству и према Југославији.

Господо народни посланици, ми, који смо живели у Турској, могли смо уочити, да је данашња Јужна Србија била у оно време поприште разних борби, многих просветних и политичких пропаганди. На тој територији деловали су Турци, Бугари, Румуни, Грци, Јевреји, Аустријанци, Талијани, Арнаути и други. И кад сам казао, да је Министарство просвете најважнији чинилац у формирању националног карактера, хоћу да подвучем ту чињеницу, да смо ми на Југу имали села, у којима је грчка пропаганда стварала грчко национално сазнање.

Ми смо имали села са српским живљем у којима су Турци или Арбанаси успевали да посредством вере и државне организације створе код тог нашег живља турско или арнаутско национално сазнање. Могли би навести у нашој држави и на стотине случајева и примера где су Мађари стварали од чисто српских насеља мађарска насеља итд. Кад сам ово споменуо, хоћу нарочито да нагласим колико је значајна улога Министарства просвете. Она има у нашој држави, која је недавно створена, да нивелише разлике и заостатке из прошлости и да посредством школа формира једно национално име, име Југословена.

Ја сам, господо народни посланици, говорио о нашој просветној политици на VIII редовном састанку Народне скупштине 22 јула прошле године, па сам том приликом констатовао, са статистичким подацима, а статистика је једна позитивна наука, да се код нас, после ослобођења, отпочела водити једна сепаратистичка просветна политика или политика регионална, па ако хоћете и племенска политика. Према томе не мислим да ту тезу понављам, јер је о томе већ говорено.

Кад сам ја, господо, говорио о нашој просветној политици, веровао сам и дубоко сам био уверен да ће Краљевска влада акцептирати све оно што је оправдано и што је умесно. И ја се, господо, нисам преварио у тој нади, јер је Краљевска влада схватила и осетила колика се неправда чини Јужној Србији, те је наскоро после тога отворено неколико гимназија, две ниже и четири више, а у име Бога надамо се да ће г. Министар просвете

учинити што стоји до њега како би се задовољиле и остале просветне потребе целог нашега Југа.

Господо народни посланици, пало је овде доста озбиљних замерака на нашу просветну политику и на рад Министарства просвете. Ја сам о томе говорио у своје време, али хоћу и дужност ми налаже да овде подвучем, да доста од тих замерака нису основане. Наша држава створена је, господо, тек 1918 године и за то кратко време ми не можемо да захтевамо од влада Краљевине Југославије да створе оно што су поједине нације вековима стварале. Ја ћу споменути само Јужну Србију. Ми данас у Јужној Србији, и ако немамо онолики број школа, колико би требало да имамо, с обзиром на број становништва, ми имамо школе такве, основне и друге, каквих нема чак ни северна Србија.

Јер данас ми имамо у најзабаченијим селима такве школе, какве има Немачка и Француска у провинцији. Свакако да се ту уложило труда и воље и напора да се створи оно што ранији периоди нису могли да створе и нису могли да даду.

Господин Министар просвете прочитао нам је један лепо документовани експозе о просветној политици и мени је нарочито мило, што сам чуо да ће Краљевска влада озбиљно узети у разматрање и кориговати нашу просветну политику на бази народних интереса. Кад смо ово чули, ја ћу бити слободан да г. Министру скренем пажњу на извесне чињенице о којима сам поодавно размишљао и верујем да ће и то бити предмет проучавања, ако Бог да, да ће се и тај предмет решити онако како захтевају наши национални и просветни интереси.

Господо, да споменем наше универзитете, о којима сам у своје време говорио. Ја сам истакао нову идеју да је нама, с обзиром на то да је ово селачка земља, потребан један јединствени универзитет формиран тако, да његови факултети буду у универзитетским местима. Господо, колико скупо кошта ова установа, најбољи је доказ тај, што имамо, као што је казао г. Министар просвете, 855 наставника, што значи да на шестнајест студената долази по један професор. И то данас, кад имамо крајева где народ гладује, да морамо да преклињемо Краљевску владу да купи кукуруз и шаље тамо оној сиротињи да би се прехранила. Смемо ли допустити тај луксуз себи да трпимо да само 16 студената имају једног професора. Ја, налазим да се ми, у оваквим приликама не можемо нити смемо позивати на сличне прилике у туђини.

Овде је један господин из опозиције изнео, што ми је дужност да констатујем, да код нас аутономија на универзитету постоји само ради тога, да се постављају нови професори, нови доценти и т. д. и да се повећава из године у годину буџет тих установа. Са том и таквом политиком мора се једанпут престати, нарочито у данашњим приликама, кад сви ми осећамо велику и тешку економско-привредну депресију која је погодила и погађа све друштвене слојеве.

Даље је г. Министар, између осталог нагласио да се Краљевска влада носи мишљу да ограничи број студената на нашим универзитетима и то би било потпуно паметно и корисно ствар, јер господо, и у Немачкој и у Италији и у Француској, у свима државама, како у већим тако и у мањим, па чак у Бугарској, постоји одређен број — нумерус клаузуз, који важи за све факултете,

па зашто онда то да не важи код нас. Ми већ данас имамо преко 1000 суплената који годинама чекају на упослење, а поред тога више хиљада правника, техничара, медицинеара и других, који обилажу прагове молећи за државну службу. И кад имамо у виду да данас имамо 14.000 студената на факултетима, можемо претпоставити шта ће бити после шест година па и доцније. И онда господо, када су, као што напоменућу, и већи и културнији па и некултурнији народи завели ту праксу, дужност је и нашег г. Министра да о томе размисли и да потражи што ефикасније санкције зато.

Господо народни посланици, народна позоришта су такође школе, које формирају и развијају народно сазнање, национални понос, етику и естетичко осећање код нас, па ако је тако, свакако да је и наша жеља да позориште у томе правцу развијају своју делатност онако како ће масама бити од користи. Међутим господо, и ове установе не могу остати без озбиљне и оштре замерке. Прелиставајући, на пример, буџет Министарства просвете, наишао сам на једну суму, врло малу, од 5,970.135 динара за сва три позоришта: у Љубљани, Загребу и Београду, дакле једна сума од близу 6,000.000 динара, одређена је као награда контрактуалним чиновницима и дневничарима, а под овим треба разумети: певаче теноре, баритоне, басове. Чуо сам шта више, господо народни посланици, да овде у Народном позоришту има тенора, који се плаћа са 20 или 30.000 динара месечном платом, а Претседник Краљевске владе има 14.000 динара. Ко хоће господо, да ужива у песми и уметничким продукцијама нека плати из свога џепа, а не да то плаћа поглавито осиротели народ, који нема шта да једе, и то за људе који не знају шта ће и где ће од беса. Ја сам убеђен у то да ће г. Министар просвете ово схватити онако како треба. И зато га ја молим, да потражи пута и начина да се ово зло уопште отклони, јер данас, код ове тешке економске депресије, ми не смемо да се угледамо на оно што имају Енглези и Немци и друге велике нације; ми морамо своје потребе да задовољимо с погледом на нашу невољу и морамо да се протежемо према своме јоргану.

Ми имамо позоришта у унутрашњости која примају државну или бановинску помоћ, али и код њих се местимице да констатовати да њихов репертоар није за широке народне слојеве, за прави народ, већ се све подешава према укусу чиновника и незнатне мањине богатијих људи.

Господо, ако су позоришта намењена за то да формирају нарочито у новим крајевима, национално сазнање и националан карактер, онда је Министарство просвете дужно да изради програм њиховог рада и да нареди шта ће и како ће радити, ако хоће да добијају самоуправну и државну помоћ; у противном да им се ово ускрати.

Господо, још пре Уједињења, ми смо имали две академије наука. Старија „Југословенска академија знаности и уметности“ у Загребу и њена млађа сестра „Српска Краљевска академија“ у Београду. После Уједињења очекивало је се да се обе ове академије слију у једну, јер господо, предратна Русија од 150 милиона душа имала је само једну академију наука. Данас Немачка од 70 милиона душа има само једну академију, Француска од преко 40 милиона душа има једну академију, па и Италија такође само једну, док ме-

Ћутим ми се размећемо на овој скупоћи и луксузирамо те и имамо две академије. Господо, ако смо ми један народ, ако је српско-хрватски језик, доиста један и заједнички језик, ако хоћемо да израђујемо једну јединствену југословенску идеологију, онда ми имамо права да захтевамо да се те две академије слију у једну, па ако неће, држава је моћна толико да им скреше све принадлежности и све бенефиције.

Господо народни посланици, да кажем неколико речи и о народном просвећивању. У Министарству просвете постоји нарочито оделење, чија је дужност да се стара како би се широки народни слојеви просвећивали. Међутим, и поред тога, ми имамо данас врло велики проценат неписмених људи. Требало би да ово оделење добије јачу функцију и да му се обезбеде материјална сретства тако, да оно може са пуно успеха делати свуда где је потребно, да се наш неписмени елеменат подигне на један виши ниво.

Господо, у вези са овим постоје и тако звани Народни универзитети. Рекао би човек да ови и овакви народни универзитети врше једну велику улогу у нашем друштву. А они су на терету и општинских управа и бановинских каса па, свакако, да ту прилаже своју лепту и сама држава. Међутим, пођимо од Београда! Ту на народни универзитет долази елита да слуша предавања о шминкању код Римљана и да слуша пикантерије о Клеопатри. Нешто је слично, господо, и код нас на југу па и у Скопљу. Било је чак случајева да су професори београдског универзитета ишли чак у Струмицу да тамо држе по неко предавање, као да у Вардарској бановини нема људи који би на тим универзитетима могли да кажу коју паметну реч. Али је овде било главно да ти људи добију хонораре. Због овога ја молим г. Министра просвете да се заинтересује и за ово питање, о народним универзитетима, те да они у истини буду народни универзитети или да им ускрати уопште сваку помоћ и да захтева од банских управа и других самоуправних тела да им не дају никакву помоћ, јер се та помоћ дели само на извесне људе којима је то нека врста печалбе. (Жагор). Ако будете мирни, ја ћу убрзо да завршим, а ако не будете мирни, говорићу све до три сата (Смех).

Potpretsednik Franjo Marki: Gospodine poslanice, upozoravam Vas na to da vodite racuna o vremenu koje Vam stoji na raspolozenju za Vas govori.

Стеван Симић (наставља): Кад говорим о нашој просвети и о просветној политици Краљевске владе, сматрам за дужност да на овоме месту констатујем извесне појаве које, ако се не спрече, могу по својим реперкусијама да буду од штетних последица.

Ја хоћу да кажем отворено и искрено оно што видим и што предвиђам. Код нас, господо, постоје извесне сепаратистичке појаве. Дужност је г. Министра просвете да цео свој апарат од много хиљада просветних чинилаца организује тако, како ће формирати национално-југословенско сазнање, у чему лежи спас нашој држави и нашој нацији. Али, господо, ја назирем једну ствар, која има врло незгодних одјека. На пример: Савска, Приморска и Дравска бановина имају

50 пуних гимназија, док све остале бановине у држави имају свега 57 гимназија.

У току четири године само Дравска бановина даће за Универзитете преко 600 кандидата више него Вардарска, Моравска и Врбаска бановина.

Прошле, 1935 године, матурирало је у Дравској, Савској и Приморској бановини 1.190 ученика, а то је таман толико колико матурира у 3 или 4 остале бановине.

Господо, зашто ја ово спомињем? Не без разлога. Ја ово спомињем због тога, што ове статистичке бројке (показује статистичке податке) предочавају нелагодне последице, а наша дужност је да корегирамо ствари тако, како се не би стварала непотребна незадовољства. Примера ради, ја ћу навести и ове бројке. На сваких 100.000 становника у Краљевини за четири идућих година доћи ће за више чиновнике, према упису ученика у више разреде, из Вардарске бановине 60, из Врбаске 28, из Дравске 234 (Повици: Охо!), из Дринске 47, из Дунавске 104, из Моравске 51, из Приморске 118 и из Савске бановине њих 184.

Господо, када сам ја ово споменуо, споменуо сам из тога разлога да предочим оно што даје Савска, Приморска и Дравска бановина, а толико не даје цела Југославија (Жагор).

Potpretsednik Franjo Markić: Molim vas gospodo za mir.

Стеван Симић (наставља): Један колега ми каже да је ово сепаритизам, а ја кажем оно што сам нагласио летос, да је интерес наше нације, да је интерес наше државе, да се равномерно поступа са свима и у свима бановинама подједнако.

Господо народни посланици, ово нисам споменуо у рђавој намери, нисам споменуо да некога нападам, али констатујем чињенице и из тих чињеница може се извести правилан закључак. Дакле, господо, ми ћемо бити, ја верујем истински уједињени онда кад будемо према себи правични и строго ценили своје поступке. Ако тако схватимо државну целину, господо, онда ће бити цвеће у овој земљи, али ако, као и до сада, будемо вукли сваки за себе: Вардарска бановина за себе, Дравска за себе, Приморска за себе итд. онда ту нема среће и нема спокојства у држави. (Одобравање и плескање). И ја вас молим, господо народни посланици, да моје разлагање схватите као разлагање човека који гледа на ситуацију онако како јесте. Господо, ја сам казао и казаћу свуда да смо, од како постоји југословенски народ, први пут сада створили ову националну државу. Нико нам није поклатио ову земљу. Ни један народ, ни Грци, ни Бугари, ни Немци, ни Талијани не створише и не платише национално јединство оноликом крвљу као што смо га ми Југословени платили. (Живо одобравање). Никада, господо, није у историји било забележено толико ломача, толико гробова, толико костурница као што је то забележио југословенски народ. И кад ствар тако стоји, онда је наша дужност да следујемо творцима Југославије на тај начин што ћемо бити широкогрудни један према другом и што ћемо правично ценити потребе појединих крајева. И учинимо ли ми тако, можемо спокојно да гледамо у будућност ове лепе и простране земље. (Плескање). Ако ми продужимо са оном старом политиком, ми ћемо

бити брижни и нама неће онда бити водиља ни Министарство просвете, које треба да цементира ову земљу, него хоћемо говорити да нам је једина нада наша храбра војска, и наши топови. Да, господо, наша војска је својом храброшћу задивила цео свет, јер смо ми, господо, у светском рату учинили оно што није учинила ни Немачка, што није учинила ни Француска, што није учинила ни једна земља, јер смо ми пробали и аустриски и бугарски фронт а ни једна војска није успела да једну такву победу изнесе. Међутим, господо, та наша војска је данас највећи миротворац. И она врши данас исто просветну улогу као што је врши Министарство просвете. Али, кад ја ово констатујем, хоћу да нагласим, да не гледате на ту страну да видимо колико имамо топова, да мењамо наше границе, него дајте једном мудро просветном политиком што ћете ви да спроведете, да таквом једном мудро политиком цементирамо наше национално сазнање а у националном сазнању лежи будућност нашега народа. (Пљескање и повици: Тако је).

Potpretsednik Franjo Markić: Gospodo narodni poslanici, pretres predloga budžeta državnih rashoda — V razdeo — Ministarstvo prosvete u pojedinostima završen je. Prelazimo na glasanje. Glasace se po partijama sedenjem i ustajanjem u smislu Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini. Molim izvestioca g. dr. Časlava Nikitovića da izvoli pročitati partiju 195 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročitа partiju 195 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

V RAZDEO — MINISTARSTVO PROSVETE

GLAVA XXXIX — MINISTARSTVO

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 195 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — periodske povišice itd.

a) Činovnici:

Računovodstvo

Mesto: „2 pom. knjigovode VIII” staviti: „2 knjigovode VIII”

v) Banske uprave

VIII) Dunavska banska uprava

Mesto: „3 banska školska nadzorništva IV/2” staviti: „3 banska školska nadzornika: 1-IV/1 i 2-IV/2”

Potpretsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitānu partiju 195 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!) Ona gospoda koja primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 195 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 196.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročitа partiju 196.

Potpretsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitānu partiju 196? (Glasovi: Prima — Ne prima!) Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 196. Izvolite čuti partiju 197.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — V razdeo — Ministarstva prosvete od partije 197 do 209 zaključno.

Potpretsednik Franjo Markić: Izvolite čuti partiju 210 sa amandmanom Kraljevske Vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročitа partiju 210 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

Vanredni rashodi

Part. 210 Subvencije Narodnim pozorištima:

Poz. 1 Menja se i glasi:

„Narodnom pozorištu Osiječkom u Osijeku”.

Potpretsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitānu partiju 210 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!) Ona gospoda koja primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 210 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 211.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — V razdeo — Ministarstvo prosvete od partije 211 do 222 zaključno.

Potpretsednik Franjo Markić: Izvolite čuti partiju 223 sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročitа partiju 223 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA XLI — UNIVERSITETI

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 223 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — period. povišice itd.

a) Činovnici:

I) Universitet u Beogradu

Mesto: „53 vanredna profesora itd.” staviti: „55 vanredna profesora: „5-III/1, 15-III/2, 1-IV/1-1 i 34-IV/1 i povećati sa +88.080.— (1 za parazitologiju i 1 za stomatologiju- prenet iz Min. soc. pol. i nar. zdrav.)

Mesto: „58 docenata itd.” staviti: „60 docenata: 1-III/2, 5-IV/1, 13-IV/2, 19-V, 10-VI i 12-VII” i povećati sa +33.840.—

Mesto: „50 asistenata itd.” staviti: „50 asistenata: 3-IV/2, 7-V, 7-VI, 9-VII i 24-VIII”

Mesto: „Upravnik kliničkih bolnica IV/1” staviti: „Upravnik kliničkih bolnica IV/1-1”

Mesto: „4 knjižničara univerzitet-ske biblioteke itd.” staviti: „5 knjižničara univerzitet-ske biblioteke: 3-VI, 1-VII i 1-VIII”

Mesto: „pristav VII” staviti: „2 pristava VII”

Mesto: „10 pisara” staviti: „9 pisara” staviti: „9 pisara: 4-VIII i 5-IX”

IV) Univerzitet u Zagrebu
Mesto: „22 vanredna profesora itd.” staviti: „22 vanredna profesora: 3-III/1, 4-III/2 i 15-IV/1”
Mesto: „28 docenata” staviti: „30 docenata: 2-IV/1, 6-IV/2, 8-V, 8-VI i 6-VII”
Mesto: „60 asistenata” staviti: „60 asistenata: 2-IV/2-1, 2-IV/2, 6-V, 16-VI, 8-VII i 26-VIII”
Mesto: „Upravnik universitetske klinike VII” staviti: „Upravnik universitetske veterinarske klinike VII”.

Uneti nova mesta i to:

Mladi sekretar VII . . . . . + 16.920.—
4 prosektora: 2-IV/1 i 2-V . . . + 142.080.—
Učitelj veština VII . . . . . + 16.920.—
Pristav uzornog dobra „Maksimir” VIII . . . . . + 13.560.—
Rentgenolog VI . . . . . + 21.600.—

V) Univerzitet u Ljubljani

Mesto: „18 vanrednih profesora itd.” staviti „18 vanrednih profesora: 2-III/1, 3-III/2 i 13-IV/1”
Mesto: „2 bibliotekara itd.” staviti: „2 bibliotekara VI”
b) Činovnički pripravnici
l) Univerzitet u Beogradu

Uneti i to:

5 administrativnih pripravnika od IX grupe u I razredu skupoće + 76.035.—
2 administrativna pripravnika od VIII grupe u I raz. skupoće . . + 36.600.—
Administrativni pripravnik od X grupe u I raz. skupoće . . . . . + 13.882.—
Pripravnik-mehaničar od X grupe u I raz. skupoće . . . . . + 14.460.—
Knjižničar-pripravnik universitetske biblioteke od VIII grupe u I raz. skupoće brisati . . . . . 17.569.— + 456.409.—

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 223 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne primal). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 223 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 224 sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 224 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

Part. 224 Nagrade kontr. činovnicima i dnevničarima:

Poz. 1 Univerzitet u Beogradu
Na kraju pozicije uneti: „40 dnevničara-universitetskih stražara” i povećati sa . . . . . + 408.000.—
Poz. 4 Univerzitet u Zagrebu
Kontraktualni prosekotor (predviđen u poz. 1) brisati . . . . . — 58.070.—
Poz. 5 Univerzitet u Ljubljani
Mesto: „4 kontraktualna profesora itd.” staviti: „4 kontraktualna profesora: 2 profesora i 2 asistenta” . . . . . — — — + 349.930.—

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 224 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne primal). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 224 sa amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 225.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 225.

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 225? (Glasovi: Prima —

Ne primal). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 225. Izvolite čuti partiju 226 sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 226 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

B. Materijalni rashodi
Part. 226 Upravni troškovi:

Poz. 1 Univerzitet u Beogradu

Uneti novu subpoziciju koja glasi:

„Za nabavku službenog odela-uniformi za 40 stražara univerzitetskih” i povećati sa . . . . . + 56.800.—

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 226 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne primal). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 226 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 227.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 227.

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 227? (Glasovi: Prima — Ne primal). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 227. Izvolite čuti partiju 228.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 228.

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 228? (Glasovi: Prima — Ne primal). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 228. Izvolite čuti partiju 229 sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 229 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

Part. 229 Snabdevanje knjižnica, instituta i seminara:

Poz. 1 Univerzitet u Beogradu

b) Filozofski fakultet

Subpoz. 16 Mesto: „Seminar za klasičnu fiziologiju” staviti: „Seminar za klasičnu filologiju.”

v) Tehnički fakultet

Subpoz. 25 Mesto: „Zavod za projektovanje privremenih i privatnih zgrada” staviti: „Zavod za projektovanje privrednih i privatnih zgrada”

d) Poljoprivredno-šumarski fakultet

Subpoz. 9 mesto: „Zavod za opšte stočarstvo za zoohigijenu staviti: „Zavod za opšte stočarstvo sa zoohigijenom”.

Subpoz. 29 mesto: „Zavod za dentometriju” staviti „Zavod za dendometriju”.

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 229 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne primal). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 229 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 230.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — V

razdeo — Ministarstvo prosvete od partije 230 do 239 zaključno.

— (Partije 233 i 234 — vidi XXIV redovni sastanak od 10-III-1936 g).

Potpredsednik Franjo Markić: Izvolite čuti partiju 240 sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 240 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA XLIV — MUZEJI

Redovni rashodi:

A. Lični rashodi

Part. 240 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate-per. povišice itd.

a) Činovnici

I) Narodni muzeji u Beogradu

a) Muzej Kneza Pavla

Mesto: „3 kustosa itd.” staviti:

„3 kustosa: „1-V, 1-VI i 1-VII”

II) Muzej Južne Srbije u Skoplju

a) Istorijsko-arheološki itd.

Mesto: „3 kustosa itd.” staviti: „3

kustosa: 1-VI i 2-VIII

VII) Muzeji u Ljubljani

pod a) menja se i glasi:

„a) Kulturno-istorijsko-umetnički

muzej”

pod b) menja se iglasi:

„b) Prirodoslovni muzej”

Mesto: „kustos upravnik” staviti

„upravnik IV/1—1”

Poz. 5 Dodaci lični i porodični

IV) Zemaljski muzej u Sarajevu

Činovnika lični smanjiti sa . . . — 11.120.— — 11.120.—

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitane partiju 240 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne primal). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova usvojila partiju 240 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 241 sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 241 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

Part. 241 Nagrade kontrakt. čin. i dnevničara

V) Geološko paleontološki muzej u Zagrebu

dnevničar-služitelj, povećati sa . . . + 11.120.—

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitane partiju 241 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne primal). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 241 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 242.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — V razdeo — Ministarstvo prosvete od partije 242 do 244 zaključno.

Potpredsednik Franjo Markić: Izvolite čuti partiju 245 sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 245 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

Vanredni rashodi

Part. 245 Arheološki muzej u Splitu, nov tekst glasi:

Poz. 1 Za produženje naučne publikacije „Istraživanja u Solinu” . . . . . 10.000.—

Poz. 2 Za otkup numizmatičke zbirke kaludera u Blatu . . . . . 25.000.—

Poz. 3 Popravka Starohrvatskih crkvice iz rano-srednjovekovnog doba . . . . . 10.000.—

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitane partiju 245 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne primal). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 245 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 246.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — V razdeo — Ministarstvo prosvete od partije 246 do 255 zaključno.

Potpredsednik Franjo Markić: Izvolite čuti partiju 255 a (nova).

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 255 a (nova).

GLAVA XLV — SPECIJALNI ZNANSTVENI ZAVODI

Vanredni rashodi

Part. 255 (nova) pomoć skopskom naučnom društvu +40.000.—

Svega Gl. XLV, povećati sa . . . +40.000.—

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitane partiju 255 a (nova)? (Prima — Ne primal). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 255 a (nova). Izvolite čuti partiju 256 sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 256 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA XLVI — SREDNJA NASTAVA

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 256 Lične prinadležnosti

Poz. 1 Plate-per. povišice itd.

a) Činovnici

I) Uprava grada Beograda

Mesto: „14 direktora” staviti „15 direktora” a u razvrstavanju pri kraju dodati i „1-V . . . 27.000” povećati sa . . . . . +27.000.—

II) Dravska banska uprava

Mesto: „12 direktora itd.” staviti „13 direktora” a u razvrstavanju mesto: „1-IV/2 staviti: 2-IV/2” i povećati sa . . . . . +27.000.—

IV) Vrbaska banska uprava

Mesto: „4 direktora itd.” staviti: „5 direktora” a u razvrstavanju mesto: „1-V” staviti „2-V” i povećati sa . . . . . +27.000.—

VI) Drinska banska uprava

Mesto: „9 direktora itd.” staviti: „10 direktora” i uneti u razvrstavanju 1-IV/2, i Subpoz. povećati sa . . . . . +27.000.—

VII) Zetska banska uprava

Mesto: „15 direktora itd.” staviti: „16 direktora” a u razvrstavanju mesto: „6-V” staviti „7-V” i povećati sa . . . . . +27.000.—

X) Vardarska banska uprava
Mesto: „14 direktora” staviti: „15 direktora” a u razvrstavanju mesto: „2-V” staviti: „3-V” i povećati sa . . . . . +27.000.— +162.000.—
b) Činovnički pripravnici
1) Uprava grada Beograda:
Mesto: „56 čin. pripravnika od VIII grupe” staviti: „61 čin. pripravnika od VIII grupe” a mesto: „45 suplenata u I raz. skupoće” staviti: „50 suplenata u I raz. skupoće” i povećati sa . . . +87.840.—

(Nova postavljenja)

5 činov. priprav. itd. brisati i pošto su spojeni sa prednjim brojem čin. pripravnika i smanjiti sa . . . . . — 87.840.—

II) Dravska banska uprava

Mesto: „89 čin. priprav. itd.” staviti: „94 čin. priprav. (suplenata) od VIII grupe: 50 u I raz. skupoće . . . . . 878.400.—
44 u II raz. skupoće . . . . . 624.240.—
povećanje iznosi . . . . . + 72.675.—

(Nova postavljenja)

5 čin. pripravnika itd. brisati pošto su spojena sa prednjim priprav. . . . . — 72.675.—

III) Savska banska uprava

Mesto: „179 čin. pripravnika itd.” staviti: „184 čin. pripravnika” a mesto: „141 u II raz. skupoće” staviti: „146 u II raz. skupoće” i povećati sa . . . . . + 72.675.—

(Nova postavljenja)

„5 čin. pripravnika itd.” „brisati pošto su spojeni sa prednjim pripravnicima i smanjiti sa — 72.675.—

IV) Vrbaska banska uprava

Mesto: „17 čin. pripravnika itd.” staviti: „22 čin. pripravnika itd.” a mesto: „9 u II raz. skupoće” staviti: „14 u II raz. skupoće” i povećati sa . . . . . + 72.675.—

(Nova postavljenja)

„5 čin. pripravnika itd.” brisati, pošto su spojeni sa prednjim pripravnicima i smanjiti sa — 72.675.—

V) Primorska banska uprava

Mesto: „53 čin. pripravnika itd.” staviti: „58 čin. pripravnika” a mesto: „35 u II raz. skupoće”, staviti: „40 u II raz. skupoće” i povećati sa . . . . . + 72.675.—

(Nova postavljenja)

„5 čin. pripravnika” itd. brisati, pošto su spojeni sa prednjim pripravnicima i smanjiti sa — 72.675.—

VI) Drinska banska uprava

Mesto: „89 čin. pripravnika itd.” staviti: „94 pripravnik”, a mesto: „65 u II raz. skupoće” staviti: „70 u II raz. skupoće” i povećati sa . . . . . + 72.675.—

(Nova postavljenja) brisati 5 čin. priprav. . . . — 72.675.—

VIII) Dunavska banska uprava

Mesto: „153 čin. pripravnika itd.” staviti: „158 čin. pripravnika”, a mesto: „123 suplenata u II raz. skupoće” staviti: „128 suplenata u II raz. skupoće” i povećati sa . . . . . + 72.675.—

(Nova postavljenja)

„5 čin. pripravnika” brisati, pošto su spojeni sa gornjim pripravnicima i smanjiti sa . . . — 72.675.—

IX) Moravska banska uprava

Mesto: „82 čin. pripravnika” itd. staviti: „87 čin. pripravnika”, a mesto: „13 u I raz. skupoće”, staviti: „15 u I raz. skupoće” i povećati sa . . . . . + 35.136.—
„69 u II raz. skupoće” staviti: „72 u II raz. skupoće” i povećati sa . . . . . + 72.675.—

(Nova postavljenja)

„5 čin. pripravnika itd.” brisati, pošto su spojeni sa prednjim pripravnicima i to:
2 u I raz. skupoće, smanjiti sa . . . . . — 35.136.—
3 u II raz. skupoće, smanjiti sa . . . . . — 72.675.—

X) Vardarska banska uprava

Mesto: „76 čin. pripravnika itd.” staviti: „86 čin. pripravnika” a mesto: „7 u I raz. skupoće” staviti: „12 u I raz. skupoće” i povećati sa . . . . . + 87.840.—
Mesto: „69 čin. pripravnika u II raz. skupoće” staviti: „74 u II raz. skupoće” i povećati sa + 72.675.—

(Nova postavljenja)

„10 čin. pripravnika” brisati, od kojih
5 u I raz. skupoće . . . . . — 87.840.—
5 u II raz. skupoće . . . . . — 72.675.—

Svega Gl. XLVI povećati sa . . . +162.000.—

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 256 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 256 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 257.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — V razdeo — Ministarstvo prosvete od partije 257 do 296 zaključno.

Potpredsednik Franjo Markić: Izvolite čuti partiju 297 sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 297 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA LIV — OSNOVNA NASTAVA I NARODNO PROSVEĆIVANJE

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 297 Lične prinadležnosti:

Plate-per. povišice itd.

I) Uprava grada Beograda

Mesto: „672 školska nadzornika itd.” staviti: „724 školska nadzornika itd.”, u razvrstavanju mesto: „47-V” staviti: „69-VI”
Mesto: „107-VI” staviti: „132-VI”
Mesto: „5-X” staviti: „10-X”.

II) Dravska banska uprava

Mesto: „3451 škol. nadzornik itd.” staviti: „3540”, u razvrstavanju mesto: „109-V” staviti: „133-V”, mesto: „405-VI” staviti: „464-VI”, mesto: „9-X” staviti: „14-X”.

III) Savska banska uprava

Mesto: „4100 školskih nadzornika itd.” staviti: „4200”, a u razvrstavanju mesto: „107-V” staviti: „127-V”, mesto: „341-VI” staviti: „411-VI” mesto: „745-VII” staviti: „755-VII”.

IV) Vrbaska banska uprava

Mesto: „650 školskih nadzornika itd.” staviti: „677”, a u razvrstavanju mesto: „20-V” staviti: „32-V”, mesto: „35-VI” staviti: „50-VI”.

V) Primorska banska uprava

Mesto: „1084 školskih nadzornika itd.” staviti: „1119”, u razvrstavanju mesto: „22-V” staviti: „32-V”, mesto: „96-VI” staviti: „121-VI”.

VI) Drinska banska uprava

Mesto: „1559 školskih nadzornika itd.” staviti: „1601”, u razvrstavanju mesto: „29-V” staviti: „41-V”, mesto: „104-VI” staviti: „129-VI”, mesto: „4-X” staviti: „9-X”.

VII) Zetska banska uprava

Mesto: „1314 školskih nadzornika itd.” staviti: „1359”, u razvrstavanju mesto: „17-V” staviti: „27-V”, mesto: „136-VI” staviti: „166-VI”, mesto: „5-X” staviti: „10-X”.

VIII) Dunavska banska uprava

Mesto: „4201 škol. nadzornika itd.” staviti: „4355”, u razvrstavanju mesto: „81-V” staviti: „105-V”, mesto: „259-VI” staviti: „349-VI”, mesto: „747-VII” staviti: „777-VII”, mesto: „39-X” staviti: „49-X”

IX) Moravska banska uprava

Mesto: „1818 školskih nadzornika, upravitelja, učitelja-ca” staviti: „1869” a mesto: „25-V” staviti: „31-V”, mesto: „140-VI” staviti: „170-VI”, mesto: „347-VII” staviti: „357-VII”, mesto: „9-X” staviti: „14-X”.

X) Vardarska banska uprava

Mesto: „1641 školskih nadzornika, uprav., učitelja-ca” staviti: „1686”, a mesto: „32-V” staviti: „42-V”, mesto: „134-VI” staviti: „164-VI”, mesto: „8-X” staviti: „13-X”

b) Činovnički pripravnici

I) Uprava grada Beograda

Mesto: „25 čin. pripravnika IX grupe” staviti: „15”, mesto: „15 čin. pripravnika X grupe” staviti: „10”.

II) Dravska banska uprava

Mesto: „604 čin. priprav.” staviti: „520”, mesto: „25 čin. pripravnika od X grupe” staviti: „20”.

III) Savska banska uprava

Mesto: „918 čin. priprav. od IX gr.” staviti: „818”.

IV) Vrbaska banska uprava

Mesto: „299 čin. priprav. od IX grupe” staviti: „272”.

V) Primorska banska uprava

Mesto: „403 čin. priprav. od IX gr.” staviti: „368”.

VI) Drinska banska uprava

Mesto: „454 čin. priprav. od IX grupe” staviti: „417”, mesto: „20 čin. pr. od X gr.” staviti: „15”.

VII) Zetska banska uprava

Mesto: „346 čin. pr. od IX gr.” staviti: „306”, mesto: „17 čin. priprav. od X gr.” staviti: „12”.

VIII) Dunavska banska uprava

Mesto: „790 čin. pr. od IX gr.” staviti: „646”, mesto: „64 čin. priprav. od X gr.” staviti: „54”.

IX) Moravska banska uprava

Mesto: „621 čin. priprav. od IX gr.” staviti: „575”, mesto: „17 čin. priprav. od X gr.” staviti: „12”.

X) Vardarska banska uprava

Mesto: „984 čin. priprav. od IX gr.” staviti: „907”, mesto: „42 čin. priprav. od X gr.” staviti: „37”.

Poslednji stav ove pozicije koji glasi: „250 učitelja čin. pripravnika itd.” dopuniti sa rečima: „postavljenih po rešenju Ministra finansija br. 8559/VII-35”, a naslov koji je stajao više ovog stava preneti posle stava, tako da glasi: „nova postavljenja za celu Kraljevinu 500 učitelja činovničkih pripravnika od IX grupe za novu 1936/37 godinu u III razredu skupoće, povećati sa . . . . . +2,900.000.—

Poz. 4 Dodaci lični i porodični

Na kraju ove pozicije dodati sledeće: „specijalni dodaci prema rešenju Ministarskog saveta od 30 septembra 1935 i rešenju Ministarstva finansija Pov. br. 222/VII-35, povećati sa . . . . . +288.000.—

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 297 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 297 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 298.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 298.

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 298? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština primila

partiju 298. Izvolite čuti partiju 298 a sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 298 a sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

Part. 298a Specijalni dodatci sreskim školskim nadzornicima, povećati sa . . . . . +59.054.—
Svega Gl. LIV, povećati sa . . . . . +3,247.054.—

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 298 a sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 298 a sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 299.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — razdeo — Ministarstvo prosvete od partije 299 do 310 zaključno.

Potpredsednik Franjo Markić: Izvolite čuti partiju 311 sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 311 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA LVII — UMETNIČKI ZAVODI.

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 311 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — per. povišice itd.

I) Umetnička akademija u Zagrebu

Mesto: „8 profesora itd.” staviti: „8 profesora: 1-IV/1, 3-VII, 1-VII-2, 1-VII-1 i 2-VIII”.

II) Muzička akademija u Zagrebu

Mesto: „27 učitelja glazbe” staviti: „28 učitelja glazbe: 1-V, 1-VI-2, 12-VI, 6-VII, 6-VIII i 2-IX”.

Poz. 2 Plate — per. povišice služitelja

Brisati nove službenike i to:

4 služitelja II . . . . . 5.880.—
2 služitelja II . . . . . 2.940.— — 8.820.—

Poz. 4 Dodaci lični i porodični

Novi službenici
Brisati sve dodatke novih služb. —47.220.— —56.040.—

Svega Gl. LVII, smanjiti sa —56.040.—

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 311 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 311 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 312.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — V razdeo — Ministarstvo prosvete od partije 312 do 315 zaključno.

Potpredsednik Franjo Markić: Izvolite čuti partiju 315 a sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 315 a sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA LVIIa — DRŽAVNA ŠTAMPARIJA U BEOGRADU

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 315a. Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — period. povišice itd.

a) Činovnici

Mesto: „Upravnik III/1-1” staviti: „Upravnik III/1”.

Potpretsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 315 a sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 315 a sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 315 b.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila, u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — V razdeo — Ministarstvo prosvete od partije 315 b do 315ž zaključno.

Potpretsednik Franjo Markić: Izvolite čuti partiju 315 z sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 315 z sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

B. Materijalni rashodi

Part. 315z. Besplatna štampanja:

Subpoz. 11 „izdavanje publikacija itd.” menja se i glasi: „izdavanje publikacija muzeja Kneza Pavla u Beogradu”. Stav 12: „štampanje časopisa”. „Matematički list” itd. briše se, a suma od 15.000.— dinara dodaje se subpoz. 13 „Glasnik etnografskog muzeja u Beogradu” i cela subpoz. iznosi 30.000.—”

Potpretsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 115 z sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 315 z sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 315i.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini usvojila većinom glasova u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — V razdeo — Ministarstvo prosvete od partije 315 i do 315 k zaključno.

Potpretsednik Franjo Markić: Izvolite čuti partiju 315 g sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 315 g sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

Part. 315g. Kancelarijski troškovi:

Subpoz. 1 „Potrošarina itd.” povećati sa . . . +400.000.—

Svega Gl. LVIIa povećati sa . . . +400.000.—

Potpretsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 315 g sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole

sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 315 g sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 315 l sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 315 l sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA LVIIb — DRŽAVNA ŠTAMPARIJA U SARAJEVU

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part 315l. Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate-per. povišice itd.

Subpoz. 4 izmeniti da glasi: „6 faktora VII”

Subpoz. 5 izmeniti da glasi: „13 stručnih majstora: „4-VII, 3-VIII i 6-IX”

Potpretsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 315 l sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 315 l sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 315 lj.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini primila većinom glasova u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — V razdeo — Ministarstvo prosvete od partije 315 lj do 315 n zaključno.

Potpretsednik Franjo Markić: Izvolite čuti partiju 315 nj sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 315 nj sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

B. Materijalni rashodi

Part. 315nj. Upravni troškovi:

Subpoz. 4 „Poštanske i tel. takse” povećati sa +150.000.—

Svega Gl. LVIIb, povećati sa . . . +150.000.—

Potpretsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 315 nj sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 315 nj sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 315 o.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 315 o.

Potpretsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 315 o? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 315 o. Izvolite čuti partiju 315 p.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 315 p.

Potpretsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 315 p? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština

većinom glasova primila partiju 315 p. Izvolite čuti partiju 315 r sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 315 r sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA LVIII — NARODNO POZORIŠTE U BEOGRADU

Redovni rashodi

A. Lični rashodi:

Part. 315r Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate-per. povišice itd.

Mesto: „reditelj VI” staviti: „reditelj V” i povećati sa . . . . . +5.400.—

Mesto: „Tehnički šef V-1” staviti: „tehnički šef IV/2” i povećati sa . . . . . +3.840.—

Ostalo osoblje

Kod razvrstavanja mesto: „9-VI-3” staviti „6-V i 3-VI-3” a dalje razvrstavanje ide po predlogu budžeta, cela part. povećana sa . . . . . +9.240.—

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 315 r sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 315 r sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 315 s sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 315 s sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

Part. 315c Nagrada kontrakt. činov. itd. smanjiti sa —9.240.—

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 315 s sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 315 s sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 315 t.

— Za ovam je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu člana 102 Ustava i § 67 Zakona: o poslovnom redu u Narodnoj skupštini usvojila većinom glasova u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — V razdeo — Ministarstvo prosvete od partije 315 t. do 315 u zaključno.

Potpredsednik Franjo Markić: Izvolite čuti partiju 315 f sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 315 f sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA LVIII — NARODNO GLEDALIŠTE U LJUBLJANI

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 315f Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate-per. povišice itd.

Ostalo osoblje (novo razvrstavanje)

Mesto: „62 službenika itd.” staviti: „62 službenika: 1-V, 1-VI-1, 8-VI, 3-VII-1, 10-VII, 2-VIII-2, 2-VIII-1, 3-VIII, 1-IX-2, 4-IX-1, 16-IX, 10-X-1 i 1-X.”

Ukupno V razdeo povećati sa . . . . +4,846.153.—

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 315 f sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 315 f sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade. Izvolite čuti partiju 315 h.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 315 h.

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 315 h? (Glasovi: Prima — Ne prima!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Objavljujem da je Narodna skupština većinom glasova primila partiju 315 h.

Gospodo narodni poslanici, objavljujem da je budžet rashoda — V razdeo — Ministarstvo prosvete primljen sa svima predloženim amandmanima Kraljevske vlade kod pojedinih budžetskih partija. (Burno pljeskanje).

Pošto je dnevni red današnje sednice iscrpen, to sa vašim pristankom zaključujem današnju sednicu. Isto tako sa vašim pristankom zakazujem iduću sednicu za 6 mart o. g. u 10 časova pre podne sa dnevnim redom: Produženje pretresa u pojedinostima predloga budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom Finansijskog zakona za budžetsku 1936/37 godinu.

VI razdeo — Ministarstvo inostranih poslova;
VII razdeo — Ministarstvo unutrašnjih poslova i
VIII razdeo — Ministarstvo finansija. (Prima se).
Današnju sednicu zaključujem.

Sednica je zaključena u 14.30 časova.

PRILOZI

GOSPODINE PRETSEDNIČE,

U smislu § 51 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini čast mi je podneti Vam u prilogu pod .1 Predlog zakona o pravima i povlasticama odlikovanih Karadorđevom Zvezdom s mačevima za zasluge i osvedočenu hrabrost u ratovima, s molbom na dalji zakonski postupak.

Izvolite, Gospodine Pretsedniče, i ovom prilikom primiti uverenje o mome odličnom poštovanju.

Todor M. Živković, s. r.
narodni poslanik

Gospodinu

STEVANU ĆIRIĆU

Pretsedniku Narodne skupštine

Beograd

Mi dolepotpisani narodni poslanici svesni i uvereni da izvršujemo želje i osećanja celokupnog našega naroda i da odužujemo jedan dug koji naša velika i ujedinjena otadžbina duguje svojim vernim i odanim sinovima, našim vrsnim neimarima, herojskim borcima za njenu slavu i veličinu, za ujedi-

njenje i lepšu budućnost jugoslovenskog plemena, nosiocima viteškog ordena Karadordeve zvezde s mačevima, podnosimo Narodnoj skupštini zakonski predlog

„O pravima i povlasticama odlikovanih Ordenom Karadordeve zvezde s mačevima za zasluge i osvedočenu hrabrost u ratovima.”

Uskoro će se, gospodo narodni poslanici, izvršiti pune dve decenije od istorijskog datuma koga su se namučena i vekovima rasparčana, od tudina svirepo iskorišćavana, tri grane jednoga te istoga drveta, tri sina jedne iste majke našla pod zajedničkim krovom. Skoro će se navršiti pune dve decenije od kako su istorijska pravda i vekovna patnja priznale pravo dotle rasparčanom jugoslovenskom plemenu na zajedničku narodnu kuću i samostalnu narodnu državu. Međutim, naša je sveta dužnost ne samo da se i mi, još živi svedoci ogromnih žrtava našega naroda potsetimo ako smo to zaboravili, već da ukažemo i budućim pokoljenjima na ogromne žrtve kojima je velika i ujedinjena Jugoslavija stvorena kao i na svetle primere nesebičnoga čojstva i junaštva našega naroda. Na našoj savesti leži sveta dužnost prema našoj otadžbini i prema njenoj budućnosti, da javno odamo narodnu zahvalnost i priznanje onim našim herojima, koji su u najtežim danima naše narodne istorije nesebično dali od sebe sve za stvaranje naše ujedinjene i moćne države, koji su zajedno sa našim oružanim narodom ovenčali besmrtnom slavom jugoslovensko pleme zaslužili ime heroja i viteza i koji na svojim grudima nose najveće ratno odlikovanje „Orden Karadordeve zvezde s mačevima”. Podnoseći ovaj zakonski predlog mi time samo ispunjavamo zavet i želje našega velikoga Kralja mučenika čija je želja uvek bila da se ovaj zakon oživotvori i da narod preko svojih pretstavnika oda priznanje onim svojim sinovima koji na svojim izrešetanim grudima nose naše najviše ratno odlikovanje, „Karadordevu zvezdu s mačevima”.

Podnoseći ovaj zakonski predlog mi smo duboko uvereni da činimo jedan akt pravde i zahvalnosti prema našim narodnim herojima ali u isto vreme i jedan akt mudrosti prema našoj narodnoj budućnosti. Odavanjem javnoga priznanja i zhvalnosti našim narodnim herojima i neimarima naše narodne kuće, mi želimo time da jasno damo na znanje ne samo sadašnjim već i budućim generacijama, da otadžbina nikada neće zaboraviti one, koji nesebično služe njenim interesima, a još manje može da zaboravi one, koji su i svoje živote za nju zalagali ili su spremni da ih založe. Odavanjem priznanja još preostalim živim herojima, nosiocima „Ordena Karadordeve zvezde s mačevima”, uvereni smo da činimo jedan akt pravde kao i jedan akt od ogromne moralne vrednosti. Mi činimo samo ono, što veliki narodi čine vekovima, podnoseći materijalne žrtve da bi očuvali moralne vrednosti, ratničke tradicije i ljubav prema otadžbini, jer veliki narodi iz iskustva znaju, da u danima opasnosti i iskušenja novac moraju i mogu nabaviti, ali da nigde nema tržišta, na kome se ljubav i požrtvovanje prema otadžbini može kupiti. Mi nećemo da navodimo šta su sve učinili za svoje ratne heroje naši veliki saveznici i prijatelji Francuzi i Englezi pa i Italijani i Nemci, dakle narodi koji imaju vekovnih tradicija. Svi su oni visoko uzdigli kult heroja, ljubavi prema otadžbini i požrtvovanja, dok mi Jugo-

sloveni i pored sjajnih ratničkih osobina našega naroda tek imamo da stvaramo tradicije naše jugoslovenske vojske i da brižljivo gajimo ljubav prema otadžbini. Uvereni smo da ćemo to najbolje postići ako podnetim zakonskim predlogom odamo dužno priznanje našim još živim herojima, a uvereni smo da time pogadamo želje ne samo vaše nego i celokupnog našega naroda.

Dužnost nam je da napomenemo, da će prijem ovoga zakonskoga predloga zahtevati i izvesne finansijske žrtve, ali smo uvereni da će kako Narodna skupština tako i celokupan jugoslovenski narod te žrtve rado podneti, jer su one namenjene najplemenitijem cilju i u vitalnom su interesu države i nacije.

Z A K O N

o pravima i povlasticama odlikovanih ordenom Karadordeve zvezde sa mačevima za zasluge i osvedočenu hrabrost u ratovima

§ 1

Otadžbina odaje svoje osobito priznanje i zahvalnost državljanima Kraljevine Jugoslavije odlikovanim „Ordenom Karadordeve zvezde sa mačevima” za osvedočenu hrabrost i naročite zasluge u ratovima.

§ 2

U znak ovog priznanja i zahvalnosti, a da bi se sačuvala uspomena na ove najhrabrije među hrabrima, imaju se imena svih odlikovanih ovim ordenom urezati u spomen ploču u Kraljevskoj zadužbini na Oplencu.

§ 3

Odlikovani imaju pravo na besplatno lečenje po državnim i samoupravnim bolnicama, kao i u svima zdravstvenim ustanovama stim, da su oslobođeni plaćanja i svih taksa, koje su sa tim u vezi.

§ 4

Odlikovani imaju prava na besplatan podvoz državnim železnicama u drugoj i brodovima u prvoj klasi.

Porodice odlikovanih — u koliko odlikovani nisu državni činovnici — imaju pravo na povlasticu za vožnju kao i porodice državnih činovnika.

§ 5

Odlikovani, čije je zanimanje isključivo zemljoradnja, imaju pravo da od države dobiju u svojinu deset hektara ziratne zemlje, pod obavezom da tu zemlju ne mogu otuditi niti davati u rad drugom licu van svoje porodice ni pod kojim vidom.

§ 6

Odlikovani pri prijemu u državnu službu, pri razvrstavanju ili unapređenju na viši položaj po ispunjenju uslova za isti, imaju prvenstvo prema ostalim kandidatima. Ovo je obavezno za resorne ministre.

§ 7

Državne i samoupravne ustanove za posredovanje rada obavezne su da odlikovanim prvenstveno

nadu odgovarajući posao u slučaju kad im se isti za to obrati.

Opštine i druga samoupravna tela obavezna su prvenstveno primati u službu odlikovane, koje preporuči udruženje nosilaca „Kara-Đorđeve zvezde sa mačevima”.

§ 8

Državni službenici, odlikovani ovim ordenom, imaju u napredovanju prava na jednu grupu više nego ostali državni službenici sa istim uslovima i to zaključno sa trećom grupom prvog stepena.

Zvaničnici-dnevničari i služitelji-dnevničari, koji su odlikovani ovim ordenom, po navršetku tri godine službe imaju se prevesti u zvaničnike odnosno služitelje.

§ 9

Službenicima u privrednim državnim preduzećima, koji se ne smatraju državnim službenicima (Rečna plovidba i drugo), a odlikovanim ovim ordenom godine provedene u ratu priznaju se kao i državnim službenicima za penziju bez obzira kad su stupili u dotičnu službu.

§ 10

Državni službenici i aktivni oficiri, odlikovani ovim ordenom, koji su penzionisani po starim zakonima, imaju pravo na prevod na penzije po sadašnjim zakonima.

§ 11

Odlikovanim, koji su iz slobodne profesije (§ 59 Zak. o čin.) ili iz samoupravne službe prešli ili predu u državnu službu, priznaje se za penziju (shodno § 116 tač. 7 Zak. o čin.) vreme provedeno u slobodnoj profesiji ili samoupravnoj službi no to najviše deset godina, a pod uslovom da su za to vreme ulagali u penzioni fond po postojećim zakonima ili taj ulog naknadno uplate.

§ 12

Odlikovanim, koji su ranjeni ili osakaćeni u ratu, ako su državni službenici ili u službi državnih privrednih preduzeća (Rečna plovidba i drugo) priznaje se pored onog što im se računa po postojećim zakonima još po deset godina za ličnu odnosno porodičnu penziju, što se ima obuhvatiti rešenjem o regulisanju penzije. Ovo važi i za one, koji su do stupanja ovog zakona na snagu penzionisani stim, da će im se to priznati naknadnim rešenjem resornog ministra no bez prava na prijem razlike za prošlo vreme.

§ 13

Odlikovanim, koji su u penziji ili kad budu penzionisani, priznaje se pravo na lični i porodični dodatak na skupoću bez obzira na uredbu o dodacima i to za penzionisane računajući od dana stupanja na snagu ovoga zakona, a za ostale od vremena penzionisanja.

Ovo se odnosi i na odlikovane, koji su penzionisani sa manje od deset godina efektivne službe.

§ 14

Rezervni oficiri-kapetani prve klase, koji su odlikovani ovim ordenom, unaprediće se shodno §

381 Zak. o izmenama i dopunama u zakonu o ustroju vojske i mornarice od 28-X-1931 godine u čin majora pod uslovima u tom zakonu predviđenim.

§ 15

Onima, koji su odlikovani prednjim ordenom na frontu u Dobrudži i kao takvi primili orden, izdaće se povelja o tome kad budu kod vojnih vlasti dokazali bilo podnošenjem odnosno naredbe bilo potvrdom svojih pretpostavljenih starešina ili ratnih drugova da su odlikovani.

§ 16

Odlikovani ovim ordenom uživaće od države novčanu nagradu u godišnjem iznosu od četiri hiljade i osam stotina dinara.

Ova nagrada će se izdavati mesečno unapred i na isti način kao i penzije državnim penzionerima.

§ 17

Porodice lica iz prednjega paragrafa, koja su poginula ili umrla u ratovima, kao i porodice onih, koji su kao odlikovani umrli do donošenja ovoga zakona ili umru posle toga, imaju pravo na prijem gornje nagrade u istom iznosu i na isti način.

§ 18

U porodicu po ovom zakonu računaju se: zakonita žena, bračna, priznata vanbračna ili zakoni- tim putem do dana odlikovanja usvojena deca.

§ 19

U slučaju da odlikovani nema žene ni dece, onda će predviđenu nagradu iz § 16 ovog zakona primati njegovi roditelji.

§ 20

Odlikovani odnosno njihove porodice oslobodavaju se svih taksa i školarina za vreme školovanja njihove dece u svima školama do završetka istih. Njihova deca imaju prvenstvo pri prijemu za pitomce u vojne i ostale državne škole i za državne pitomce na strani; a po svršenoj školi i prvenstveno pravo na prijem u državnu odnosno samoupravnu službu.

§ 21

U slučaju smrti odlikovanog, njegova porodica odnosno roditelji ako porodice nema, ima pravo od države na novčanu pomoć radi sahrane odlikovanog u iznosu šesto-mesečne nagrade iz § 16 ovoga zakona.

Odluke za izdavanje ove pomoći donosiće na molbu interesovanog ona vlast, koja je vršila isplatu nagrade umrlom i to u roku od 15 dana računajući od dana podnete molbe.

§ 22

Nemaju prava da se koriste odredbama ovoga zakona koje predviđaju pravo na novčanu nagradu:

1) lica koja su za izvršena dela kako za vreme ratova tako i posle istih, a posle dobivenog odlikovanja gornjim ordenom kažnjena ili u toku uživanja novčane nagrade budu kažnjena izvršnom presudom vojnih ili građanskih sudova: robijom odnosno za-

točenjem, gubitkom časnih prava odnosno vojničke časti;

2) lica koja su do obnarodovanja ovoga zakona istupila iz državljanstva Kraljevine Jugoslavije ili koja su stupila u službu koje strane države ili se odselila na stalno stanovanje van otadžbine odnosno koja to učine za vreme uživanja novčane nagrade.

Dodeljena novčana nagrada prestaje teći i to: za slučaj pod 1) od dana kada presuda postane izvršna, a za slučaj pod 2) od dana istupa iz državljanstva odnosno od dana stupanja u službu strane države, odnosno od dana otselenja na stalno stanovanje van otadžbine.

Sva lica iz tačke 2) ovoga paragrafa, koja se ponova vrata u otadžbinu na stalno stanovanje, zadržavaju od dana povratka u otadžbinu pravo na novčanu nagradu, ako ispunjavaju uslove predviđene ovim zakonom.

3) porodice odlikovanih i to:

Žena odlikovanog lica koja je pre njegove smrti presudom rastavljena; koja se posle njegove smrti u ratu ili posle toga preudala ili se preuda; koja je do obnarodovanja ovog zakona kažnjena ili za vreme uživanja novčane nagrade bude kažnjena po odredbama tačke 1) ovog paragrafa.

Deca takvog lica, koja su do obnarodovanja ovog zakona stupila u koju vojnu školu u zemlji ili kao državni pitomci u zemlji ili na strani i to za vreme školovanja.

Roditelji takvih lica, koji su do obnarodovanja ovog zakona, kažnjeni ili za vreme uživanja novčane nagrade budu kažnjeni po odredbama tač. 1) ovoga paragrafa.

§ 23

Novčana nagrada po ovom zakonu ima teći od prvog dana narednog meseca posle meseca u kome je zainteresovano lice podnelo prijavu nadležnom vojnom okrugu i traje — ako ne nastupe slučajevi iz § 22 ovog zakona —:

a) za lica odlikovana ovim ordenom do njegove smrti;

b) za udovu do smrti ili preudaje;

v) za žensku decu do udaje, stupanja u državnu ili samoupravnu službu ili do smrti njihove;

g) za mušku decu do svršetka školovanja odnosno do punih 23 godine, i pre ako stupe u državnu odnosno samoupravnu službu; a u slučaju da su muška deca umno ili telesno nesposobna za privređivanje imaće pravo na nagradu sve do prestanka te nesposobnosti;

d) za roditelje do smrti, a u slučaju preudaje majke do toga momenta.

§ 24

Sva lica iz ovoga zakona, koja imaju prava na novčanu nagradu i koja žele da im se ista dodeli, dužna su da podnesu molbu neposredno Komandi vojnog okruga kome po teritoriji pripadaju, a ona lica koja su u aktivnoj službi komandi vojnog okruga na čijoj se teritoriji nalaze sa službom u vremenu podnošenja molbe.

U slučaju da je odlikovani odnosno porodica ranije regulisala i primila nagradu odnosno novčanu

potporu po zakonu od 1 aprila 1931 god., oni će podneti rešenje, koje već imaju, komandi pomenu-toj u prvom stavu ovoga paragrafa i tražiti da im se prizna i isplaćuje nagrada.

§ 25

Rešenje po podnetim molbama za dodeljivanje nagrade kao i o zadobijanju prava na novčanu nagradu po ovom zakonu donosi nadležni komandant divizijske oblasti po predlogu komandanta vojnog okruga. Protiv ovog rešenja ima mesta žalbi Ministru vojske i mornarice u roku od 30 dana po saopštenju rešenja. Dan saopštenja rešenja ne računa se u taj rok. žalbe se dostavljaju lično ili preko pošte nadležnom komandantu divizijske oblasti. Protiv rešenja Ministra vojske i mornarice ima pravo žalbe Državnom savetu.

§ 26

Sva lica, kojima po odredbama ovoga zakona bude dodeljena novčana nagrada, dužna su da odmah izveste komandu svoga vojnog okruga o svima promenama koje po odredbama ovoga zakona povlače obustavu daljeg primanja novčane nagrade.

Ko ovo ne učini pa se docnije utvrdi pored materijalne naknade gubi pravo na dalji prijem novčane nagrade.

Tako isto o svima slučajevima, koji povlače gubitak nagrade, dužna je da učini prestavku svaka državna i samoupravna vlast nadležnom komandantu vojnog okruga, čim za ovakve slučajeve sazna.

Rešenje po ovom donosi nadležni komandant divizijske oblasti po odredbama ovoga zakona, a protiv toga rešenja ima mesta žalbama po § 25 ovoga zakona.

§ 27

Komandanti vojnih okruga dužni su da vode spiskove svih lica svoje teritorije, koja uživaju novčanu nagradu po ovom zakonu i da u iste unese sve promene na osnovi izveštaja i rešenja po odredbama § 26 ovoga zakona. Pored ovoga oni su dužni da povremeno preko državnih i opštinskih vlasti a i lično u vremenu regrutovanja, proveravaju i utvrđuju okolnosti o pravu na dalji prijem, odnosno o gubitku novčane nagrade i da o tome čine predlog komandantu divizijske oblasti radi donošenja rešenja po odredbama § 25 i 26 ovoga zakona.

Ako se lice, koje po odredbama ovoga zakona uživa novčanu nagradu, preseli na teritoriju drugog vojnog okruga, dužno je da se odjavi do tada nadležnom vojnom okrugu te da ga ovaj iz svojih spiskova izbriše i njegove podatke, radi upisa, dostavi vojnom okrugu, na čiju se teritoriju bude nastanilo.

§ 28

Novčana nagrada po odredbama ovoga zakona izdavaće se odvojeno i bez obzira na imovno stanje, plate, penzije, druge pomoći, nagrade i priznanja po odredbama specijalnih zakona.

Iz ove nagrade ne mogu se naplaćivati nikakva potraživanja niti se na nju može sprovesti izvršenje. Pored toga na ovu nagradu ne plaća se porez, niti drugi kakav javni prirez, niti ona utiče na određivanje imovnog stanja.

§ 29

Uživanje ostalih prava i povlastica po ovom zakonu pripada bez obzira na imovno stanje i prihode lica odlikovanih prednjim ordenom odnosno njihovih porodica ili roditelja.

§ 30

Sve molbe, uverenja i rešenja o priznanju prava i povlastica po ovom zakonu kao i nagrada po istom ne podleže naplati takse.

§ 31

Potrebne sume za isplatu nagrada i pomoći po ovom zakonu osiguravaju se svake godine budžetom vrhovne državne uprave.

§ 32

Pravilnik za izvršenje ovoga zakona propisaoe Ministar vojske i mornarice u sporazumu sa ostalim nadležnim ministrima u roku od mesec dana po stupanju na snagu ovoga zakona.

§ 33

Stupanjem na snagu ovoga zakona prestaje važiti Zakon o pravima i povlasticama podoficira, kaplara i redova odlikovanih zlatnim vojničkim ordenom „Kara-Đorđeve zvezde sa mačevima“ za osveđenu hrabrost u ratu 1914—1920 godine donet 1-IV-1931 godine.

Narodni poslanici:

Todor M. Živković, s. r.; Desimir Janković, s. r.; Petar Stojisavljević, s. r.; Mihailo V. Krstić, s. r.; Novica Popović, s. r.; Luka Mijušković, s. r.; Vladimir Kazimirović, s. r.; Ljubomir Božinović, s. r.; Borivoje D. Antić, s. r.; Đuro Čejović, s. r.; Stojan St. Krstić, s. r.; Milan Blažić, s. r.; Bogdan Petrović, s. r.; (potpis nečitak); Radomir V. Gajić, s. r.; Lazar Crljić, s. r.; Danilo Đurović, s. r.; Milivoje Stepanov, s. r.; Tihomir Vasić, s. r.; Anton Videc, s. r.; Gajšek Karlo, s. r.; (potpis nečitak); Radisav Vučetić, s. r.; Todor S. Todorović, s. r.; Života Milanović, s. r.; Jeremija Protić, s. r.; Ilija P. Mihajlović, s. r.; dr. Anton Novačan, s. r.; Mita Dimitrijević, s. r.; Zarija Joksimović, s. r.; Ramadan Ramadanović, s. r.; dr. Milivoje Popović, s. r.; Artur Mahnik, s. r.; Dušan R. Milošević, s. r.; Arhimandrit Niko Lazarević, s. r.; Damjan Arnautović, s. r.; Vasilije Trbić, s. r.; Strahinja Borisavljević, s. r.; Vladimir Tišma, s. r.; Petar Bogavac, s. r.; Miloje M. Rajković, s. r.; (potpis nečitak); (potpis nečitak); Radosav M. Dimić, s. r.; Spira Hadži-Ristić, s. r.; dr. Sulejman Hafizadić, s. r.; Pavle Gajić, s. r.; Boško Zeljković, s. r.; Mihailo Bošković, s. r.; Petar Ivanišević, s. r.; Živojin Dimitrijević, s. r.; Bogdan N. Ercegovac, s. r.; Miladin Veličković, s. r.; Milivoje Isaković, s. r.; (potpis nečitak); Ivan Šakić, s. r.; Borivoje M. Đurić, s. r.; (potpis nečitak); Nikola Kabalin, s. r.; Stamenko Stošić, s. r.; Vojislav Nenadić, s. r.; Ante F. Mastrović, s. r.; Velimir Milijanović, s. r.; Sava J. Mikić, s. r.; Živko Nikolić, s. r.; (potpis nečitak); Velimir Vrbić, s. r.; dr. Srpkko Vukanović, s. r.; (potpis nečitak); Petar Kosović, s. r.; (potpis nečitak); Vukašin Spasović, s. r.; (potpis nečitak); (potpis nečitak); Mustafa A. Mulalić, s. r.; Mihailo Đurović, s. r.; (potpis nečitak); Nurija Pozderac, s. r.

INTERPELACIJA

Antona Brnas Širole i drugova, narodnih poslanika, na Pretsednika Ministarskog saveta o teškim finansijskim prilikama opštine Kastav i o isplati pomenutoj opštini makar jednog dela duga koji potiče od prodaje Kastavskih šuma Italiji.

GOSPODINE PRETSEDNIČE,

Područje Kastavske općine razgraničenjem sa Italijom presečeno je državnom granicom sa tri strane. Spomenutim razgraničenjem izgubila je Kastavska općina sve najbolje: morsku obalu, železnicu sa dve stanice Matulje, Jurdane, tunolov, kamenolome, bogate šume, grad Rijeku, Volovsko, Opatin itd.

Usljed toga od nekadašnje općine Kastav koja je slovila kao jedna od najurednijih i najbogatijih opština u Istri ostao je jedan ostatak sadašnje razapete na križu opštine Kastav. Velim, jedan ostatak jer je ovdašnje žiteljstvo spomenutim razgraničenjem oštećeno od krajeva od kojih je živelo — grada Rijeke i Istarske rivijere, gde sada svi područni žitelji ne dobiju zarade kao Jugosloveni i naši državljani pa stoga imade danas preko hiljadu radnika, očeva hranitelja obitelji bez zarade.

U ovako teškim prilikama u koje je zapala ova opština uslijed siromaštva područnih žitelja razni vjerovnici od kojih je bivša Uprava kastavske opštine

za vrijeme svjetskog rata pozajmila oko 700.000.—kruna (sedam stotina hiljada kruna) dnevno dolaze u ovaj opštinski Ured i traže isplatu svojih tražbina, a ima i takvih koji su ovu opštinu tužili sudu što je u stvari tačno poznato današnjem resornom Ministru g. dr. Marku Kožulu kao onda bivšem odvjetniku u Šibeniku, jer nije pristala da im dužnu svotu prema njihovim zahtjevima isplati, prema vrednosti u doba kada je zajam sklopljen i prema zlatnom paritetu.

Sadašnja ovoj opštinska Uprava nalazi se u bezizlaznom stanju jer svojim slabim prihodom jedva je u mogućnosti da podmiruje najpotrebnije proračunske izdatke pa o vraćanju dugova bivše opštine Kastav ne može biti govora.

Prema gore izloženom slobodan sam istaknuti slijedeće: prigodom razgraničenja između Kraljevine Jugoslavije sa jedne strane te Kraljevine Italije sa druge strane na terenu bivše cjelokupne opštine Kastav nalazile su se dve velike šume Lužina i Lisina koje šume prodala je naša država Kraljevini Italiji

u smislu konvencija za sistemiziranje imovinskih interesa bivše pokrajine Istre sklopljenih između naše države i Italije dne 12-XII-1930 god. u Pulji sa sporazumima, A., B., C., i D., obnarodovani u „Službenim novinama” Br. 38/IX od 16 februara 1934 godine i prema čl. 15 i 16 Sporazuma Kraljevine Italije odn. biće koje mu se pripale šume bivše opštine Kastav sada na italijanskom teritoriju imaju isplatiti:

1) Opštini Kastav — Lit 2,075.000.— obzirom na sve gore istaknuto te prema jednom najkulturnijem graničnom kraju koji je do danas važio kao naj-nacionalniji, dužna je ova Kraljevska vlada ako već što ne može da isplati u ovoj budžetskoj godini celu svotu ono predlažem minimum kao akontaciju na tu oštetu barem jedan milijon dinara, da time opština Kastav likvidira stare dugove, a sa ostatkom da popravi svoje teško stanje izmučenog ovog naroda.

Prema svemu izloženom priopćujemo Predsedniku Ministarskog saveta g. dr. Milanu Stojadinoviću ovu interpelaciju i molimo ga da nam odgovori na sledeća pitanja:

1) Da li je g. Predsjedniku Kraljevske vlade poznato ovo pitanje;

2) Da li hoće da isplati u ovoj budžetskoj godini opštini Kastav kao akontaciju jedan milijon dinara. Izvolite primiti, Gospodine Predsedniče, i ovom prilikom uverenje našeg osobitog poštovanja.

2 marta 1936 godine
Beograd

Narodni poslanici:

Anton Širola, s. r.; Života Milanović, s. r.;
Todor Todorović, s. r.; Luka Kostrenčić, s. r.;
Dorde Jevtić, s. r.

INTERPELACIJA

Antona Brnas Širole i drugova, narodnih poslanika, na Predsednika Ministarskog saveta o isplati oštete opštini Kastav prouzrokovane okupacijom italijanske vojske od 1918 do 1924 godine.

GOSPODINE PRETSEDNIČE,

Kastavska opština okupirana bi po italijanskoj vojsci od 1918 do 1924 godine, za koje vreme ono malo kamenita poseda kastavskih opština, kao i razni opštinski objekti pretrpiše veliku štetu koje je prouzrokovala italijanska okuparna vojska.

Godine 1924 odmah po dolasku italijanskih četa sa onog predela Kastavske opštine, koji je razgraničenjem pripao našoj Kraljevini u koliko sama opština u toliko svi ostali oštećenici, njih 700 na broju podastriješe Ministarstvu inostranih dela molbe u svrhu obeštećenja nanešenih im šteta koje molbe ležahu neriješene punih 6 godina tj. do 1930 kada se sastala jugoslovensko-italijanska komisija, koja je sve te molbe — preispitavši štetu na licu mesta, — i rešila, obećavši oštećenima da će obeštećenje u najkraće vreme isplaćeno im biti.

I ako od tada prošle su već pune dvije godine, oštećenici strpljivo čekali su na spomenutu isplatu borivši se sa svim tegobama što ih današnja vremena donasaju hraneći sebe i članove obitelji svoje sa nasušnim hlebom i u Primorju udomaćenom već kašom kukuruznog brašna koje najjeftinije živežne namirnice nabavljaju kod seoskih trgovčiča a sve na račun primitka obeštećenja određenog im po jugoslovensko-italijanskoj komisiji za likvidaciju okupatorske štete.

Kroz pune dvije godine povlačili se tako oštećenici nadajući se, da će ipak određena im svota za obeštećenje isplaćena biti, a u isto takoj nadi živili

su i seoski trgovci, davajući ljudima za život najpotrebnije namirnice na veresiju, pa čak i preko svota koje bi oštećenici imali da dobiju.

Sada nastala ona najgore doba. Seoski trgovci davajući na veresiju zadužiše se kod nabavljača svojih, isprazniše svoje trgovine, robe ne mogu da nabave jer za to nemaju potrebnog novca i narod ostaje gladan, go i bos, okružen samo golim kamenom ovog krševitog kraja, bez mogućnosti bilo kakve zarade, koju je prije imao u susjednom gradu Rijeci, odakle je u poslednjih par godina otpušteno preko 400 radnika sa teritorija ove opštine.

Prema svemu izloženom, priopćujemo Gospodinu Predsedniku Ministarskog saveta ovu interpelaciju i molimo ga, da nam odgovori na sledeća pitanja:

1) Da li je Gospodinu Predsedniku Kraljevske vlade poznato ovo pitanje?

2) Hoće li ovo pitanje uzeti u postupak i isplatiti država oštećenim žiteljima oštetu koja je gore navedena?

Primiti, Gospodine Predsedniče, i ovom prilikom uverenje o našem osobitom poštovanju.

2 marta 1936 godine
Beograd

Narodni poslanici:

Anton Širola, s. r.; Života Milanović, s. r.;
Todor Todorović, s. r.; Luka Kostrenčić, s. r.;
Dorde Jevtić, s. r.

INTERPELACIJA

Antona Brnas Širole i drugova, narodnih poslanika, na Ministra šuma i rudnika o teškim finansijskim prilikama opštine Kastav i o isplati pomenutoj opštini makar jednog dela duga koji potiče od prodaje kastavskih šuma Italiji.

GOSPODINE MINISTRE,

Područje Kastavske opštine razgraničenjem sa Italijom presečeno je državnom granicom sa tri strane. Spomenutim razgraničenjem izgubila je Kastavska opština sve najbolje: morsku obalu, želez-

nicu sa dve stanice, Matulje, Jurdane, tunolov, kamenolome, bogate šume, grad Rijeku, Volovsko, Opatin itd.

Usljed toga od nekadašnje opštine Kastav koja je slovila kao jedna od najuredenijih i najbogatijih

opština u Istri, ostao je jedan ostatak sadašnje razapete na križu opštine Kastav. Velimo, jedan ostatak, jer je ovdašnje žiteljstvo spomenutim razgraničenjem odsječeno od krajeva od kojih je živelo — grada Rijeke i Istarske rivijere, gde sada ovopodručni žitelji ne dobiju zarade kao Jugoslaveni i naši državljani, pa stoga imade danas preko hiljadu radnika, očeva hranitelja obitelji — bez zarade.

U ovako teškim prilikama u koje je zapala ova opština uslijed siromaštva područnih žitelja razni vjerovnici od kojih je bivša Uprava kastavske opštine za vrijeme svjetskog rata pozajmila oko 700.000.— kruna (sedam stotina hiljada kruna), dnevno dolazi u ovoopštinski Ured i traže isplatu svojih tražbina, a ima i takvih koji su ovu opštinu tužili sudu, što je u stvari točno poznato sadašnjem resornom Ministru dr. Marku Kožulu kao onda bivšem odvjetniku u Šibeniku, jer nije pristala da im dužnu svotu prema njihovim zahtjevima isplati, — prema vrednosti u doba kada je zajam sklopljen i prema zlatnom paritetu.

Sadašnja ovoopštinska Uprava nalazi se u bezizlaznom stanju, jer svojim slabim prihodom jedna je u mogućnosti da podmiruje najpotrebnije proračunske izdatke, pa o vraćanju dugova bivše opštine Kastav ne može biti govora.

Prema gore iznetom slobodni smo istaknuti sledeće:

Prigodom razgraničenja između Kraljevine Jugoslavije sa jedne strane i Kraljevine Italije sa druge strane na terenu bivše cjelokupne opštine Kastav — nalazile su se dve velike šume Lužina i Lisina koje je šume naša država prodala Kraljevini Italiji u smi-

slu konvencija za sistemiziranje imovinskih interesa bivše pokrajine Istre sklopljenih između naše države i Italije dne 12-XII-930 god. u Pulji sa sporazumima A., B., C. i D. obnarodovani u „Službenim novinama“ br. 38/IX od 16-II-1934 i prema čl. 15 i 16 sporazuma Kraljevine Italije ond. biće — kojemu su pripale šume bivše opštine Kastav sada na italijanskoj teritoriji — imadu isplatiti:

1) Opštini Kastav Lit. 2,076.000.—

Obzirom na sve gore izneto te prema jednom najkulturnijem graničnom kraju, koji je do danas važio kao najnacionalniji, dužna je ova Kraljevska vlada ako već to ne može da isplati u ovoj budžetskoj godini celu svotu, ono predložimo minimum kao akontacije na tu štetu barem 1 milijun dinara, da time opština Kastav likvidira stare dugove, a sa ostatkom da popravi svoje teško stanje izmučenog ovog naroda.

Prema svemu izloženom priopćujemo g. Ministru šuma i rudnika ovu interpelaciju i molimo ga da nam odgovori na sledeća pitanja:

1) Da li je g. Ministru šuma i rudnika poznato ovo pitanje?

2) Da li hoće da isplati u ovoj budžetskoj godini opštini Kastav kao akontacije jedan milijun dinara?

Izvolite primiti, Gospodine Ministre, i ovom prilikom uverenje o našem osobitom poštovanju.

2 marta 1936 godine

Beograd

Narodni poslanici:

Anton Širola, s. r.; Života Milanović, s. r.;

Todor Todorović, s. r.; Luka Kostrenčić, s. r.;

Dorde Jevtić, s. r.

MINISTARSTVO FINANSIJA KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

Budžetsko odeljenje

Br. 2340/VII

2 marta 1936 godine
u Beogradu

NARODNOJ SKUPŠTINI

Na osnovu § 58 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, čast mi je predložiti da se u predlogu budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom finansijskog zakona za 1936/37 godinu izvrše sledeće izmene i dopune:

A. RASHODI

IV RAZDEO — MINISTARSTVO PRAVDE

GLAVA XI — MINISTARSTVO

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 61 Nagrade kontraktualnim čin. i dnevničarima:

Subpoz. 2. Mesto: „26 dnevničara-zvaničnika itd.“ staviti: „30 dnevničara-zvaničnika itd.“

GLAVA XIII — KASACIONI SUD

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 74 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate-per. povišice itd.

Subpoz. 2 — mesto: „19 sudija: 3-II/1 i 16-II/2“ staviti: „19 sudija: 4-II/1 i 15-II/2“ i povećati sa +7.800.—

Svega gl. XIII povećati sa . . . +7.800.—

GLAVA XV — APELACIONI SUDOVI U BEOGRADU I SKOPLJU ITD.

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 86 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — periodske povišice itd.

a) Činovnici:

Mesto: „31 sudija apelac. suda itd.“ staviti: „31 sudija apelacionog suda: 18-III/1, 3/III/2 i 10/IV/1“ i povećati sa . . . + 84.600.—

Mesto: „34 pretsedn. okruž. suda itd.“ staviti: „34 pretsednika okruž. suda: 6-III/1, 6-III/2 i 22-IV/1“ i povećati sa . . . + 33.200.—

Mesto: „264 sudije okružnog suda itd.“ staviti: „300 sudija okružnih sudova itd.“ a u razvrstavanju mesto: 59-IV/1 staviti: „95-IV/1“ i povećati sa . . . +924.640.—

Mesto: „44 računovode itd.“ staviti: „64 računovode itd.“ a u razvrstavanju mesto: „3-VII“ staviti: „13-VII“ i mesto: „20-IX“ staviti: „30-IX“ i povećati sa . . . +274.200.—

Mesto: „127 arhivara itd.“ staviti: „157 arhivara itd.“ a u razvrstavanju mesto: „40-IX“ staviti: „55-IX“ i mesto: „57-X“ staviti: „72-X“ i povećati sa . . . +274.000.—

b) Činovnički pripravnici:

Mesto: „384 činovnik (sudij-ska) pripravnika itd.“ staviti: „464 činovnička sudijska pripravnika itd.“ povećati sa +1,061.140.— +2,651.780.—

Svega gl. XV, povećati sa . . . +2,651.780.—

GLAVA XVI — ODELJENJE VRHOVNOG DRŽAVNOG TUŽIOŠTVA PRI KASACIONOM SUDU U BEOGRADU ITD.

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 90 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — periodske povišice itd.

a) Činovnici:

Mesto: „46 zamenika državnih tužioca itd.” staviti: „48 zamenika državnih tužioca: 1-III/2, 1-IV/1, 5-IV/2, 10-V, 8-VI i 23-VII” i povećati sa . . . . . +100.680.—

Svega gl. XVI, povećati sa . . . +100.680.—

GLAVA XX — VIŠE DRŽAVNO TUŽIOŠTVO

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 107 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — periodske povišice itd.

a) Činovnici:

Mesto: „18 sudija okružnih sudova itd. staviti: „18 sudija okružnih sudova” a u razvrstavanju mesto: „6-IV/1” staviti: „8-IV/1” i mesto: „4-IV/2” staviti: „2-IV/2” i povećati sa . . . . . 24.000.—

Mesto: „12 arhivskih činovnika itd.” staviti: „16 arhivskih činovnika” a u razvrstavanju mesto: „2-VIII” staviti: „6-VIII” i povećati sa . . . . . 44.240.—

b) Činovički pripravnici:

Mesto: „20 činovičkih (sudijskih) pripravnika” staviti: „30 čin. pripravnika” a mesto: „3 u I raz. skupoće” staviti: „8 u I raz. skupoće” i povećati sa . . . . . 75.650.—

Mesto: „17 u II raz. skupoće” staviti: „22 u II raz. skupoće” i povećati sa 75.650.— +219.540.—

Svega gl. XX, povećati sa . . . +219.540.—

GLAVA XXII — APELACIONI SUD U SARAJEVU

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 116 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — periodske povišice itd.

Kod 15 članova apelacionog suda ispraviti razvrstavanje i to: „6-III/1, 7-III/2 i 2-IV/1” i povećati sa . . . . . +53.400.—

Svega gl. XXII, povećati sa . . . +53.400.—

GLAVA XXIII — OKRUŽNI I SRESKI SUDOVI

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 120 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — periodske povišice itd.

b) Činovički pripravnici:

Mesto: „58 čin. pripravnika od VIII gr.” staviti: „68 čin. pripravnika od VIII gr.” a mesto: „37 u II raz. skupoće” staviti: „47 u II raz. skupoće” i povećati sa . . . . . +153.000.—

Svega gl. XXIII, povećati sa . . . +153.000.—

GLAVA XXIV — APELACIONI SUD U SPLITU ITD.

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 127 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — periodske povišice itd.

b) Sudiski pripravnici:

Mesto: „22 sudijska pripravnika od VIII gr.” staviti: „32 sud. pripravnika od VIII gr.” a mesto: „12 u II razredu skupoće” staviti: „22 u II raz. skupoće” i povećati sa . . . . . +153.000.—

Svega gl. XXIV, povećati sa . . . +153.000.—

GLAVA XXV — STOL SEDMORICE U ZAGREBU

Redovni rashodi

Part. 133 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — periodske povišice itd.

Odeljenje A

Mesto: „19 sudija itd.” staviti: „21 sudija” a mesto: „15-II/2” staviti: „17-II/2” i povećati sa . . . . . +148.800.—

Svega gl. XXV, povećati sa . . . +148.800.—

GLAVA XXVII — APELACIONI SUD U ZAGREBU ITD.

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 143 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — periodske povišice itd.

a) Činovnici:

Mesto: „125 sudija okružnih sudova itd.” staviti: „160 sudija okružnih sudova” a u razvrstavanju mesto: „20-IV/1” staviti: „55-IV/1” i povećati sa . . . . . +900.000.—

b) Činovički pripravnici:

Mesto: „103 sudijska pripravnika od VIII grupe” staviti: „133 sudijska pripravnika od VIII grupe” a mesto: „70 u II raz. skupoće” staviti: „100 u II raz. skupoće” i povećati sa . . . . . +459.000.— +1,359.000.—

Svega gl. XXVII, povećati sa . . . +1,359.000.—

GLAVA XXVIII — APELACIONI SUD I VIŠE DRŽAVNO TUŽIOŠTVO U LJUBLJANI ITD.

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 150 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — period. povišice i položajni dodaci činovnika

b) Činovički pripravnici:

Mesto: „48 činovičkih pripravnika od VIII grupe” staviti: „58 činovičkih pripravnika od VIII grupe” a mesto: „30 u II razredu skupoće” staviti „40 u II razredu skupoće” i povećati sa . . . . . +153.000.—

Part. 152 Nagrade kontraktualnim činovnicima i dnevničarima:

Mesto: „44 pomoćna pisara” staviti: „54 pomoćna pisara”, mesto: „10 pomoćnih čuvara” staviti: „20 pomoćnih čuvara” i mesto: „10 pomoćnih služitelja” staviti: „20 pomoćnih služitelja”

Svega gl. XXVIII, povećati sa . . . + 153.000.—

Ukupno IV razdeo, povećati sa . . . +5,000.000.—

V RAZDEO — MINISTARSTVO PROSVETE

GLAVA XXXIX — MINISTARSTVO

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 195 Lične prinadležnosti

Poz. 1 Plate — per. povišice itd.

a) Činovnici

Računovodstvo

Mesto: „2 pom. knjigovođe VIII” staviti: „2 knjigovođe VIII”

v) Banske uprave

VIII) Dunavska banska uprava

Mesto: „3 banska školska nadzornika IV/2” staviti: „3 banska školska nadzornika: 1-IV/1 i 2-IV/2”

Vanredni rashodi

Part. 210 Subvencija narodnim pozorištima:

Poz. 1 Menja se i glasi:

„Narodnom pozorištu Osiječkom u Osijeku”

GLAVA XLI — UNIVERZITETI

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 223 Lične prinadležnosti

Poz. Plate — per. povišice itd.

a) Činovnici

I) Univerzitet u Beogradu

Mesto: „53 vanredna profesora itd.” staviti:
 „55 vanredna profesora: „5-III/1, 15-III/2,
 1-IV/1-1i 34-IV/1 i povećati sa . . . . . +98.080.—
 (1 za parazitologiju i 1 za stomatologiju —
 preneti iz Min. soc. pol. i nar. zdravlja)

Mesto: „58 docenata itd.” staviti: „60 doce-na
 ta: 1-III/2, 5-IV/1, 13-IV/2, 19-V, 10-VI i 12-
 VII” i povećati sa . . . . . +33.840.—

Mesto: „50 asistenata itd.” staviti: „50 asistenata: 3-IV/2,
 7-V, 7-VI, 9-VII i 24-VIII”

Mesto: „Upravnik kliničkih bolnica IV/1” staviti: „Uprav-
 nik kliničkih bolnica IV/1-1”

Mesto: „4 knjižničara univerzitetske biblioteke itd.” sta-
 viti: „5 knjižničara univerzitetske biblioteke: 3-VI, 1-VII
 i 1-VIII”

Mesto: „pristav VII” staviti: „2 pristava VII”

Mesto: „10 pisara” staviti: „9 pisara: 4-VIII i 5-IX”

IV) Univerzitet u Zagrebu

Mesto: „22 vanredna profesora itd.” staviti: „22 vanredna
 profesora: 3-III/1, 4-III/2 i 15-IV/1”

Mesto: „28 docenata” staviti: „30 docenata: 2-IV/1, 6-IV/2,
 8-V, 8-VI i 6-VII”

Mesto: „60 asistenata” staviti: „60 asistenata: 2-IV/2-1,
 2-IV/2, 6-V, 16-VI, 8-VII i 26-VIII”

Mesto: „Upravnik univerzitetske klinike VII” staviti:
 „Upravnik univerzitetske veterinarske klinike VII”

Uneti nova mesta i to:

Mladi sekretar VII . . . . . + 16.920.—

4 prosektora: 2-IV/1 i 2-V . . . . . + 142.080.—

Učitelj veština VII . . . . . + 16.920.—

Pristav uzornog dobra „Mak-
 simir” VIII . . . . . + 13.560.—

Rentgenolog VI . . . . . + 21.600.—

V) Univerzitet u Ljubljani

Mesto: „18 vanrednih profesora
 itd.” staviti: „18 vanrednih profesora:
 2-III/1, 3-III/2 i 13-IV/1”

Mesto: „2 bibliotekara itd.” sta-
 viti: „2 bibliotekara VI”

b) Činovnički pripravnici

I) Univerzitet u Beogradu

Uneti i to:

5 administrativnih pripravnika
 od IX gr. u I razredu skupoće + 76.035.—

2 administrativna pripravnika
 od VIII gr. u I razredu skupoće + 36.600.—

Administrativni pripravnik od
 X grupe u I raz. skupoće . . . + 13.882.—

Pripravnik-mehaničar od X gr.
 u I raz. skupoće . . . . . + 14.460.—

Knjižničar-pripravnik universi-
 tetske biblioteke od VIII grupe
 u I raz. skupoće brisati . . . . . 17.568.— +456.409.—

Part. 224 Nagrade kontr. činovnicima i dnevničarima:

Poz. 1 Univerzitet u Beogradu

Na kraju pozicije uneti: „4 dnev-
 ničara-univerzitetskih stražara”
 i povećati sa . . . . . +408.000.—

Poz. 4 Univerzitet u Zagrebu

Kontraktualni prosektor (pred-
 viden u poz. 1) brisati . . . . . — 58.070.—

Poz. 5 Univerzitet u Ljubljani

Mesto: „4 kontraktualna profe-
 sora itd.” staviti: „4 kontrak-
 tualna profesora: 2 profesora
 i 2 asistenta” . . . . . +349.930.—

B. Materijalni rashodi

Part. 226 Upravni troškovi:

Poz. 1 Univerzitet u Beogradu

Uneti novu subpoz. koja glasi: „Za
 nabavku službenog odelo-uni-
 formi za 40 stražara universi-
 tetskih” i povećati sa . . . . . + 56.800.—

Part. 229 Snabdevanje knjižnica, instituta i seminara:

Poz. 1 Univerzitet u Beogradu

b) Filozofski fakultet

Subpoz. 16 mesto: „Seminar za klasičnu fiziologiju
 staviti: „Seminar za klasičnu filologiju,

v) Tehnički fakultet

Subpoz. 25 mesto: „Zavod za projektovanje privreme-
 nih i privatnih zgrada” staviti: „Zavod za projektovanje
 privrednih i privatnih zgrada”

d) Poljoprivredno-šumarski fakultet

Subpoz. 9 mesto: „Zavod za opšte stočarstvo za zoohigi-
 jenu” staviti: „Zavod za opšte stočarstvo sa zoohigi-
 jenom”

Subpoz. 29 mesto: „Zavod za dentrometriju” staviti: „Za-
 vod za dendrometriju”

GLAVA XLIV — MUZEJI

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 240 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — per. povišice itd.

a) Činovnici

I) Narodni muzeji u Beogradu

a) Muzej Kneza Pavla

Mesto: „3 kustosa itd.” staviti: „3 kustosa: 1-V, 1-VI i
 1-VII”

II) Muzej Južne Srbije u Skoplju

a) Istorijsko-arheološki itd.

Mesto: „3 kustosa itd.” staviti: „3 kustosa: 1-VI i 2-VIII”

VII) Muzeji u Ljubljani

pod a) menja se i glasi: „a) Kulturno-istorijsko-umetnički
 muzej”

pod b) menja se i glasi: „b) Prirodoslovni muzej”

Mesto: „kustos upravnika” staviti „upravnika IV/1-1”

Poz. 5 Dodaci lični i porodični

IV) Zemaljski muzej u Sarajevu

Činovnika lični, smanjiti sa . . . . . —11.120.— — 11.120.—

Part. 241 Nagrade kontrak. činov. i dnevničara

V) Geološko paleontološki muzej
 u Zagrebu dnevnič-sluz., po
 većati sa . . . . . + 11.120.—

Vanredni rashodi

Part. 245 Arheološki muzej u Splitu, nov tekst glasi:

Poz. 1 Za produženje naučne publi-
 kacije „Istraživanja u Solinu” . . . . . 10.000.—

Poz. 2 Za otkup nuzmimatičke zbir-
 ke kaludera u Blatu . . . . . 25.000.—

Poz. 3 Popravka starohrvatskih cr-
 kvica iz ranosrednjekovnog
 doba . . . . . 10.000.—

GLAVA XLVI — SREDNJA NASTAVA

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 256 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — per. povišice itd.

a) Činovnici

I) Uprava grada Beograda

Mesto: „14 direktora” staviti:
 „15 direktora” a u razvrstava-
 nju pri kraju dodati i „1-V . . .
 27.000” povećati sa . . . . . +27.000.—

II) Dravska banska uprava		
Mesto: „12 direktora itd.” staviti: „13 direktora” a u razvrstavanju mesto: „1-IV/2” staviti: „2-IV/2” i povećati sa	+27.000.—	
IV) Vrbaska banska uprava		
Mesto: „4 direktora itd.” staviti: „5 direktora” a u razvrstavanju mesto: „1-V” staviti: „2-V” i povećati sa	+27.000.—	
VI) Drinska banska uprava		
Mesto: „9 direktora itd.” staviti: „10 direktora” i uneti u razvrstavanju 1-IV/2, i Subpoz. povećati sa	+27.000.—	
VII) Zetska banska uprava		
Mesto: „15 direktora itd.” staviti: „16 direktora” a u razvrstavanju mesto: „6-V” staviti: „7-V” i povećati sa	+27.000.—	
X) Vardarska banska uprava		
Mesto: „14 direktora” staviti: „15 direktora” a u razvrstavanju mesto: „2-V” staviti: „3-V” i povećati sa	+27.000.— +162.000.—	
b) Činovnički pripravnici		
1) Uprava grada Beograda		
Mesto: „56 čin. priprav. od VIII grupe staviti: „61 čin. priprav. od VIII gr.” a mesto: „45 suplenata u I raz. skupoće” staviti: „50 suplenata u I raz. skupoće” i povećati sa	+ 87.840.—	
(Nova postavljena)		
5 činovn. priprav. itd. brisati pošto su spojeni sa prednjim brojem čin. pripravnika i smanjiti sa	— 87.840.—	
II) Dravska banska uprava		
Mesto: „89 čin. priprav. itd.” staviti: „94 čin. priprav. (suplenta) od VIII grupe: 50 u I razredu skupoće . . . . . 878.400.— 44 u II razredu skupoće . . . . . 624.240.— povećanje iznosi	+ 72.675.—	
(Nova postavljena)		
5 čin. priprav. itd. brisati pošto su spojena sa prednjim priprav.	— 72.675.—	
III) Savska banska uprava		
Mesto: „179 čin. pripravnika itd.” staviti: „184 čin. priprav.” a mesto: „141 u II raz. skupoće” staviti: „146 u II raz. skupoće” i povećati sa	+ 72.675.—	
(Nova postavljena)		
„5 čin. pripravnika itd.” brisati pošto su spojeni sa prednjim pripravnicima i smanjiti sa	— 72.675.—	
IV) Vrbaska banska uprava		
Mesto: „17 čin. pripravnika itd.” staviti: „22 čin. pripravnika itd.” a mesto: „9 u II raz. skupoće” staviti: „14 u II raz. skupoće” i povećati sa	+ 72.675.—	
(Nova postavljena)		
„5 čin. pripravnika itd.” brisati, pošto su spojeni sa prednjim pripravnicima i smanjiti sa	— 72.675.—	
V) Primorska banska uprava		
Mesto: „53 čin. pripravnika itd.” staviti: „58 čin. pripravnika” a mesto: „35 u II raz. skupoće”, staviti: „40 u II raz. skupoće” i povećati sa	+ 72.675.—	
(Nova postavljena)		
„5 čin. pripravnika itd.”, brisati, pošto su spojeni sa prednjim pripravnicima i smanjiti sa	— 72.675.—	
VI) Drinska banska uprava		
Mesto: „89 čin. pripravnika itd.”, staviti: „94 čin. pripravnika”, a mesto: „65 u II raz. skupoće”, staviti: „70 u II raz. skupoće”, i povećati sa	+ 72.675.—	
(Nova postavljena) brisati 5 čin. priprav.		— 72.675.—

VIII) Dunavska banska uprava		
Mesto: „153 čin. pripravnika itd.” staviti: „158 čin. pripravnika”, a mesto: „123 suplenta u II raz. skupoće” staviti: „128 suplenta u II raz. skupoće” i povećati sa	+ 72.675.—	
(Nova postavljena)		
„5 čin. pripravnika” brisati, pošto su spojeni sa gornjim pripravnicima i smanjiti sa	— 72.675.—	
IX) Moravska banska uprava		
Mesto: „82 čin. pripravnika itd.” staviti: „87 čin. pripravnika”, a mesto: „13 u I raz. skupoće”, staviti: „15 u I raz. skupoće”, i povećati sa . . . . . + 35.136.— „69 u II raz. skupoće” staviti: „72 u II raz. skupoće” i povećati sa	+ 72.675.—	
(Nova postavljena)		
„5 čin. pripravnika itd.” brisati, pošto su spojeni sa prednjim pripravnicima i to: 2 u I raz. skupoće, smanjiti sa . . . . . — 35.136.— 3 u II raz. skupoće, smanjiti sa . . . . . — 72.675.—		
X) Vardarska banska uprava		
Mesto: „76 čin. pripravnika itd.” staviti: „86 čin. pripravnika” a mesto: „7 u I raz. skupoće” staviti: „12 u I raz. skupoće” i povećati sa . . . . . + 87.840.— a mesto: „69 čin. pripravnika u II raz. skupoće” staviti: „74 u II raz. skupoće” i povećati sa	+ 72.675.—	
(Nova postavljena)		
„10 čin. pripravnika” brisati od kojih: 5 u I raz. skupoće . . . . . — 87.840.— 5 u II raz. skupoće . . . . . — 72.675.—		
Svega gl. XLVI, povećati sa		+162.000.—

GLAVA LIV — OSNOVNA NASTAVA I NARODNO PROSVEĆIVANJE

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 297 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — per. povišice itd.

I) Uprava grada Beograda

Mesto: „672 školska nadzornika itd.” staviti: „724 škol. nadzornika itd.” u razvrstavanju mesto: „47-V” staviti: „69-V”
Mesto: „107-VI” staviti: „132-VI”,
Mesto: „5-X” staviti: „10-X”.

II) Dravska banska uprava

Mesto: „3451 škol. nadzornika itd.” staviti: „3540” u razvrstavanju mesto: „109-V” staviti: „133-V” mesto: „405-VI” staviti: „464-VI” mesto: „9-X” staviti: „14-X”

III) Savska banska uprava

Mesto: „4100 školskih nadzornika itd.” staviti: „4200” a u razvrstavanju mesto: „107-V” staviti: „127-V” mesto: „341-VI” staviti: „411-VI” mesto: „745-VII” staviti: „755-VII”

IV) Vrbaska banska uprava

Mesto: „650 školskih nadzornika itd.” staviti: „677” a u razvrstavanju mesto: „20-V” staviti: „32-V” mesto: „35-VI” staviti: „50-VI”.

V) Primorska banska uprava

Mesto: „1084 školskih nadzornika itd.” staviti: „1119” u razvrstavanju mesto: „22-V” staviti: „32-V” mesto: „96-VI” staviti: „121-VI”.

VI) Drinska banska uprava

Mesto: „1559 školskih nadzornika itd.” staviti: „1601” u razvrstavanju mesto: „29-V” staviti: „41-V” mesto: „104-VI” staviti: „129-VI” mesto: „4-X” staviti: „9-X”.

VII) Zetska banska uprava

Mesto: „1314 školskih nadzornika itd.” staviti: „1359” u razvrstavanju mesto: „17-V” staviti: „27-V” mesto: „136-VI” staviti: „166-VI” mesto: „5-X” staviti: „10-X”.

VIII) Dunavska banska uprava
Mesto: „4201 škol. nadzornika itd.” staviti: „4355” u razvrstavanju mesto: „81-V” staviti: „105-V” mesto: „259-VI” staviti: „349-VI” mesto: „747-VII” staviti: „777-VII” mesto: „39-X” staviti: „49-X”.

IX) Moravska banska uprava
Mesto: „1818 školskih nadzornika, upravitelja, učitelja-ca” staviti: „1869” a mesto: „25-V” staviti: „31-V” mesto: „140-VI” staviti: „170-VI” mesto: „347-VII” staviti: „357-VII” mesto: „9-X” staviti: „14-X”.

X) Vardarska banska uprava
Mesto: „1641 školskih nadzornika, uprav. učitelja-ca”, staviti: „1686”, a mesto: „32-V” staviti: „42-V” mesto: „134-VI” staviti: „164-VI” mesto: „8-X” staviti: „13-X”.

b) Činovnički pripravnici

I) Uprava grada Beograda
Mesto: „25 čin. pripravnika IX grupe” staviti: „15” mesto: „15 čin. pripravnika X grupe” staviti: „10”.

II) Dravska banska uprava
Mesto: „604 čin. priprav.” staviti: „520”
Mesto: „25 čin. priprav. od X grupe” staviti: „20”.

III) Savska banska uprava
Mesto: „918 čin. priprav. od IX gr.” staviti: „818”.

IV) Vrbaska banska uprava
Mesto: „299 čin. priprav. od IX grupe” staviti: „272”.

V) Primorska banska uprava
Mesto: „403 čin. priprav. od IX gr.” staviti: „368”.

VI) Drinska banska uprava
Mesto: „454 čin. priprav. od IX grupe” staviti: „417”
Mesto: „20 čin. priprav. od X gr.” staviti: „15”.

VII) Zetska banska uprava
Mesto: „346 čin. priprav. od IX gr.” staviti: „306”
Mesto: „17 čin. priprav. od X gr.” staviti: „12”.

VIII) Dunavska banska uprava
Mesto: „790 čin. priprav. od IX gr.” staviti: „646”
Mesto: „64 čin. priprav. od X gr.” staviti: „54”.

IX) Moravska banska uprava
Mesto: „621 čin. priprav. od IX gr.” staviti: „575”
Mesto: „17 čin. priprav. od X gr.” staviti: „12”.

X) Vardarska banska uprava
Mesto: „984 čin. priprav. od IX gr.” staviti: „907”
Mesto: „42 čin. priprav. od X gr.” staviti: „37”

Poslednji stav ove pozicije koji glasi: 250 učitelja čin. pripravnika itd.” dopuniti sa rečima: „postavljenih po rešenju Ministra finansija br. 8559/VII-35” a naslov koji je stajao više ovog stava preneti posle stava, tako da glasi: „nova postavljenja za celu Kraljevinu 500 učitelja činovničkih pripravnika od IX grupe za novu 1936/37 god. u III razredu skupoće, povećati sa +2,900.000.—

Poz. 4 Dodaci lični i porodični

Na kraju ove pozicije dodati sledeće: „specijalni dodaci prema rešenju Ministarstva finansija br. 222/VII-35, povećati sa . . . . . + 288.000.—

Part. 298a Specijalni dodaci sreskim školskim nadzornicima, povećati sa . . . . . + 59.054.—

Svega gl. LIV povećati sa . . . . +3,247.054.—

GLAVA XLV — SPECIJALNI ZNANSTVENI ZAVODI

Vanredni rashodi

Part. 255a (nova) Pomoć Skopskom naučnom društvu . . . . . +40.000.—

Svega gl. XLV, povećati sa . . . . +40.000.—

GLAVA LVII — UMETNIČKI ZAVODI

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 311 Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — periodske povišice itd.

I) Umetnička akademija u Zagrebu

Mesto: „8 profesora itd.” staviti: 8 profesora: 1-IV/1, 1-VII-2, 3-VI, 1-VII-1 i 2-VIII”

II) Muzička akademija u Zagrebu

Mesto: „27 učitelja glazbe” staviti: „28 učitelja glazbe: 1-V, 1-VI-2, 12-VI, 6-VII, 6-VIII i 2-IX”

Poz. 2 Plate — periodske povišice služitelja
Brisati nove službenike i to:
4 služitelja II . . . . . 5.880.—
2 služitelja II . . . . . 2.940.— — 8.820.—

Poz. 4 Dodaci lični i porodični

Novi službenici
Brisati sve dodatke novih službenika —47.220.— —56.040.—

Svega gl. LVII, smanjiti sa . . . . —56.040.—

GLAVA LVIIa — DRŽAVNA STAMPARIJA U BEOGRADU

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 315a Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — periodske povišice itd.

a) Činovnici

Mesto: „Upravnik III/1-1” staviti „Upravnik III/1”

B. Materijalni rashodi

Part. 315z Besplatna štampanja

Subpoz. 11 „izdavanje publikacija itd.” menja se i glasi:

„izdavanje publikacija muzeja Kneza Pavla u Beogradu”.

Stav 12: „Štampanje časopisa „Matematički list” itd. briše

še se, a suma od 15.000.— dinara dodaje se subpoz. 13

„Glasnik etnografskog muzeja u Beogradu” i cela

subpoz. iznosi 30.000.—”

Part. 315g Kancelarijski troškovi

Subpoz. 1 „Poštarina itd.” povećava se sa . . . +400.000.—

Svega gl. LVIIa, povećati sa . . . . +400.000.—

GLAVA LVIIb — DRŽAVNA STAMPARIJA U SARAJEVU

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 315l Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — periodske povišice itd.

Subpoz. 4 izmeniti da glasi: „6 faktora VII”

Subpoz. 5 izmeniti da glasi: „13 stručnih majstora: „4-VII, 3-VIII i 6-IX”

B. Materijalni rashodi

Part. 315nj Upravni troškovi

Subpoz. 4 „Poštanske i tel. takse” povećati sa +150.000.—

Svega gl. LVIIb, povećati sa . . . . +150.000.—

GLAVA LVIIv — NARODNO POZORIŠTE U BEOGRADU

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 315r Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — periodske povišice itd.

Mesto: „reditelj VI” staviti: „reditelj V” i povećati sa . . . . . +5.400.—

Mesto: „Tehnički šef V-1” staviti: „tehnički šef IV/2” i povećati sa . . . . . +3.840.—

Ostalo osoblje

Kod razvrstavanja mesto: „9-VI-3” staviti: „6-V i 3-VI-3” a dalje razvrstavanje ide po predlogu budžeta, cela part. povećaga sa . . . . +9.240.—

Part. 315s Nagrada kontraktualnim činovnicima itd. smanjiti sa . . . . . —9.240.—

Svega gl. LVIIv, povećati sa . . . . +9.240.—

GLAVA LVIIId — NARODNO GLEDALIŠTE U LJUBLJANI

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 315f Lične prinadležnosti

Poz. 1 Plate — per. povišice itd.

Ostalo osoblje (novo razvrstavanje)

Mesto: „62 službenika itd.” staviti: „62 službenika: 1-V, 1-VI-1, 8-VI, 3-VII-1, 10-VII, 2-VIII-2, 2-VIII-1, 3-VIII, 1-IX-2, 4-IX-1, 16-IX, 10-X-1 i 1-X”.

Ukupno V razdeo povećati sa . . . . +4,846.153.—

Ministar finansija,
Dušan Letica, s. r.

